

**Звіт про стратегічну екологічну
оцінку Плану заходів на 2025-2027
роки з реалізації Стратегії розвитку
Харківської області на 2021 – 2027
роки (у новій редакції)**

м. Харків, 2025 р.

ЗМІСТ

	ВСТУП	3
1	ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	4
2	ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)	18
3	ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)	61
4	ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)	72
5	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕННІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	75
6	ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ	87
7	ЗАХОДИ ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	97
8	ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)	103
9	ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	109
10	ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)	115
11	РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ ПУНКТАМИ 1-10 ЦЬОЇ ЧАСТИНИ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ	116
12	ПЕРЕЛІК ВИКОНАВЦІВ ЗВІТУ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ	118

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку».

Стратегічну екологічну оцінку Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) здійснено для забезпечення дотримання вимог законодавства і своєчасної розробки планувальних документів для реалізації державної регіональної політики у наступному планувальному періоді.

1. Зміст та основні цілі документу державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування

План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) (далі – План заходів) є документом державного планування місцевого рівня, та скерований на покращення умов життя як мешканців області, так і гостей, туристів, інвесторів через поліпшення бізнес- та інвестиційного клімату, її культурної привабливості, якості громадського середовища та системи надання ринкових і неринкових послуг.

Зміни до Плану заходів розроблені відповідно до законів України «Про місцеві державні адміністрації», «Про правовий режим воєнного стану», «Про засади державної регіональної політики», «Про стратегічну екологічну оцінку», постанови Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 № 816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» (зі змінами), з урахуванням змін, внесених до Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 року (далі – Стратегія) затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 24.04.2025 № 1150-VIII.

Оновлення Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 року відбувалося Харківською обласною військовою адміністрацією із залученням експертів Проєкту USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА»), програми Програмою USAID DOBRE з врахуванням пропозицій громадськості і зацікавлених сторін: департаментів ХОВА, підприємств, кластерів, асоціацій, профспілок, депутатів різних рівнів.

Стратегія спрямована на запровадження механізмів щодо ефективної реалізації у регіоні структурних національних реформ і секторальних політик, зменшення територіальних диспропорцій, мінімізації можливих негативних явищ і підвищення фінансової та управлінської спроможності територіальних громад області із забезпеченням захисту прав та інтересів найбільш вразливих соціальних груп населення.

Очікуваними результатами втілення Стратегії до 2027 року Харківська область повинна стати регіоном, який незважаючи на складну геополітичну ситуацію, сприяє розвитку інноваційних технологій, зміцненню національної безпеки, відновленню економіки через залучення інвестицій та технологічних партнерів, та поліпшенню рівня життя своїх громадян. Технологічний прогрес, сильна економіка, стабільне соціальне середовище та активна громадянська позиція стануть запорукою нових можливостей для області, що дозволить їй стати одним із провідних центрів розвитку в Україні.

Реалізація Стратегії передбачається в рамках стратегічного партнерства влади, громад та бізнесу, де кожен партнер зможе знайти своє місце і свої інтереси та внести відповідний вклад у розвиток регіону.

Стратегія містить два компоненти – «стратегічний», тобто систему стратегічних і оперативних цілей, досягнення яких повинно призвести до стратегічного бачення розвитку регіону, та «оперативний», як окремі програми по кожному стратегічному напрямку, що складається з проєктів місцевого розвитку, в рамках яких передбачені реалістичні цілі, конкретні заходи, потенційні виконавці та фінансові ресурси, необхідні для реалізації проєкту.

Документ має модульний характер – окремі його напрямки є самодостатніми, автономними, сформованими в розрахунку на подальше впровадження через реалізацію проєктів, кожен із яких є окремим елементом впровадження Стратегії, але впливатиме на

загальний результат. При потребі, документ може бути доповнений іншими напрямками розвитку.

Стратегія ґрунтується на інших документах стратегічного характеру, зокрема, генеральних планах, місцевих регіональних програмах, які вже прийняті обласною радою.

Основні положення Стратегії мають враховуватися при розробці щорічних та середньострокових Програм області, галузевих програм розвитку.

Одними із основних пріоритетів розвитку регіону стане регіональний розвиток, у тому числі розвиток людських ресурсів, створення нових високотехнологічних наукомістких та інноваційних підприємств як в промисловому, так і в аграрному секторах економіки, активізація міжмуніципального співробітництва, формування фінансово спроможних територіальних громад, покращенню їх соціальної інфраструктури, створенню нових робочих місць, розвиток інфраструктури медичних послуг, розвиток внутрішнього туризму та ін.

Впровадження заходів передбачених Планом заходів з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки забезпечить: покращення якості життя кожного члена суспільства, стабільне зростання людського капіталу, підвищення конкурентоспроможності економіки регіону та розвиток інфраструктури підтримки бізнесу, розвиток нових місцевих і регіональних продуктів і послуг, зокрема у сфері рекреації та туризму, покращення стану навколишнього середовища.

Стратегічна екологічна оцінка Плану заходів дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

З метою концентрації зусиль на найбільш перспективних і найбільш гострих питаннях розвитку регіону на середньостроковий та довгостроковий періоди з урахуванням майбутніх викликів і потреб територіальних громад Харківщини у Стратегії визначені стратегічні й оперативні цілі та завдання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Стратегічні та оперативні цілі й завдання Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки зі змінами

Оперативна ціль	Завдання
Стратегічна ціль 1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВСЬОМУ ПРОСТОРІ РЕГІОНУ	
1.1. Організація доступної та ефективної системи надання медичних послуг і створення умов для здорового способу життя населення	Нарощування спроможності системи громадського здоров'я в громадах, задля забезпечення попередження виникнення й раннього виявлення надзвичайних ситуацій та ефективного реагування на них; Універсальне охоплення послугами охорони здоров'я через розвиток спроможності мережі ЗОЗ, посилення кадрового та ресурсного потенціалу; Покращення доступності та комплексності (інтегрованості) послуг з охорони здоров'я
1.2. Розвиток освітнього середовища регіону	Задоволення потреб у здобутті дошкільної та позашкільної освіти; Відновлення закладів та розвиток доступної освітньої мережі, закупівля шкільних автобусів;

Оперативна ціль	Завдання
	Сприяння розвитку мережі закладів професійної освіти відповідно до потреб регіональних та міжрегіональних ринків праці; Сприяння відновленню потенціалу освітніх і наукових установ і підвищення інноваційної активності закладів вищої освіти регіону; Забезпечення навчальних закладів сучасною комп'ютерною технікою і використання комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі і сприяння розвитку цифрової грамотності; Створення рівних можливостей для розвитку особи протягом життя, створення умов для національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти населення; Сприяння розвитку позашкільної освіти, утвердження української національної та громадянської ідентичності; Забезпечення соціальної інтеграції молоді, створення умов для повернення осіб що виїхали.
1.3. Розбудова системи соціального захисту та протидія загрозам соціального виключення та дискримінації всіх соціальних верств населення.	Розвиток інституційної спроможності існуючої мережі соціального захисту до задоволення потреб населення за рахунок запровадження нових, у тому числі дистанційних, послуг та розвитку мережі із залученням інституцій громадянського суспільства; Сприяння розвитку потенціалу мережі соціального захисту, зокрема через розвиток мережі центрів життєстійкості, а також забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації працівників, що надають соціальні сервіси; Системна протидія соціальним ризиками для вразливих категорій населення, забезпечення комплексності соціальних послуг; Сприяння розвитку послуг з догляду та соціальні послуги з проживання; Розробка та забезпечення заходів із адресної допомоги ветеранам війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб, особам, які постраждали від збройного конфлікту та інших вразливих груп населення; Сприяння реалізації кредитно-фінансових механізмів для забезпечення ветеранів війни та членів їх сімей постійним та доступним житлом; Запровадження системи ментальної реінтеграції та психологічної підтримки жителів Харківської області, зокрема для осіб, які звільняються з військової служби; Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування; Створення умов на регіональному та місцевому рівні для досягнення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства; Проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення про права та можливості соціального захисту.

Оперативна ціль	Завдання
1.4. Забезпечення гармонійного фізичного та духовного розвитку всіх верств населення і реалізація молодіжної політики в умовах збройної агресії	Сприяння відновленню та розвитку інфраструктури масового і професійного спорту з урахуванням безбар'єрності та інклюзивності; Створення умов для занять фізичною культурою, спортом та фізкультурно-спортивною реабілітацією, у тому числі для ветеранів війни та людей з обмеженими можливостями; Створення умов для розвитку та успішної самореалізації молоді, сприяння розвитку молодіжних центрів та просторів; Запровадження мультидисциплінарного підходу до питань підтримки молоді. Формування оптимальної та інклюзивної мережі закладів культури і публічних бібліотек, яка задовольнятиме потреби різних груп населення із використанням функціонально та організаційно нових моделей. Проведення заходів, спрямованих на утвердження української національної та громадянської ідентичності, національно-патріотичне, військово-патріотичне виховання у громадах області; Здійснення заходів з охорони та збереження культурної спадщини та з меморіалізації подій, пов'язаних із збройною агресією Російської Федерації. Створення умов для збереження і розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територіальних громад. Активна інтеграція області у глобальні економічні, наукові та культурні процеси через міжнародну співпрацю.
1.5. Протидія військовим і безпековим викликам	Розмінування територій забруднених вибухонебезпечними предметами; Реалізація проектів підтримки сил оборони; Розвиток мережі захисних споруд цивільного захисту в громадах Харківської області, у т.ч. мобільних; Сприяння утворенню у територіальних громадах центрів безпеки та місцевої пожежної охорони; Впровадження систем оповіщення та інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій; Проведення просвітницьких заходів з питань цивільного захисту.
Стратегічна ціль 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧИСТОГО ОТОЧУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА НА ВСЬОМУ ПРОСТОРИ РЕГІОНУ	
2.1. Вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління і захисту навколишнього середовища	Розвиток системи забезпечення дистанційного автоматичного екологічного (хімічний, радіаційний, гідротехнічний) моніторингу навколишнього середовища Харківської області в цілому та в місцях розташування потенційно-небезпечних промислових підприємств; Впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій для зменшення забруднення та викидів; Впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій для зменшення забруднення, викидів та скидів. Формування екологічної культури населення, розвиток системи інформування населення щодо питань

Оперативна ціль	Завдання
	біорізноманіття, зміни клімату та збереження довкілля. Проведення паспортизації водних об'єктів та запровадження ефективної системи моніторингу якості води.
2.2. Розвиток систем управління відходами, охорона атмосферного повітря та водних ресурсів	Створення умов для управління відходами, що утворилися внаслідок бойових дій за підходами циркулярної економіки. Вжиття заходів зі створення системи управління відходами в Харківській області за кластерним типом. Підвищення доступності якісного водопостачання, шляхом реалізації заходів з реконструкції систем постачання, відведення та очистки води, зменшення скидів та ліквідації джерел забруднення. Зменшення викидів забруднюючих речовин.
2.3. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі	Стимулювання заходів із збереження та створення лісів на землях усіх форм власності та забезпечення сталого використання об'єктів лісового фонду. Збільшення площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області. Відновлення і збереження якісного стану земель і ґрунтів. Розчищення русел річок і водойм та облаштування водоохоронних зон.
Стратегічна ціль 3. ПОБУДОВА КОНКУРЕНТО-СПРОМОЖНОЇ ТА СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ З ВИСОКОЮ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ	
3.1. Упровадження кластерного підходу до побудови смарт-спеціалізованої структури економіки, інтегрованої в глобальні ланцюги створення доданої вартості	Спільно з центральними органами виконавчої влади сприяти розвитку смарт-спеціалізованих кластерних структур з високотехнологічним виробництвом у: - енергомашинобудуванні (КВЕД 28.11, КВЕД 27.11, КВЕД 85.45). - виробництві бронетанкової техніки (КВЕД 25.4, КВЕД 30.40, КВЕД 85.42). - авіаційній промисловості (КВЕД 30.30, КВЕД 85.42). - створенні та виробництві нових матеріалів (КВЕД 20, КВЕД 72.19, КВЕД 85.42). На регіональному рівні стимулювати подальший розвиток смарт-спеціалізованих кластерних структур, які інтегровані в глобальні ланцюги створення доданої вартості, зокрема у: - біофармації (КВЕД 21, КВЕД 72.11, КВЕД 85.42). - інформаційних технологіях (КВЕД 62.01, КВЕД 85.42). - креативних індустріях (окрім ІТ) (КВЕД 58.1, КВЕД 59, КВЕД 60, КВЕД 63, КВЕД 73, КВЕД 74, КВЕД 85.42). - агропереробці (КВЕД 01, КВЕД 10, КВЕД 85.42). Оновлення напрямів смарт-спеціалізації Харківської області з врахуванням територіально-орієнтованого підходу та резильєнтності до військових і гібридних загроз. Розроблення та впровадження механізмів підтримки проектів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток пріоритетних видів економічної діяльності, визначених на засадах смарт-спеціалізації та кліматично нейтральної економіки. Підтримка цифрової трансформації ключових секторів

Оперативна ціль	Завдання
3.2. Розвиток конкурентоспроможності економіки громад регіону в умовах військових загроз	економіки регіону. Сприяння унормуванню економічної діяльності та спрощенню дозвільних процедур в умовах військових загроз. Консультаційна підтримка розвитку підприємництва та супровід реалізації програм державної підтримки за секторами економіки. Сприяння розвитку виробництв і підприємницьких ініціатив в регіоні, зокрема орієнтованих на потреби окремих цільових груп: молодь, жінки, ветерани, ВПО, інваліди та ін. Сприяння експортній активності та інтернаціоналізації бізнесу, науки та освіти. Розвиток інфраструктури підтримки бізнесу та трансферу технологій, зокрема в агропромисловому секторі. Сприяння діяльності бізнес-об'єднань та виробничій кооперації з орієнтацією на продукцію з високою доданою вартістю та розвиток «зелених виробництв»
3.3 Підтримка реінтеграційних моделей розвитку малого та середнього бізнесу та соціального підприємництва	Сприяння розвитку інклюзивного бізнесу, залучення ветеранів, людей з інвалідністю до регіонального ринку праці шляхом реалізації активних програм сприяння зайнятості, в тому числі компенсаторних програм для роботодавців. Забезпечення доступності для бізнесу послуг із гуманітарного розмінування. Запровадження системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів малого та середнього підприємництва відповідно до потреб економіки регіону з урахуванням вимог безбар'єрності. Сприяння доступу малих та середніх підприємств області до фінансово-кредитних ресурсів. Організація комплексної консультаційної допомоги підприємцям з актуальних питань ведення бізнесу. Сприяння інноваційній діяльності суб'єктів малого і середнього бізнесу регіону. Координація діяльності органів місцевої виконавчої влади, пов'язаної з реалізацією заходів щодо проведення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності в області, та здійснення контролю за її виконанням. Сприяння енергетичній незалежності суб'єктів бізнесу області задля безперервної роботи в умовах відсутності електропостачання.
3.4. Відновлення та модернізація транспортної, енергетичної інфраструктури та комунікаційної інфраструктури	Відновлення автодоріг, розвиток громадського транспорту і велосипедної інфраструктури в територіальних громадах. Відновлення та модернізація залізничної інфраструктури. Реалізація проєктів із декарбонізації і збільшення енергетичної ефективності будівель житлового фонду державної та комунальної форми власності. Відновлення пошкоджених об'єктів та електричних мереж для забезпечення сталого енергопостачання споживачів області.

Оперативна ціль	Завдання
	Розвиток енергонезалежності громад, розширення співпраці з міжнародними організаціями в сфері енергозбереження та енергоефективності. Впровадження відновлювальних джерел енергії та розподіленої енергетики. Формування енергоефективної свідомості у громадян. Впровадження інноваційних рішень та цифрових платформ управління, розвиток «розумних громад».
Стратегічна ціль 4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО ПРИВАБЛИВОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ І СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	
4.1. Підтримка інновацій та розвитку підприємництва через розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури.	Створення та розвиток інноваційних хабів: наукових та індустріальних парків, технопарків, бізнес-інкубаторів та акселераторів для підтримки стартапів та інноваційних підприємств. Стимулювання співпраці між бізнесом, науково-дослідними установами та університетами для комерціалізації наукових розробок. Сприяння залученню інвестиційних ресурсів, коштів міжнародних організацій, програм ЄС та глобальних фінансових установ для реалізації проектів економічної реструктуризації.
4.2. Комунікаційний супровід і промоція інвестиційної пропозиції регіону	Просування в регіоні економічних платформ з метою підвищення рівня конкурентоспроможності малого і середнього підприємництва області. Участь і проведення заходів для залучення іноземних інвесторів та популяризації інвестиційних можливостей регіону. Впровадження і підтримка інформаційно-аналітичних онлайн сервісів для інвесторів та підприємців Розробка і просування бренду Харківської області, організація інформаційних кампаній з просування регіону на світовій арені
4.3. Підвищення безпеки інвестицій та відновлення військових втрат	Сприяння використанню інструментів страхування інвестицій від ризиків, пов'язаних зі збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом. Проведення інформаційних кампаній, щодо управління військовими ризиками. Програмування відбудови та оновлення інфраструктури регіону. Сприяння залучення міжнародних інвестицій для фінансування проектів з відновлення інфраструктури та економічної активності.
Стратегічна ціль 5. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РІВНЯ УПРАВЛІННЯ ТА САМОВРЯДУВАННЯ В РЕГІОНІ	
5.1. Підтримка цифрових трансформацій та протидія гібридним загрозам	Посилення спроможності і сталості мережі надання адміністративних послуг, зокрема підвищення цифрової інклюзії. Запровадження цифрових інструментів надання публічних

Оперативна ціль	Завдання
	послуг. Подальший розвиток систем цифрового документообігу органів виконавчої влади та самоврядування регіону. Сприяння підвищенню рівня цифрової грамотності населення. Підвищення рівня кібербезпеки та захисту інформації в регіоні. Сприяння розгортанню та підвищенню сталості мереж цифрової інфраструктури в громадах регіону.
5.2. Ефективна взаємодія органів влади та самоврядування, спрямована на комплексний розвиток територій регіону	Розроблення та оновлення містобудівної документації, програмних документів відновлення на рівні регіону та громад. Підтримка розвитку територій регіону та формування регіональних полюсів зростання. Впровадження сучасних практик містопланування та містобудування з урахуванням принципів інклюзивності та оновлених стандартів доступності житлових будинків. Розвиток кадрового потенціалу регіональних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування. Запровадження геоінформаційних систем, розвиток інструментів місцевої статистики, зокрема гендерно дезаггредованих.
5.3. Розвиток співробітництва і партнерства в регіоні	Організація на базі Агенції регіонального розвитку системи залучення та супроводження коштів донорів на принципах підзвітності і доброчесності. Ефективне управління публічними інвестиціями і розвиток публічно-приватного партнерства. Підтримка форм громадської самоорганізації в громадах, зокрема організацій по захисту прав, груп і об'єднань споживачів, волонтерських та благодійних організацій. Сприяння розвитку міжмуніципального і міжнародного співробітництва та інтеграція регіону у глобальні економічні, наукові та культурні процеси. Забезпечення прозорості і підзвітності органів влади і самоврядування в регіоні, сприяння оприлюдненню публічної інформації і розвитку відкритих даних.

Національна система стратегічного планування, покладена в основу Стратегії регіонального розвитку Харківської області на 2021–2027 роки, передбачає узгодженість цілей, завдань та інструментів на всіх рівнях управління – від державного до місцевого.

Ця Стратегія відповідає ключовим орієнтирам Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (Редакція від 22.08.2024).

Стратегія розвитку Харківської області розроблена з урахуванням економічних, соціальних, екологічних, інфраструктурних, територіальних та інших аспектів регіонального розвитку, а також узгоджена з Генеральною схемою планування території України, ключовими планувальними документами обласного рівня та містобудівною документацією. Вона забезпечує системну інтеграцію галузевих, просторових і територіальних політик, що сприяє комплексному використанню потенціалу області.

Аналіз проєкту ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)»

З метою забезпечення цілісності системи планування місцевого розвитку План заходів враховує положення Стратегії розвитку та програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, екосистемний підхід та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження ДДП.

План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розроблено з урахуванням завдань та положень інших документів державного планування, а саме:

- Національна економічна стратегія на період до 2030 року;
- Енергетична стратегія України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»;
- Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року;
- Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року;
- Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року;
- Стратегія національної безпеки України та інші безпекові стратегії;
- Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки;
- Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року;
- Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року;
- Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року;
- Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року;
- Національна молодіжна стратегія до 2030 року;
- Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року;
- Стратегічний план діяльності МОН до 2027 року;
- Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери;
- Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року;
- Державна цільова національно-культурна програма «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 року;
- Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до
- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року;
- Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року;
- Національна транспортна стратегія України до 2030 року;
- Стратегію реформування державного управління України на 2022-2025 роки;
- Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки;
- Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки;
- Стратегією комунікацій з питань євроатлантичної інтеграції України на період до
- Національного плану управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р;
- Державної стратегії управління лісами України до 2035 року та операційним планом її реалізації у 2022 – 2024 роках, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;
- Водної стратегії України на період до 2050 року та плану її реалізації у 2022 – 2024

р
о
к
а
х
,

- рішення Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 20

Регіональних програм:

Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII.

Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки, затверджена рішенням Харківської обласної ради № 464-VIII від 24 грудня 2022 року спрямована насамперед, для пільгових або соціально особливих контингентів, передбачає конкретні заходи щодо удосконалення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, що відносяться до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, медичних закладів, що надають медичну допомогу первинного рівня, а також, що належать до комунальної власності окремих територіальних громад Харківської області або до їх спільної власності.

Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2025 рік, затверджена рішенням Харківської обласної ради № 1045-VIII від 24 грудня 2024 року якою визначено заходи щодо розвитку провідних галузей виробничої та соціальної сфери у 2025 році відповідно до завдань, передбачених актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями Харківської обласної ради, розпорядженнями та дорученнями керівництва Харківської обласної державної (військової) адміністрації.

Програма державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря на 2021-2025 роки для зони «Харківська», затверджена рішенням Харківської обласної ради №279VIII від 25 грудня 2021 року

Аналіз стратегічних цілей проєкту Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії з ключовими напрямками розвитку, визначеними у Державній стратегії регіонального розвитку України

Стратегічні цілі проєкту Плану заходів з реалізації Стратегії	Пріоритетні напрями регіонального розвитку визначені Державною стратегією регіонального розвитку України
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВСЬОМУ ПРОСТОРІ РЕГІОНУ Враховуючи виклики, пов'язані з наслідками військової агресії та змінами в соціально-демографічній ситуації, стратегічна ціль спрямована на створення умов для сталого розвитку людського капіталу, фізичного та психологічного здоров'я громадян, їхнього соціального благополуччя та успішної інтеграції у громади.	Створення безпечових та соціально-економічних умов для повернення громадян України в регіони та територіальні громади
	Відновлення та розвиток інфраструктури, зокрема інфраструктури електронних комунікаційних мереж на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, захищеності та стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності
	Відновлення та розвиток системи надання соціальних послуг на регіональному та місцевому рівні

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧИСТОГО ОТОЧУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА НА ВСЬОМУ ПРОСТОРІ РЕГІОНУ Стратегічна ціль, орієнтована на збереження та відновлення природних ресурсів регіону через інтегроване екологічне управління, розвиток інфраструктури поводження з відходами та захист біорізноманіття. Реалізація завдань цієї цілі дозволить не лише відновити екологічний баланс, але й закласти основу для сталого розвитку регіону.	Відновлення балансу екосистем, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації;
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. ПОБУДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ТА СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ З ВИСОКОЮ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ Харківська область має значний інноваційний потенціал, зумовлений наявністю потужних промислових підприємств, науково-дослідних установ і висококваліфікованих кадрів. Ефективна реалізація цього потенціалу можлива через кластеризацію ключових галузей економіки та їхню інтеграцію в глобальні ланцюги створення доданої вартості. Упровадження кластерного підходу сприятиме розвитку високотехнологічних виробництв, таких як енергомашинобудування, авіаційна промисловість, біофармація, інформаційні технології та агропереробка, які є основою смарт-спеціалізації регіону. Враховуючи вплив війни, стратегія спрямована на відновлення економіки через стимулювання інновацій, цифровізацію та розвиток кліматично нейтральних технологій.	Сприяння економічному розвитку регіонів шляхом залучення інвестицій для реалізації інноваційних проектів
	Розвиток людського капіталу, відновлення підприємницької діяльності та зростання економіки на основі внутрішнього потенціалу територій та регіональних смарт-спеціалізацій;
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО ПРИВАБЛИВОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНІ І СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ Регіональна стратегічна ціль спрямована на створення умов для залучення інвестицій, стимулювання	Розбудова партнерств, розвиток міжмуніципального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва

інноваційного розвитку та підтримки підприємництва в Харківській області, що передбачає впровадження сучасної інфраструктури для бізнесу, формування ефективних механізмів взаємодії бізнесу, науки та інвесторів і підвищення конкурентоспроможності регіону на міжнародній арені, зокрема через відновлення економіки після руйнувань, завданих війною, залучення міжнародної допомоги, розвиток місцевого підприємництва та створення інноваційних кластерів.	
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 5. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РІВНЯ УПРАВЛІННЯ ТА САМОВРЯДУВАННЯ В РЕГІОНІ Регіональна стратегічна ціль спрямована на розвиток ефективного управління та самоврядування в Харківській області шляхом інтеграції європейських стандартів, запровадження цифрових трансформацій, удосконалення взаємодії між органами влади та громадами, а також розширення співпраці з міжнародними партнерами. Реалізація цілі передбачає зміцнення інституційної спроможності громад, підвищення якості надання публічних послуг, розвиток прозорості та інклюзивності в управлінні, що сприятиме сталому розвитку регіону.	Розвиток багаторівневого врядування, наближення системи управління регіональним розвитком до процедур та кращих практик ЄС
	Розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування на регіональному та місцевому рівні у сфері стратегічного планування, проектного менеджменту, цифровізації, протидії корупції
	Залучення громадян до прийняття рішень на державному, регіональному та місцевому рівні;

Цільовий аналіз ДДП

При проведенні цільового аналізу формується перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і здійснюється подальший аналіз проєкту Плану заходів на відповідність цим цілям.

Перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, необхідних для проведення цільового аналізу формуються на етапі визначення обсягу СЕО.

На етапі складання звіту про СЕО проводиться аналіз основних елементів проєкту ДДП на його відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Якщо проєкт ДДП включає певні заходи, важливо оцінити відповідність цих заходів цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Таблиця 1.3. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення з основними елементами проєкту ДДП.

Цілі з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення	Оперативні завдання проєкту ДДП
1. Охорона атмосферного повітря.	З метою покращення стану атмосферного повітря на території області Планом заходів заплановані наступні оперативні завдання: - Впровадження системи моніторингу на базі мобільної лабораторії та індикативних постів на території області. - Вжиття заходів щодо зменшення викидів забруднюючих речовин.
2. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.	З метою охорони водних ресурсів від забруднення завданнями Планом заходів передбачається: - Ревіталізація річки Сіверський Донець з встановленням прибережних захисних смуг в межах Слобожанської ТГ Чугуївського району, річки Сухий Торець (басейн р. Казенний Торець) з встановленням прибережних захисних смуг в межах Близнюківської ТГ Лозівського району та Барвінківської ТГ Ізюмського району; - Забезпечення реконструкції, модернізації, будівництва і капітального ремонту інфраструктури водопостачання, відведення та очистки води на території громад Харківської області та м. Харків. - Вжиття заходів щодо реконструкції систем водопостачання, водовідведення та очистки води, зменшення обсягу скидів та ліквідація джерел забруднення.
3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу)	Стратегією передбачається поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. завданнями Плану заходів заплановано: - запобігання та мінімізація ґрунтових загроз; - санітарно-біологічний аналіз та розробка системи відновлення якісного стану земель; - Проведення розмінування територій Харківської області.
4. Збереження природно-заповідного фонду	Збереження в природному стані типових або унікальних комплексів на території області. Планом заходів визначені наступні оперативні завдання: - Виділення органами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель. - Створення нових (розширення існуючих) територій та об'єктів природно-заповідного фонду області.
5. Раціональне використання і зберігання відходів	З метою покращення існуючої ситуації із розміщенням та захороненням твердих побутових відходів на території області Планом заходів заплановано: - Створення інфраструктури для управління відходами руйнування. - Забезпечення розбудови та модернізації інфраструктури управління відходами територіальних

	громад Харківської області (без м. Харків) шляхом відновлення діяльності комунальних підприємств (оновлення автомобільного парків, іншої необхідної спецтехніки). - Розробка, затвердження регіонального та місцевих планів управління відходами.
6. Розвиток освіти та зеленого туризму, доступність екологічної інформації, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка та інше.	Планом заходів заплановано: - Відновлення через туризм: розвиток рекреаційного, військово-патріотичного та індустріального туризму; - проведення конференцій, семінарів, вебінарів, організація виставок, конкурсів, фестивалів та інших заходів з екологічної тематики; - розміщення соціальної реклами природоохоронного спрямування.
7. Охорона здоров'я	Планом заходів заплановано: - Реконструкція будівель літ. Ч-9 та М'9 Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна лікарня» з улаштування захисної споруди цивільного захисту (сховища) за адресою: проспект Незалежності, 13 в м. Харків; - Капітальний ремонт, реконструкція та відновлення закладів охорони здоров'я на території області із впровадження заходів з енергоефективності на енергозбереження та інш.

Таким чином, заходи, які заплановані ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на період на 2021–2027 роки зі змінами» відповідають екологічним цілям, встановленим на національному та регіональному рівнях. ДДП враховує їх і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

Враховуючи географічне розташування об'єкту стратегічної екологічної оцінки, при затвердженні та впровадженні ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на період на 2021–2027 роки зі змінами» запропоновані цілі та заходи не матимуть транскордонного впливу.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Територія, що розглядається ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)» – Харківська область, одна із 24 адміністративних областей України.

Область розташована на північному сході України на межі лісостепової та степової фізико-географічних зон та займає південно-західну окраїну Середньоруської височини. За природно-кліматичними умовами територію області можна розділити на дві зони: лісостепову – це центральні, північні і західні райони і степову – південні і східні райони.

На сході Харківська область межує з Луганською, на південному сході – з Донецькою, на південному заході – з Дніпропетровською, на заході та північному заході – з Полтавською і Сумською областями України; на півночі та північному сході – з белгородською областю російської федерації. Таким чином, регіон є прикордонною територією.

Особливості соціально-економічного розвитку – географічне розташування та наявний природно-ресурсний потенціал, що сприяють соціально-економічному розвитку Харківської області, унаслідок чого вона займає важливе місце в економіці України. Недолік географічного розташування – безпосередня близькість до країни-агресора, внаслідок чого область щоденно потерпає від обстрілів.

До складу Харківської області входить 7 адміністративних районів, 17 міст, в тому числі 7 обласного значення (Харків, Ізюм, Куп'янськ, Лозова, Люботин, Златопіль, Чугуїв), 61 селище, 1 673 сільських населених пунктів. Станом на 11.11.2024 під тимчасовою окупацією російських військ залишається близько 10 % території області (Куп'янський район). Крім того, по території Куп'янського, Ізюмського, Чугуївського та Харківського районів проходить лінія активних бойових дій.

Більшість території Харківської області розташована на Східноєвропейській рівнині. Основні форми рельєфу Східноєвропейської рівнини в межах Харківської області складають вирівняні ділянки поверхні різних за висотою рівнів: слабо похилена Середньоросійська височина – на півночі; Лівобережно-Придніпровська низовина – на заході; Донецький кряж – на півдні; Донецька терасова рівнина – у середній, зниженій частині території краю.

Рельєф області – рівнинно-хвилястий, розчленений річковими долинами, балками та схиловими ярами. Загальний похил поверхні спрямований на південь (південний захід і південний схід). Абсолютні висоти коливаються від 236 м (у відрогах Середньоросійської височини, на північний захід від Золочіва) до 59 м (у заплаві Сіверського Донця, на межі Харківської та Донецької областей). Відносні висоти досягають значних величин у долинах великих річок - до 50-100 м та навіть до 150 м (у долині Сіверського Донця).

Рисунок 2.1 Фізична карта південно-східної частини України

На південному сході області тягнуться відроги Донецького кряжа, його поверхня сильно розчленована ерозією. Трапляються окремі високі ділянки, що нагадують гори-останці, такі як гора Кременець поблизу міста Ізюм.

Західну та південно-західну частину області займає Полтавська низовинна рівнина (висоти до 200 м), виділяються невеликі форми рельєфу, що утворюються на місцях просідання лісових порід. На схилах переважає яружно-балковий рельєф, а в місцях, де річки підмивають високі береги, розвиваються зсуви.

Сучасними процесами рельєфоутворення, характерними для Харківської області, є зсуви, западини, вимоїни, розростання ярів під тиском господарської діяльності людини.

Територію області перетинають магістральні залізні і шосейні дороги, через які вона має вихід до Донбасу, Криму, Кавказу, до портів Чорного, Азовського і Балтійського морів, до багатьох індустриальних центрів за межами України.

Природно-ресурсний потенціал Харківської області складається з мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних і природно-рекреаційних ресурсів.

У Харківській області головними природними ресурсами є земельні та мінеральні. Загальна площа земель у регіоні становить 3141,8 тис. га, у тому числі сільськогосподарських угідь – 2411,3 тис. га (76,7 % загальної площі земель).

Мінерально-сировинна база регіону на 37,6 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (газ, нафта, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 50,7 % – з сировини для виробництва будівельних матеріалів, решту становить сировина кольорових металів (рудопрояви срібла, родовища германію, розсіпні родовища титан-цирконієвих руд), мінеральні підземні води.

Рівнинність території, наявність байрачних лісових ділянок (ліси й інші лісовкриті площі складають 13,6 % території) та схилів різної експозиції забезпечують можливість вирощування в області культур з різними агрокліматичними вимогами.

У межах Харківської області нараховуються понад 150 різновидів ґрунтів. Майже половину регіону займають чорноземи звичайні. Вони охоплюють величезні масиви на схід від м. Харкова, займаючи північно-східну частину території області. Південна половина Харківської області зайнята чорноземами звичайними та чорноземами слабко- і середньогумусними. В окремих місцях регіону зустрічаються малогумусні чорноземи зі

слабкою структурою. Поряд з типовими чорноземами, але на значно меншій площі, сформувались солонцюваті та лугові чорноземи.

Територія Харківської області приурочена до басейнів рік Сіверського Донця та Дніпра. Басейн Сіверського Донця складає 75% території області, басейн Дніпра – 25%.

Ріка Сіверський Донець – головна водна артерія Харківщини – є притокою Дону, на території області ця річка несе свої води протяжністю 375 км (загальна її довжина 1 053 км). Її основні притоки на території області – ріки Оскіл, Уди, Берека, Харків, Лопань, Сухий Торець, Балаклійка, Вовча, Великий Бурлук та ін.

У межах області налічується 36 озер загальною площею близько 2,5 тис. га. Якнайбільше їх в долині р. Сіверський Донець. Як правило, всі озера річкового походження, мають витягнуту форму й невеликі глибини (2-3 м). Найкрупнішим є озеро Лиман, розташоване біля селища Лиман, Чугуївського району. Воно має 7,5 км в довжину і 2,7 км завширшки; середня глибина – 2 м. Озеро використовується як джерело водопостачання крупної електростанції – Зміївської ТЕС ПАТ «ЦЕНТРЕНЕРГО».

Окрім природних озер, на території області налічується 1910 ставків загальною площею більше 6 тис. га. Вони використовуються для потреб водопостачання і зрошування, рибного господарства, а також відпочинку населення.

На території області створено 50 водосховищ з сумарним об'ємом 1526 млн. м³. Найкрупніші з них Червонооскільське (478 млн. м³), Печенізьке (400 млн. м³), а також Краснопавлівське (410 млн. м³), яке є однією з ланок водогосподарської системи водопостачання Донбасу і Харківщини по каналу Дніпро – Донбас.

Живлення озер, ставків й водосховищ здійснюється, головним чином, за рахунок весняних річкових паводків. Джерельні й атмосферні води в їх живленні грають підсобну роль.

Клімат

Клімат Харківщини має всі ознаки помірно-континентального. Факторами, що впливають на клімат Харківської області, є також віддаленість від великих водних просторів і рівнинність території.

Для кліматичних умов регіону характерне підвищення середньорічної і середньомісячної температур у напрямку з півночі на південь, але різниця між температурами окремих частин області незначна. Північно-східна частина області є самою холодною, а південно-східна – найбільш тепла.

Вся територія Харківщини належить до регіону з достатнім зволоженням. За багаторічними даними, середньорічна швидкість вітру сягає 2,7 м/сек, але протягом року швидкість вітру неоднакова.

Фізичні механізми, що впливають на кліматичну систему, а також основні взаємодії між її складовими називають кліматоутворювальними факторами. Їх поділяють на: зовнішні, які зумовлюють енергетичний вплив на кліматичну систему, та внутрішні, що характеризують властивості самої кліматичної системи.

До зовнішніх кліматоутворювальних факторів належать астрономічні та геофізичні. До астрономічних відносяться: світність Сонця, положення орбіти Землі у Сонячній системі і характеристики орбітального руху Землі, нахил її осі до площини орбіти і швидкість обертання навколо осі, від чого залежить розподіл сонячної енергії, яка надходить на верхню межу атмосфери. Геофізичні фактори – це розмір, маса Землі, власне гравітаційне й магнітне поля, внутрішнє тепло за рахунок геотермічних джерел і вулканізму.

До внутрішніх кліматоутворювальних факторів належать: фізико-хімічна структура атмосфери, маса атмосфери, маса й склад океану, особливості розподілу суходолу й океану, структура їх діяльного шару, рельєф поверхні суходолу.

Зміна клімату є реальністю. Вчені впевнено стверджують, що зміна клімату відбувається через вплив людини і саме людство несе відповідальність за забруднення та негативні зміни у кліматичному балансі планети.

Наслідками зміни клімату є небезпечні погодні катаклізми, різкі зміни погоди, паводки, повені, сильні вітри, зливи і дощі, град, посухи, що призводять до значних екологічних та економічних збитків у всьому світі. Питання щодо зміни клімату є однією з найбільш гострих проблем світової економіки і політики у контексті вироблення стратегій скорочення викидів парникових газів і поступового переходу до низьковуглецевого розвитку всіх секторів економіки і складових життєдіяльності людини. Харківський регіональний центр з гідрометеорології надав наступну інформацію про тенденції змін клімату по Харківській області за 2023 рік

Таблиця 2.1 Середня обласна температура повітря (°C)*:

Температура °C	I	II	III	IV	V	VI	VII	VII I	IX	X	XI	XII	Рік
Середня за 2023 рік	-2,7	-2,3	4,7	10,3	15,3	18,9	21,5	22,6	17,2	10,1	4,4	0,0	10,0
Норма (1990-2020 р.р.)	-4,7	-3,9	1,4	9,6	15,9	19,8	21,7	20,8	14,9	8,1	1,6	-3,1	8,5

Таблиця 2.2 Середня обласна кількість опадів (мм)*:

Кількість опадів, мм	За місяць											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Сума (2023 р)	27	41	34	88	48	50	105	51	21	83	107	66
Норма (1990-2020 р.р.)	42	37	42	37	56	65	60	40	48	46	42	45

(*) – середні значення температури повітря та кількість опадів по місяцях 2023 року розраховані за даними спостережень дев'яти метеостанцій (Харків, Золочів, Коломак, Берестин, Лозова, Ізюм, Слобожанське, Великий Бурлук). Внаслідок бойових дій спостереження метеостанції Куп'янськ зупинені.

Середньорічна температура за 2023 рік становила 10,0° тепла, що вище за кліматичну норму на 1,5°. Середня температура за літній період (13 травня по 02 жовтня) становила 20,1° тепла. Середня температура за зимовий період (29 листопада 2022 р. – 25 лютого 2023 р.) становила 2,0° морозу. Кількість опадів за 2023 рік дорівнює 721 мм, що становить 129% річної норми опадів.

Варто зазначити, що значний вплив на навколишнє природне середовище, який в свою чергу призводить до зміни клімату є діяльність людини. Суттєво покращило б ситуацію скорочення викидів парникових газів та поступовий перехід до споживання чистої енергії, тобто енергії вітру, сонця, води та землі (геотермальна енергія). Генерація енергії від відновлюваних джерел не супроводжується значними викидами небезпечних газів на відміну від викопного палива. Тому звітом про СЕО надаються рекомендації щодо

використання сучасних технологій в системах опалення та використання альтернативних джерел енергії.

З початку агресії Російської Федерації Харківська область щодня перебуває під ворожими обстрілами. У зв'язку з чим скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пов'язане, в першу чергу, зі скороченням виробництва внаслідок релокації суб'єктів господарювання, знищення виробничих потужностей та неможливості здійснення діяльності через активні бойові дії.

Виробництво енергії істотно впливає на стан довкілля регіону. Спалювання твердого та рідкого палива супроводжується виділенням сірчистого, вуглекислого і чадного газів, а також оксидів нітрогену, пилу, сажі та інших забруднюючих речовин.

Згідно з Доповіддю про стан навколишнього природного середовища, в Харківській області у 2023 році Міжурядовою групою експертів із зміни клімату визначено, що антропогенний вплив на кліматичну систему є домінуючою причиною потепління, що спостерігається з середини ХХ століття. Температурний режим на станціях Харківської області характеризується зростанням в бік потепління. Найбільший вплив антропогенної діяльності на кліматичні умови території виявляється у збільшенні температури повітря, її тенденція залежить від забрудненості території, теплофізичних властивостей поверхонь.

Ймовірні зміни стану кліматичних умов території, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо План заходів не буде затверджено, а оперативні завдання, що можуть покращити стан атмосферного повітря на території області, не будуть реалізовані, кліматичні умови на території області більш ймовірно залишатимуться на рівні сучасних показників. Але за умови нарощування об'ємів виробництва промислових та сільськогосподарських підприємств на території області, без впровадження оперативних заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря та запобігання змінам клімату: відбуватиметься збільшення кількості викидів, у тому числі і парникових газів, від стаціонарних джерел, створюватиметься подальше існування ризиків негативного впливу антропогенної діяльності на кліматичні умови території та, відповідно, на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області.

Екологічні умови проживання населення можна охарактеризувати, як задовільні (для оцінки екологічних умов проживання використано показники територіальної концентрації виробництва, господарської освоєності земель, густоти населення, забруднення природного середовища, природних умов (ступеня ураженості території несприятливими природно-антропогенними процесами).

Нижче наведені характеристики стану окремих складових навколишнього природного середовища, на основі аналізу яких виконано екологічне обґрунтування території області.

Ландшафт

У ландшафтній просторовій структурі області переважають дуже розчленовані лесові височини з чорноземами типовими малогумусними, сірими лісовими ґрунтами, дібровами, балками і ярами, на схилах яких відслонюються крейдові породи. Домінують вододільні хвилясті місцевості з чорноземами потужними середньогумусними. Вони поширені на межиріччях Сіверський Дінець, Уди, Лопань, Харків. Їхні праві круги схили розчленовані балками та ярами. Значно поширені схилі місцевості зі слабо- і середньоеродованими темно-сірими ґрунтами і чорноземами опідзоленими. У південній частині області сформувалися місцевості вододільних і терасових рівнин з чорноземами типовими середньогумусними. Це надає ландшафтам рис перехідних від північно-

лісостепових до степових. Схилові місцевості утворюються урочищами з широколистяними лісами на темно-сірих лісових ґрунтах, балок з чагарниковою та різнотравно-лучностеповою рослинністю. На схилах утворилися зсувні цирки, діючі яри; крупні схили майже не мають рослинного покриву, в них відслонюються крейдові породи. До схилових місцевостей прилягають вододільні хвилясті рівнини, зайняті сільськогосподарськими угіддями.

Ландшафтну структуру урізноманітнюють верхів'я балок, ареали широколистяних лісів. Значною залісненістю характеризується басейн р. Мож, де ростуть широколистяні й соснові борові ліси, створено лісосмуги. Степова рослинність займає схили балок, узлісся. У річкових долинах добре виражені терасові місцевості.

Річки Уди, Харків, Лопань, Мож, Мерла мають заплаву шириною від 0,3 до 3,5 км з чорноземно-лучними та лучними солончакуватими ґрунтами. Надзаплавні піщано-борові місцевості утворюють смуги шириною від 0,4 до 4,0 км. Наявність соснових борів є передумовою їх рекреаційного використання. Борові місцевості гіпсометрично і в ландшафтному відношенні змінюються терасовими лесовими рівнинами з чорноземними ґрунтами, які суцільно розорані й зайняті сільськогосподарськими угіддями. Поширені тут балки та яри розміщуються в напрямку до борових і заплавних місцевостей. На лесових терасових рівнинах поширені западинні урочища з лучно-болотною рослинністю. У ландшафтній структурі Харківської схилові-височинної області помітні регіональні відмінності.

У північно-західній частині виділяються місцевості вододільних хвилястих рівнин з чорноземами типовими середньогумусними і вилугуваними. Наявні також долинно-балкові місцевості зі змитими чорноземами опідзоленими і темно-сірими лісовими ґрунтами. У долинах річок сформувались яружно-балкові місцевості, з байрачними лісами, проявами зсувних процесів. В межах Харківської схилово-височинної області виділяють Богодухівсько-Старомерчинський, Золочівсько-Чугуївський, Лимансько-Вовчанський, Білоколодязько-Великобурлуцький, Валківсько-Мереф'янський, Куп'янсько-Дворічанський райони.

Схема ландшафтного районування Харківської області наведена на рисунку 2.2.

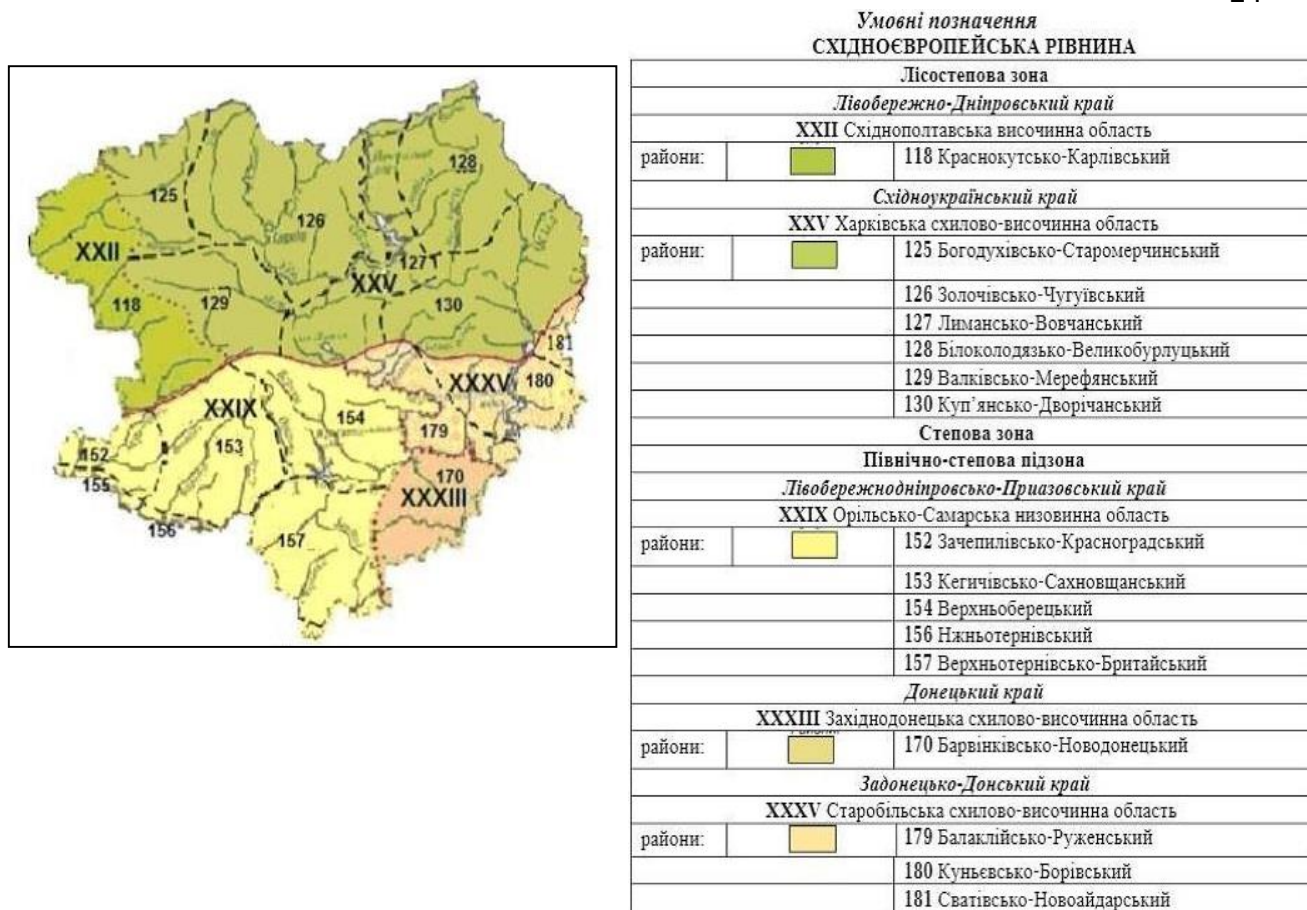

Рисунок 2.2 Карта ландшафтного районування Харківської області.

Природні ландшафти спостерігаються майже на 30,4 % території Харківщини. У найменш зміненому вигляді вони збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами, на відкритих землях, площа яких становить лише 14,6 % території області.

Ймовірні зміни стану ландшафтів території, якщо ДДП не буде затверджено

Завдання визначенні Планом заходів не передбачають зміни ландшафту території області. На підставі комплексу передбачених заходів виключається вплив на основні елементи геологічної, структурно-технічної будови та зміни існуючих ендемічних і екзотичних явищ природного й техногенного походження. Не прогнозуються критичні зсувні та селеві явища.

Атмосферне повітря

Переважаюча частина викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря у 2023 році надійшла від підприємств з водопостачання, каналізації, поводження з відходами (64,8%), процесів постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (12,3%), технологічних процесів добувної промисловості і розроблення кар'єрів (10,3%), а також переробної промисловості (4,6%).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин найбільшу частину становлять діоксид та інші сполуки сірки – 47,3%, речовини у вигляді твердих суспендованих частинок – 21,5%, оксид вуглецю (9,6%), діоксид азоту – 10,4%.

Крім того, від стаціонарних джерел забруднення у 2023 році в атмосферу надійшло 3,8 млн тонн діоксиду вуглецю.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за останні 3 роки наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 Динаміка викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах області, тис. т.

Райони	Кількість підприємств, які мали викиди		Кількість викидів		
	всього, одиниць	у % до попереднього року	тонн	у % до попереднього року	Збільшення/Зменшення проти 2022 р
Всього Харківська область	361	97,0	38837,638	167,1	15593,105
Берестинський район	32	106,7	1125,166	110,8	109,930
Богодухівський район	47	114,6	1662,894	196,8	105,757
Ізюмський район	21	91,3	3074,216	133,7	774,590
Куп'янський район	11	68,8	526,016	144,8	162,720
Лозівський район	20	90,0	417,201	95,7	-18,556
Харківський район	197	95,6	6817,058	151,2	2308,927
Чугуївський район	33	97,1	25215,087	193,0	12149,737

Таблиця 2.4 Основні забруднювачі атмосферного повітря на території Харківської області.

№ з/п	Підприємство – забруднювач	Валовий викид, тонн
1.	Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго»	24 653,271
2.	Приватне акціонерне товариство «Харківська ТЕЦ-5»	3 476,557
3.	Філія ГПУ «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування»	1 446,921
4.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування» у Валківській тергромаді	663,980
5.	Шебелинське відділення бурових робіт Бурового управління «УКРБУРГАЗ»	1 012,304
6.	ТОВ «ЗОРЯ»	431,866
7.	Комунальне підприємство «ВОДОЛАГА КОМУНСЕРВІС» Нововодолазької селищної ради	302,717

Таблиця 2.5 Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пилу, діоксид сірки, діоксид азоту, оксиду вуглецю) в цілому по області та в розрізі районів і міст Харківської області, тис. т.

Райони	2022 рік			2023рік			Темпи зростання/ зменшення обсягів викидів у 2023 році до обсягів 2022 року,
	Обсяг викидів	В тому числі по окремих речовинах:		Обсяг викидів	В тому числі по окремих речовинах:		
		Діоксид сірки	діоксид азоту		Діоксид сірки	діоксид азоту	
Харківська область	23,23	7,356	3,094	38,838	18,358	4,034	249,6
Берестинський	1,015	0,014	0,075	1,125	0,014	0,050	100,0
Богодухівський	1,557	0,026	0,114	1,663	0,042	0,113	161,5
Ізюмський	2,3	0,002	0,407	3,074	0,005	0,469	250,0
Куп'янський	0,363	0,001	0,008	0,526	0,0001	0,010	10,0
Лозівський	0,436	0,004	0,056	0,417	0,003	0,0611	75,0
Харківський	4,508	0,905	1,395	6,817	2,508	1,455	277,1
Чугуївський	13,05	6,404	1,039	25,215	15,785	1,876	246,6

На території Харківської області до стаціонарних джерел забруднення слід віднести викиди потужних промислових підприємств, особливо підприємства теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості.

Основні забруднювачі атмосферного повітря: Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», АТ «Укргазвидобування» філія ГПУ «Шебелинкагазвидобування».

У зв'язку з агресією РФ об'єктивним є зменшення обсягів викидів через скорочення виробництва внаслідок знищення виробничих потужностей та неможливості здійснення діяльності через активні бойові дії.

Таблиця 2.6 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності у Харківській області

Види економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	Обсяги викидів по регіону, тонн
Усі види економічної діяльності		38,8376
Сільське, лісове та рибне господарство	A	1,0196
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	3,9876
Переробна промисловість	C	1,778
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	4,7788
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	25,1666

Будівництво	F	1,1494
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	0,1291
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	0,5968
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	0,0638
Інформація та телекомунікації	J	0,0027
Фінансова та страхова діяльність	K	0,0002
Операції з нерухомим майном	L	0,0721
Професійна, наукова та технічна діяльність; освіта	M	0,0076
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	0,0043
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	---
Освіта	P	0,0246
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	0,0520
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	0,0033
Надання інших видів послуг	S	0,0011

Згідно з офіційними статистичними даними, можна зробити висновок, що найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин на території області потрапляє в атмосферне повітря від такого виду економічної діяльності, як водопостачання; каналізація, поводження з відходами.

Забруднення атмосфери викидами автотранспорту посідає друге місце після енергетики за рахунок постійного збільшення кількості автотранспорту. Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту з року в рік зростають та негативно впливають на якість атмосферного повітря в області. Частка автомобілів, які експлуатуються на території області, далекі від довершеності, вони здебільшого не відповідають міжнародним стандартам щодо екологічної безпеки. Двигуни автомобілів зазвичай морально і фізично застарілі.

Забруднення атмосферного повітря в області від автотранспорту обумовлено такими факторами: постійне нерегульоване збільшення кількості автотранспорту, в тому числі транзитного вантажного; відставання якості палива від європейських стандартів; повільний розвиток мережі розв'язок і автошляхів; недосконалість управління дорожнім рухом та іншими проблемами; недостатньо розвинена законодавча та юридична база у галузі ефективного регулювання управління автотранспортом; відсутність механізмів впливу на збільшення забруднення довкілля автотранспортом.

Автомобілі викидають разом з відпрацьованими газами, випаровуванням паливо-мастильних матеріалів близько 200 компонентів забруднюючих речовин, які мають токсичний, мутагенний, наркотичний та інший вплив на живі організми. Основним токсичним інгредієнтом, яким забруднюється атмосферне повітря під час експлуатації автомобільного транспорту, є оксид вуглецю (близько 80%).

Викиди автотранспортних засобів особливо небезпечні тому, що здійснюються у безпосередній близькості від тротуарів у зоні активного пішохідного руху. Крім забруднення атмосферного повітря, автомобільний транспорт та його супутня інфраструктура є головними забруднювачами водних об'єктів та ґрунтів нафтопродуктами. Насамперед, це стосується відкритих автостоянок, гаражних кооперативів і автозаправних станцій, які не обладнані локальними очисними спорудами поверхневих (дощових і талих) стічних вод, пунктів розвантаження паливно-мастильних матеріалів та автотранспортних підприємств. Має місце забруднення залізничних колій мастилами через їх витікання з негерметичних редукторів залізничних вагонів.

Негативно впливають на стан довкілля і відходи автотранспортних засобів, які утворюються в процесі їх експлуатації, а саме: відпрацьовані мастила, фільтри, акумулятори, відпрацьовані шини, деталі та корпуси автомобілів та ін., утилізацію яких належним чином ще не налагоджено.

Слід зазначити, що спостереження за забрудненням атмосферного повітря м. Харків проводиться на 10 стаціонарних пунктах спостереження, на території області стаціонарні пункти спостережень відсутні.

Аналізуючи матеріали спостережень за станом атмосферного повітря, можна спостерігати тенденцію до погіршення – по оксиду вуглецю, формальдегіду, сажі, мідь, нікель, свинцю та цинку. Намітилась незначна тенденція щодо покращення якості атмосферного повітря по діоксиду азоту, залізу, марганцю. Не змінився рівень забруднення по пилу, діоксиду сірки, фенол, сірководню, аміаку, оксиду азоту, марганцю, кадмію, та хрому.

Фактор забруднення повітря знаходиться в постійно динамічному стані і залежить від багатьох чинників, а отже, потребує постійного контролю та моніторингу його якості з боку органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, особливо при регулюванні господарської діяльності всіх суб'єктів.

Основними напрямками зменшення викидів забруднюючих речовин є, насамперед, неухильне виконання суб'єктами підприємницької діяльності природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення газо-пилового потоку. Діяльність кожного суб'єкта господарювання має бути спрямована на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря визначає Закон України «Про охорону атмосферного повітря».

Ймовірні зміни стану атмосферного повітря, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо План заходів не буде затверджена, а оперативні завдання щодо охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території регіону більш ймовірно залишатимуться на рівні сучасних показників. Але за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств без впровадження заходів Плану заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря:

- без впровадження системи моніторингу на базі мобільної лабораторії та індикативних постів на території області;
- без вжиття заходів щодо зменшення викидів забруднюючих речовин, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу антропогенної діяльності на атмосферне повітря території та, відповідно, на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах території Харківської області.

Погіршення якості атмосферного повітря може призвести до зниження якості екологічних показників стану довкілля. Забруднення атмосферного повітря та накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах Харківської області. Без реалізації завдань ДДП, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря – рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все матиме тенденцію зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Водні ресурси

Водозабезпеченість

Харківська область розташована на вододілі двох річкових басейнів – Дона (Сіверського Дінця) та Дніпра. Територіально до басейну Сіверського Дінця належать 17 адміністративних районів, до території Дніпра – 10. Регіон має надзвичайно низьку забезпеченість водними ресурсами – 1,8% від загальних водних ресурсів України.

Водні ресурси Харківської області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого річкового стоку, що формується в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

Територією області протікає 867 річок загальною протяжністю 6405 км, з них довжиною більше 10 км – 172 річки протяжністю 4 666,6 км. З них, згідно класифікації річок України, одна відноситься до великих – Сіверський Донець (довжина – 1 053 км, в межах області – 375 км), шість – до середніх річок (Оскіл, Уди, Лопань, Мерла, Оріль, Самара).

Решта річок відноситься до категорії малих. Площі земель, зайнятих водними об'єктами, становлять 91,3 тис. га (2,9% території області), в тому числі під водосховищами і ставками 46,3 тис. га.

В гідрографічному відношенні територія області розміщена в межах басейнів р. Сіверський Донець (21,93 тис.км² або 69,8% території області) і р. Дніпро (9,47 тис. км² або 30,2% території області).

Якість поверхневих вод. Повномасштабне вторгнення рф на територію України, враховуючи загальну ситуацію в Харківській області та м. Харків, унеможливило виконання держаного моніторингу вод в повному обсязі.

На виконання Порядку Харківським регіональним центром з гідрометеорології виконувалась Програма проведення діагностичного та операційного моніторингу масивів поверхневих вод басейну річки Дон та басейну річки Дніпро суббасейну Нижнього Дніпра у 2022 році в частині моніторингу хімічних та фізико-хімічних показників. Всього за звітний період відібрано і проаналізовано 58 проб води, виконано 1044 досліджень вмісту концентрації забруднюючих речовин. Проби води на всіх річках відбирались спеціалістами комплексної лабораторії Харківського регіонального центру з гідрометеорології без консервації.

За даними досліджень в межах Харківської області не зафіксовано перевищень екологічних нормативів якості по пріоритетним та басейновим специфічним показникам (масові концентрації пестицидів, алкілфенолів, поліароматичних та галогенних

вуглеводів). Значення пріоритетних показників в значній мірі знаходяться за межею визначень. Одночасно спостерігається перевищення нормативних значень по басейновим специфічним речовинам за рибогосподарськими нормативами по марганцю та цинку, що має систематичний характер (концентрації знаходяться в межах багаторічних значень). Також відмічене перевищення за специфічними басейновими показниками за рибогосподарськими показниками.

Сучасний стан поверхневих водойм області характеризується антропогенним тиском суб'єктів господарювання. Причиною недостатньо ефективної роботи очисних споруд є фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, їх перевантаженість.

З метою створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, вимогами статті 87 Водного кодексу України встановлюються водоохоронні зони. Зовнішні межі водоохоронних зон визначаються за спеціально розробленими проєктами землеустрою. В межах водоохоронних зон, відповідно до вимог статті 88 Водного кодексу України, виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

Використання води

Таблиця 2.7 Основні показники використання і відведення води, млн м³.

Показники	Роки		
	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	229,3	144,9	139,5
у тому числі для використання	214,1	115,2	120,6
Спожито свіжої води, з неї на:	214,1	115,2	119,3
виробничі потреби	97,4	40,2	43,7
побутово-питні потреби	110,0	72,4	72,6
зрошення	4,6	1,5	1,3
сільськогосподарські потреби	2,0	1,1	
ставково-рибне господарство	-*	-*	
Втрати води при транспортуванні	59,2	69,2	60,1
Загальне водовідведення, з нього:	241,9	130,8	158,4
у поверхневі водні об'єкти	238,9	129,1	156,5
у тому числі:			
забруднених зворотних вод	5,4	3,3	3,9
з них без очищення	1,0	0,5	0,5
нормативно очищених	178,0	114,9	132,7
нормативно чистих без очистки	55,5	10,9	18,9

Таблиця 2.8 Забір, використання та відведення води, млн м³.

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
Басейн річки Сіверський Донець	134,1	113,9	154,1	2,7
Басейн річки Дніпро	5,4	5,4	2,4	1,1

Скидання води у водні об'єкти та очистка стічних вод.

У поверхневі водні об'єкти скинуто 156,5 млн м³ стічних вод, з них:

забруднених – 3,9 млн м³, нормативно чистих – 18,9 млн м³, нормативно очищених на очисних спорудах – 133,7 млн м³.

Із загального скиду нормативно-очищених зворотних вод в області в об'ємі 133,7 млн м³ скид на спорудах механічної очистки складає 0,914 млн м³ (0,68%), біологічної очистки – 132,717 млн м³ (99,27%) та фізико-хімічної очистки – 0,069 млн м³ (0,05%).

Потужність очисних споруд, згідно з даними за формою 2ТП-водгосп (річна) за 2023 рік становить – 468,2 млн м³.

Згідно з базою даних за формою 2ТП-водгосп (річна) за 2023 рік кількість підприємств, що мають скиди зворотних вод до поверхневих водних об'єктів, становить 68, із них 59 – в басейні р. Сіверський Донець, 9 – в басейні р. Дніпро. ГПУ «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування» здійснювало скид до басейнів 2-х річок.

Ефективну очистку забезпечують очисні споруди 26 водокористувачів, що складає 38,2% від загальної кількості водокористувачів, в тому числі по видам очистки: біологічної очистки – 19, фізико-хімічної очистки – 1, механічної очистки – 6.

Потужність очисних споруд, згідно з даними за формою 2ТП-водгосп (річна) за 2023 рік становить – 468,2 млн м³.

Поступово зменшуються показники водоспоживання в області. Якщо у 2000 році в області було спожито 408,0 млн м³ свіжої води, у 2020 році – 291 млн м³, то у 2023 році у зв'язку з повномасштабною агресією Російської Федерації та значним зменшенням обсягів виробництва і використання на побутово-питні потреби – лише 119,2 млн м³.

Від часів Другої світової війни в Україні не було такого масштабного осушення водосховища як те, що відбулось у квітні 2022 року на Осколі. Українські екологи визначили цю подію однією з найбільших змін у довкіллі, що сталася у війну. За оцінкою «Української природоохоронної групи», близько 355 млн м³ води стрімко вивільнилося з водойми й оголило майже 9 тис. га замуленого дна – колишніх луків заплави Осколу.

Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону.

Надмірне використання водних ресурсів малих річок для потреб сільського господарства та риборозведення, самовільне водокористування та безпроектне створення штучних водойм на руслах малих річок порушує природний водний, гідробіологічний режим річок, збільшує заростання та утворення донних відкладень. Розораність водозабірних басейнів сягає граничних меж при надто низькому ступені заліснення. На багатьох річках і водоймах

не закріплені прибережні захисні смуги, а деякі з наявних не завжди відповідають вимогам водного законодавства України.

Захист природних вод від забруднення стічними водами залишається гострою проблемою на території області, наявні системи водоочищення працюють за старою технологією, є необхідність їх переобладнання відповідно до сучасних наукових досягнень.

На території Харківської області державний моніторинг поверхневих водних об'єктів здійснюється лабораторією моніторингу вод Харківського регіонального управління водних ресурсів Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів відповідно до Положення про Державну систему моніторингу спостережень, постановам Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 815 та від 30.03.1998 № 391, а також за Програмою моніторингу поверхневих вод, затвердженою наказом Державного агентства водних ресурсів України від 10.02.2015 № 14, зі змінами та доповненнями у відповідності з наказом від 31.08.2015 № 90.

Ймовірні зміни стану водних ресурсів, якщо ДДП не буде затверджено

З метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання Планом заходів визначено за необхідне виконання ряду завдань щодо вирішення проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів на території Харківської області:

- Ревіталізація річки Сіверський Донець з встановленням прибережних захисних смуг в межах Слобожанської ТГ Чугуївського району, річки Сухий Торець (басейн р. Казенний Торець) з встановленням прибережних захисних смуг в межах Близнюківської ТГ Лозівського району та Барвінківської ТГ Ізюмського району.;
- Чиста вода – безпечне життя: ознайомлення та підготовка до впровадження Нитратної Директиви у Харківській області;
- Забезпечення реконструкції, модернізації, будівництва і капітального ремонту інфраструктури водопостачання, відведення та очистки води на території громад Харківської області та м. Харків;
- Вжиття заходів щодо реконструкції систем водопостачання, водовідведення та очистки води, зменшення обсягу скидів та ліквідація джерел забруднення.

Якщо вищезазначені оперативні завдання Плану заходів не будуть реалізовані на території регіону, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод до водних об'єктів, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів, як і виробничо-промислового сектору, спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території Харківської області.

Земельні ресурси та ґрунти

Харківська область розташована в північно-східній частині України. Площа Харківської області складає 31,4 тис. км², що становить 5,2% від території України. За цим показником область посідає 4 місце в країні, поступаючись лише Одеській, Дніпропетровській та Чернігівській областям. Землі області простягаються з півночі на південь більш ніж на 210 км, із заходу на схід – на 225 км.

Рельєф території Харківської області за своїм походженням в основних рисах є алювіальним, тобто виробленим переважно дією вод, що протікали. Територія області являє собою хвилясту рівнину, помірно розчленовану долинами річок, з невеликим нахилом на південний захід у бік ріки Дніпро і на південному сході – у напрямку ріки Сіверський Донець. До центральної частини області (м. Зміїв, с. Олексіївка) заходять відроги Донецького кряжу, а поверхня північної частини (міста Богодухів, Золочів) підвищена на 200-300 м у вигляді відрогів Середньоросійської височини.

З 2022 року у зв'язку із повномасштабною збройною агресією рф, на території Харківської області найбільшого негативного впливу зазнали ґрунти, зокрема у районах Куп'янська та Ізюма, де точилися жорстокі бої.

Ґрунти області зазнали інтенсивного ущільнення важкою військовою технікою, спостерігається порушення ґрунтового покриву внаслідок розриву мін, гранат, спорудження окопів, землянок, траншей тощо, утворення на значних площах лійок, ровів, ям, що порушує однорідність та цілісність ґрунтового покриву. В результаті фізичних пошкоджень ґрунтів збільшується неоднорідність, зменшується об'єм пор, ускладнюється доступ води і кисню, руйнується структура, що в результаті призводить до зниження родючості орних ґрунтів в цілому. Таким чином, відбувається механічна деградація ґрунтів, які потребують рекультивації.

Найбільшого впливу на сільськогосподарські землі та ґрунтовий покрив завдає авіація та артилерія ворога, на неї припадає до 80 % впливу на всіх ділянках, які досліджувалися. Встановлено, що у вирвах 120–125 мм боєприпасів коефіцієнти концентрації кадмію становлять 4–17 кларків від фону, 82 мм – 4 кларки, 152–155 мм снарядів – 2–18 кларків, авіабомб – 5–13 кларків. При цьому найбільша концентрація кадмію відмічається на схилах «авіавирви», тоді як хрому – на її дні. Привнесення рухомих форм свинцю відзначається на рівні 4–22 кларки в місцях розривів 120–125 мм боєприпасів, 2,6–4 кларки – 152–155 мм, 2,7 кларки – 82 мм боєприпасів, 2–11,7 кларки – авіаційних бомб.

Наслідки збройного вторгнення рф мають негативний вплив на здатність сільського господарства адаптуватися до зміни клімату внаслідок відсутності ефективної системи зеленого фінансування. Це актуалізує задачу збалансованого використання земельних ресурсів, забезпечення їх належної якості, насамперед здоров'я ґрунтів.

Військові дії, спричинені вторгненням рф, призвели до масштабних руйнувань складів (контейнерів) з агрохімікатами, мінеральними добривами, цистерн з мастильними матеріалами, моторними оливами, моторним паливом тощо та забруднення прилеглих земель із дифузним забрудненням підземних вод та поверхневих водних об'єктів.

Необхідно сформулювати програму заходів з очищення та відновлення земельних ділянок, постраждалих від збройної агресії рф та запровадити пілотні проєкти очищення найбільш забруднених територій, заходи з консервації, рекультивації та поліпшення земель.

Незадовільним в Харківській області також є стан лісосмуг внутрішньогосподарського та іншого землекористування. Площа агролісомеліоративних насаджень в області складає лише 26,3 тис. га (1,4% від усієї площі ріллі), що є тільки половиною від науково-обґрунтованої потреби, на 26% з них необхідно провести реконструктивні заходи та відповідні лісівничі догляди.

Таблиця 2.9 Структура земельного фонду Харківської області.

Основні види земель та угідь	2023 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія, у тому числі:	3141,85	100
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2411,03	76,7
рілля	1932,36	61,5
перелоги	7,59	0,2
багаторічні насадження	49,22	1,6
сіножаті та пасовища	421,86	13,4
2. Ліси та інші лісовкриті площі	417,25	13,3
з них вкриті лісовою рослинністю	377,93	12,0
3. Забудовані землі	124,84	4,0

4. Відкриті заболочені землі	32,02	1,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)	33,77	1,1
6. Інші землі	122,94	3,9
Усього земель (суша)	3081,11	98,1
Території, що покриті поверхневими водами	60,74	1,9

* За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Харківській області, згідно з Доповіддю про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2023 році

Відповідно до даних ґрунтової зйомки, в межах Харківської області нараховується більше 150 різновидів ґрунтів. Причиною такої розмаїтості є, насамперед, приуроченість території області до двох зон – лісостепової та степової. Найбільша розмаїтість і строкатість характерні для лісостепової частини області, хоча по площі вона менше степової частини. У північній (лісостеповій) частині області розповсюджено чорноземи глибокі, сірі, темно-сірі опідзолені та деградовані ґрунти, чорноземи опідзолені та деградовані. У ґрунтовому покриві степової зони переважають чорноземи звичайні та чорноземи звичайні глибокі.

Найродючішими ґрунтами області є чорноземи типові, які становлять 39,44%, та опідзолені – 10,61%. Чорноземи звичайні глибокі – 34,56% та звичайні – 11,68%, внаслідок більшої посушливості кліматичних умов, мають меншу родючість. Серед інших, менш поширених ґрунтів області, в сільськогосподарському виробництві використовуються лучні чорноземні та лучні, переважно солонцювато-солончакуваті ґрунти, чорноземи на пісках, лучно-болотні та болотні ґрунти, практично не використовуються (розподіл ґрунтового покриття області наведено на рисунку 2.3).

Рисунок 2.3 Розподіл ґрунтового покриття Харківської області.

Ґрунтовий покрив Харківської області досить неоднорідний та розподіляється на 6 районів.

За результатами досліджень Товариства дослідників України, яке проводиться на замовлення Міністерства економіки України, Міністерства аграрної політики та

продовольства у співпраці із Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO UN), встановлено що збитки сільського господарства через втрати ґрунтів внаслідок воєнних дій в Харківській області складають майже 37 мільярдів гривень.

Безпосередньо вибухи в Харківській області пошкодили 4,2 тис. га орних земель (0,22 % площі сільськогосподарських угідь), потенційно забрудненими можуть бути ще 28,2 тис. га (1,46 % площі сільськогосподарських угідь). Ще 3,4 тис. га ґрунтів (0,18 % площі сільськогосподарських угідь) зазнали ущільнень через пересування військової техніки.

За інформацією національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» найбільшого впливу на сільськогосподарські землі та ґрунтовий покрив завдає авіація та артилерія ворога (на 80% ділянок, де проводились дослідження).

Таблиця 2.10 Структура ґрунтового покриття Харківської області.

Ґрунти	Площа, тис. га		
	Сільськогосподарські угіддя	рілля	
		тис. га	% від загальної площі ріллі
1. Сірі лісові,	37,3	27,0	1,4
у т.ч. схилів та еродовані	29,7	20,7	1,07
2. Темно-сірі опідзолені	141,3	63,3	3,27
у т.ч. схилів та еродовані	39,3	37,0	1,91
3. Чорноземи опідзолені	151,7	119,3	6,17
у т.ч. схилів та еродовані	100,0	80,0	4,14
4. Чорноземи типові	769,2	740,6	38,31
у т.ч. схилів та еродовані	333,7	290,3	15,02
5. Чорноземи звичайні глибокі	728,7	648,9	33,57
у т.ч. схилів та еродовані	331,2	260,0	13,45
6. Чорноземи звичайні	230,6	219,4	11,35
у т.ч. схилів та еродовані	70,2	63,1	3,26
7. Інші ґрунти	352,7	114,7	5,93

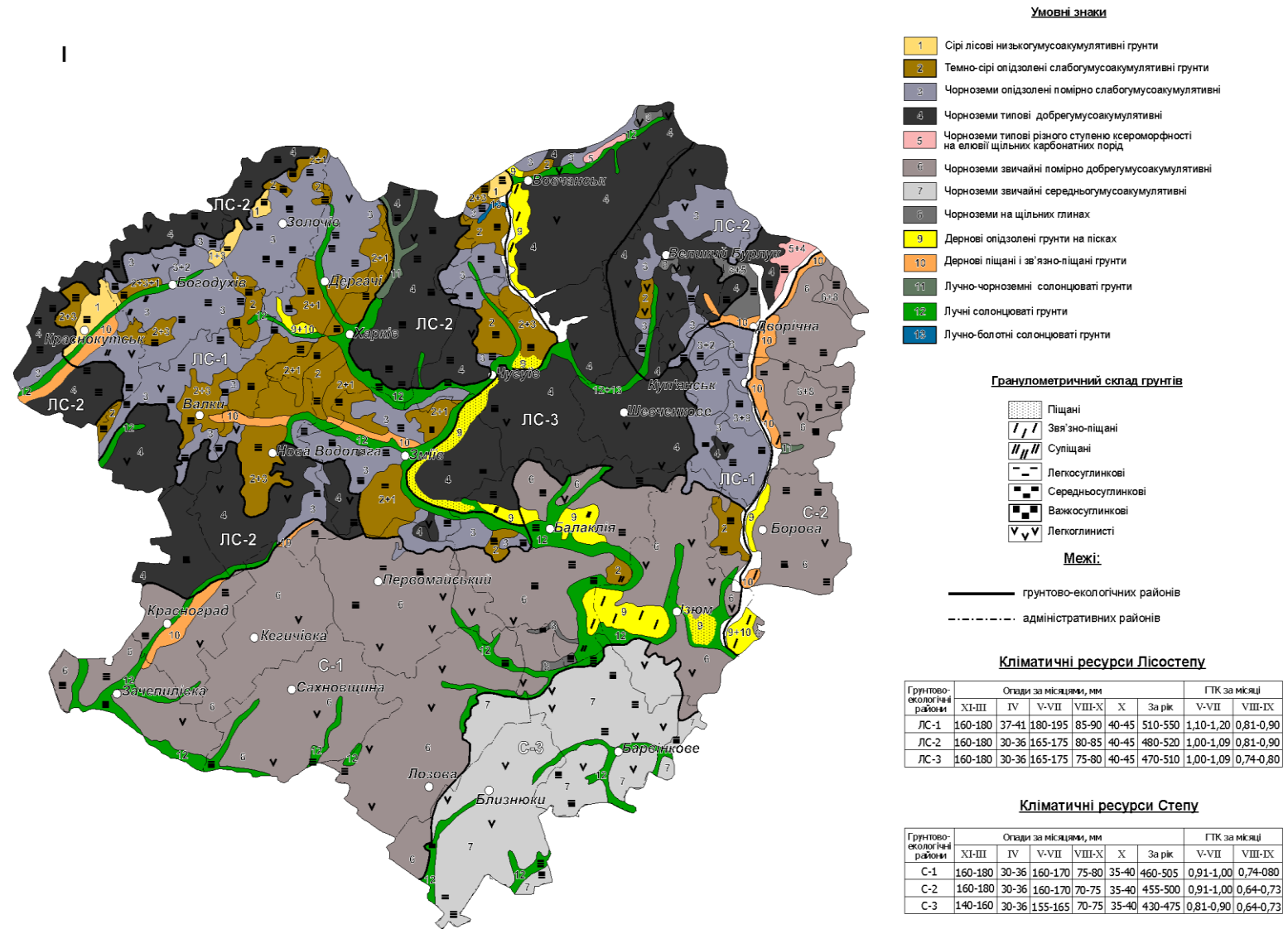

Рисунок 2.4 Карта ґрунтів Харківської області.

Серед великого різноманіття чорноземних ґрунтів на території області переважають чорноземи опідзолені, чорноземи типові, чорноземи звичайні та вилужені чорноземи. Усі вони існують під степовою трав'янистою рослинністю.

У межах лісостепової зони переважають чорноземи типові, що визначається великою родючістю. Потужність цих ґрунтів досягає 110-120 см. У південних районах області переважають звичайні чорноземи, їх верхній гумусовий горизонт аналогічний типовим чорноземам, але потужність менша 70-100 см.

Нечорноземні ґрунти – піщано-супіщані породи на борових терасах річкових долин створюють умови для формування промивних дерново-підзолистих ґрунтів. Сірі лісові ґрунти переважають під широколистими лісами на правобережжі Сіверського Донця та його приток. Темно-сірі лісові ґрунти мають потужність гумусового горизонту 50-60 см та за своїми властивостями наближаються до типу опідзолених чорноземів. Ясно-сірі лісові ґрунти зустрічаються під лісовими ділянками широколистяних лісів.

В цілому, рівень родючості ґрунтів області достатній для якісного сільськогосподарського виробництва.

Основними землекористувачами в області є сільськогосподарські підприємства. Високий рівень розораності угідь, в тому числі на схилах, значне розширення посівів просапних культур та практично повне припинення виконання комплексу робіт по захисту ґрунтів, порушення системи обробітку ґрунту приводить до погіршення стану земель.

Головною проблемою погіршення стану земельних ресурсів Харківської області залишається деградація ґрунтів.

В Харківській області нараховується 152,2 тис. га кислих ґрунтів. Вони поширені переважно на півночі і західно-північній частині області, зокрема: у Харківському районі – 21,4 тис. га, Золочівському – 18,8 тис. га, Краснокутському – 23,5 тис. га, Валківському – 16,3 тис. га, Богодухівському – 13,2 тис. га. Серед земель сільськогосподарського призначення кислі ґрунти займають біля 82 тис. га. Втім, у останні роки вапнування в області майже не проводиться, за виключенням поодиноких випадків. Відсутність вапнування кислих ґрунтів призводить до зниження їх продуктивності через погіршення агрохімічних та екологічних властивостей.

Таблиця 2.11 Інформація щодо деградованих і малопродуктивних земель та які потребують консервації по Харківській області.

Види земель	Усього земель на початок року		Потребують консервації	
	тис. га	% до загальної площі території	тис. га	% до загальної площі території
Деградовані	1,4001	0,0446	1,4001	0,0446
Малопродуктивні	1,2216	0,0389	1,2216	0,0389

Загальна площа солонцевих ґрунтів у Харківській області складає 58,5 тис. га. Вони зустрічаються як в лісостеповій, так і степовій зонах області, переважно на терасах рік, які становлять 63,5% від загальної площі солонцевих земель області. Пллями солонців серед цих ґрунтів зустрічаються мало. Вони займають площу всього 1,18 тис. га. У зв'язку з близьким заляганням підґрунтових вод на низьких терасах рік солонцеві ґрунти мають ознаки високого засолення.

До основних заходів щодо відтворення родючості ґрунтів відносяться вапнування кислих ґрунтів та меліорація засоленних та солонцевих ґрунтів.

Одноєю з причин погіршення екологічного стану земель в Харківській області є підтоплення території ґрунтовими водами та зсуви ґрунтів.

Таблиця 2.12 Поширення екзогенних геологічних процесів станом на 01.01.2021.

№ з/п	Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, шт.	Ураженість, %
1	Зсуви	40,3	1615	0,13
2	Карст (відклади, що здатні до карстування), з них: покритого типу перекритого типу	31340,0	11*	99,8
		4150,0		13,2
		27190,0		86,6
3	Підтоплення	200,8	7**	0,6
4	Лесові ґрунти, що здатні до просідання, з них: I типу II типу	20840,0		66,3
		20570,0		65,5
		270,0		0,8

*) поверхневий карстопрояв; **) населений пункт – місто та смт

Обов'язковими є профілактичні заходи, до яких відносяться: заборона будівництва ставків без спеціалізованих інженерних дослідів; виключення або зниження витоків із водоймищ, каналів і ставків; регулювання поливу сільськогосподарських угідь з урахуванням гідрогеологічних особливостей територій і метео умов; виключення або зниження витоків з полів фільтрації, підземних резервуарів, мереж водопроводів, тепломереж і каналізацій; запобігання замуленню річок і водотоків, розчищення і поглиблення, засипання природних дренажів (балок, ярів і вимивин); скорочення тривалості затоплення траншей і котловин атмосферними опадами при веденні будівництва; регулювання поверхневого стоку, організація і періодичний ремонт мереж зливостоків.

Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та ін. Ґрунти є складовою частиною будь-яких наземних екосистем і учасником усіх процесів трансформації та міграції речовин, що відбуваються в біосфері і зумовлюють функціонування екосистем. У зв'язку з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс факторів деградації, таких як: зниження вмісту гумусу, декальцинація, забруднення хімічними речовинами (важкими металами, пестицидами, нітратами), тощо.

Підсилення процесів деградації ґрунтового покриву обумовлене техногенним забрудненням. Основними забруднювачами атмосферного повітря Харківської області є Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», УЛПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Берестинському районі, Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Чугуївському районі, у Харківському районі, у Богодухівському районі, у Лозівському районі, ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», викиди від цих підприємств також забруднюють ґрунти, але зони забруднення ґрунтів та їх кількісний склад по області визначені не повністю.

Також антропогенним фактором, що впливає на стан ґрунтів, є накопичення відходів. У 2023 році серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 739,024 тис. тонн або 98,54% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,140 тис. тонн (0,019%) – до I класу небезпеки; 0,202 тис. тонн (0,027%) – до II класу небезпеки; 10,650 тис. тонн (1,420%) віднесено до III класу.

Протягом 2023 року в області утворилося 750 014,8 тис. т відходів I–IV класів небезпеки. Утилізовано 8 325,3 тис. т відходів або 1,11 % від загальної кількості утворених відходів, спалено 7 032,9 тис. т відходів, у т.ч. з метою отримання енергії – 7 032,8 т. Обсяг видалених твердих побутових відходів за 2023 рік по Харківській області складає 463 222,9 тис. т.

На території Харківської області обліковується 79 місць видалення твердих побутових відходів, з яких 26 знаходилися на тимчасово окупованих територіях, які протягом тривалого часу залишалися без належної експлуатації та охорони. Зазначені місця функціонують лише там, де це дозволяє безпекова ситуація, тобто проведене розмінування та не ведуться активні бойові дії.

Речові права на земельні ділянки зареєстровано лише на 14 об'єктів поводження з відходами (18%, паспортизацію місць видалення відходів проведено для 49 об'єктів (63%), проектно-кошторисну документацію розроблено на 25 місць видалення відходів (32%) та отримано 18 позитивних висновків державної екологічної експертизи або висновків з оцінки впливу на довкілля (23%).

На територіях місць видалення твердих побутових відходів найбільшого негативного впливу зазнає ґрунтовий покрив.

Побутові відходи представляють собою не тільки страшну епідеміологічну, але й серйозну токсикологічну проблему, адже вже на стадії збору близько 4% відходів є токсичними. Невідкладну проблему становлять пластмаси і синтетичні матеріали, оскільки вони не піддаються складним процесам біологічного руйнування і можуть тривалий час, а це десятки років, перебувати в об'єктах довкілля. До складу побутових відходів також входять такі компоненти: картон, папір, харчові відходи, метал чорний, метал кольоровий, дерево, текстиль, кістки, скло, шкіра, фаянс, гума, каміння, пластмаса (у тому числі, ПЕТ-пляшка), малі предмети (< 15 мм), будівельні відходи, великогабаритні відходи, небезпечні відходи.

Одним із основних і найбільш небезпечних забруднювачів на території розташування місць видалення ПВ є фільтрат, що формується у відвалах сміттєзвалищ і полігону при взаємодії відходів з атмосферними опадами, які інфільтруються. Фільтрат відзначається тим, що численні компоненти розпаду органічних і мінеральних речовин, свинцю, з'єднання миш'яку, хрому, ртуті, нікелю, кадмію та ряду інших токсичних речовин, які практично ні на жодному із сміттєзвалищ не знешкоджуються, а інфільтруються у ґрунт. Хімічний склад фільтрату прямо залежить від морфологічного складу ПВ, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на вибір методу і способу очищення фільтрату. Очищення таких вод являє собою надзвичайно складну проблему і вимагає багатоступінчастого сполучення різних фізико-хімічних і біологічних методів і великих капітальних і експлуатаційних вкладень.

В зв'язку з тим, що полігони побутових відходів є спеціальними спорудами, призначеними для ізоляції та знешкодження, та повинні гарантувати санітарно-епідеміологічну безпеку населення – на полігонах повинна забезпечуватися статична стійкість ПВ з урахуванням динаміки ущільнення, мінералізації, газовиділення, максимального навантаження на одиницю площі, можливості раціонального використання ділянки після закриття полігону.

Потенційними територіями, де можливе забруднення ґрунтів із перевищенням нормативних гранично-допустимих рівнів по хімічним показникам, є ділянки вздовж автомобільних доріг. Забруднені ґрунти є вторинним джерелом забруднення підземних та поверхневих вод.

Харківська область, завдяки зручному транспортно-географічному положенню, знаходиться на перетині міжнародних маршрутів «Північ-Південь», «Захід-Схід», є одним з найбільших логістичних центрів країни, що поєднує в собі наявність залізничного транспорту, сучасного міжнародного аеропорту та високу щільність автомобільних доріг.

Залізничний транспорт є однією з важливих складових частин транспортної мережі області, задовольняє потреби у вантажних і пасажирських перевезеннях. Філія «Південна залізниця» АТ «Українська залізниця» міцно утримує позиції провідного підприємства з перевезення пасажирів та вантажів у регіоні. Розгорнута довжина залізничних колій по Харківській області складає 2165,4 км, експлуатаційна довжина дорівнює 1379,4 км, із них 80,3% обслуговуються електровозною тягою, решта 19,7% – тепловозною.

Щільність залізничних колій на 1000 км² території дорівнює 48 км (по Україні цей показник складає 36 км). Обласний центр — місто Харків — є потужним транспортним вузлом, одним з центрів транспортної логістики України, що пов'язує шість суміжних областей і забезпечує транспортні зв'язки з іншими державами. Залізничні вузли: Харків, Лозова, Берестин, Люботин та Куп'янськ.

Забруднення ґрунтового покриву залізничним транспортом здійснюється шляхом сухих та рідких викидів шкідливих (токсичних) хімічних речовин.

Зважаючи на значущість негативного впливу важких металів на довкілля та родючості ґрунтів, до заходів послаблення негативного впливу від експлуатації залізничного транспорту належать: озеленення приміагістральної території; впровадження комплексу комбінованих екранів, розподілених площинних фільтрів на території санітарно-захисної зони; проведення модернізації залізничного транспорту з метою зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, зокрема важких металів.

Залізничний транспорт залишається головним перевізником лісних, земельних і мінеральних ресурсів, а також вагомим споживачем палива, негативно впливаючи на довкілля, але, у порівнянні з автомобільним транспортом, вплив залізничного транспорту на ґрунтовий покрив значно менший.

Автомобільні дороги загального користування згідно із Законом України «Про автомобільні дороги» поділяються на дороги державного та місцевого значення, автомобільні дороги державного значення — на міжнародні, національні та регіональні. Автомобільні дороги місцевого значення поділяються на територіальні, обласні та районні. Технічна класифікація автомобільних доріг за категоріями залежно від розрахункової середньорічної добової перспективної інтенсивності руху наведена у табл. 2.6

Таблиця 2.6 Технічна класифікація автомобільних доріг

Категорія	Розрахункова перспективна інтенсивність руху	
	у транспортних одиницях	у приведених до легкового автомобіля
Ia	понад 10 000	понад 14 000
Iб	понад 10 000	понад 14 000
II	від 3 000 до 10 000	від 5 000 до 14 000
III	від 1 000 до 3 000	від 2 500 до 5 000
IV	від 150 до 1 000	від 300 до 2 500
V	до 150	до 300

Згідно з інформацією, наведеною на офіційному веб-сайті Служби автомобільних доріг у Харківській області (<https://kh.ukravtodor.gov.ua>) — на території Харківської області знаходяться автошляхи державного значення, загальною протяжністю — 2335,1 км, в т. ч: 611,4 км — міжнародні; 108,0 км — національні; 638,3 км — регіональні; 977,4 км — територіальні. На автомобільних дорогах загального користування державного значення знаходиться 242 мостів протяжністю 1316,3 пог. м.

Розпорядженням голови Харківської обласної державної адміністрації від 03.07.2020 № 419 затверджено перелік автомобільних доріг загального користування місцевого значення Харківської області, відповідно до якого протяжність автомобільних доріг місцевого значення становить 7334 км, з яких 1275,9 км — обласних автомобільних доріг, 6058,1 км — районних автомобільних доріг.

Автомобільні дороги державного та місцевого значення Харківської області є важливим структурним елементом транспортних комунікацій, по яким здійснюється автомобільне сполучення, що призводить до забруднення ґрунтів важкими металами, до числа забруднюючих ґрунти речовин також відносяться і тверді компоненти, що містять сажу.

Основними чинниками інтенсивного забруднення атмосферного повітря автотранспортом, і як наслідок, забруднення ґрунту придорожньої смуги є: постійно зростаюча кількість автотранспорту; експлуатація технічно-застарілого автомобільного парку; низька якість паливно-мастильних матеріалів; незадовільний стан дорожнього покриття проїзної частини доріг.

Заходами послаблення негативного впливу від експлуатації автомобільних доріг є впровадження захисних заходів (шумові бар'єри, зелені насадження уздовж узбіч тощо), покращення дорожнього покриття автомобільних доріг, обмеження швидкості руху автомобільного транспорту.

Ймовірні зміни стану земельних ресурсів та ґрунтів, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо План заходів не буде затверджено, а оперативні завдання, що можуть покращити стан навколишнього природного середовища, не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території регіону. Без реалізації завдань Плану заходів:

- Проведення розмінування територій Харківської області;
- запобігання та мінімізація ґрунтових загроз;
- санітарно-біологічний аналіз та розробка системи відновлення якісного стану земель.
- створення інфраструктури для управління відходами руйнування.

Надра

Харківська область розташована в найбільш розвинутій та заселеній частині України. При розробці нафтогазових родовищ густонаселені райони регіону знаходяться під значним антропогенним впливом, і всі компоненти довкілля потерпають від нього.

За інформацією Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України» Державної служби геології та надр України на території Харківської області обліковується 78 родовищ природного газу (зокрема 3 – комплексні), балансові запаси складають 317,860 млрд м³ (39,51% від запасів в Україні). Розробляються 47 родовищ природного газу (зокрема 2 – комплексні), балансові запаси складають 311,827 млрд м³ (38,76% від запасів в Україні).

Крім того, на території області обліковується 26 родовищ нафти (зокрема 22 – комплексні), балансові запаси складають 4,289 млн тонн (4,29% від запасів в Україні).

Розробляються 19 родовищ природного газу (зокрема 17 – комплексні), балансові запаси складають 4,206 млн тонн (4,21% від запасів в Україні).

Кількість родовищ конденсату на території області складає 69 (всі комплексні), балансові запаси складають 8,801 млн тонн (22,12% від запасів в Україні).

Розробляються 44 родовища природного газу (всі комплексні), балансові запаси складають 8,650 млн тонн (21,74% від запасів в Україні).

Мінерально-сировинна база Харківської області складається з твердих корисних копалин (вугілля, торф), гірничо-хімічних та гірничорудних корисних копалин, нерудних корисних копалин для металургії та будівельних корисних копалин.

Тверді корисні копалини Харківської області налічують 8 родовищ бурого та кам'яного вугілля (0,72 % від всього в Україні) та 2 родовища торфу (0,29% від всього в Україні).

Балансові запаси бурового вугілля оцінено в 389,985 млн тонн за промисловими категоріями А+В+С1 (15,04% від запасів в Україні).

Балансові запаси кам'яного вугілля оцінено в 1 987,130 млн тонн за промисловими категоріями А+В+С1 (4,79% від запасів в Україні), 94,019 млн тонн – за категорією С2 (0,83% від запасів в Україні), з них балансові запаси родовищ, що розробляються склали 1,308 млн тонн (0,02% від запасів в Україні).

Балансові запаси торфу оцінено в 0,283 млн тонн за промисловими категоріями А+В+С1 (0,04% від запасів в Україні). Гірничо-хімічні та гірничорудні корисних копалини налічують 22 родовища сапропелі (7,14% від всього в Україні), 1 родовище солі кухонної (6,67% від всього в Україні), 1 родовище фосфориту (11,11% від всього в Україні), 1 родовище сировини для мінеральних фарб (10% від всього в Україні), 1 родовище піску кварцового (25% від всього в Україні).

Нерудні корисні копалини для металургії налічують 3 родовища піску формувального (14,29% від всього в Україні).

Будівельні корисні копалини налічують 5 родовищ сировини цементної (8,2% від всього в Україні), 12 родовищ крейди (17,65% від всього в Україні) та інші родовища зазначених корисних копалин.

За даними Держгеонадра, відповідно до електронної інформаційної бази даних Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України», у 2023 році надано 9 спеціальних дозволів на користування надрами в Харківській області, анульовано – 1 дозвіл.

У відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» Департаментом захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації у 2023 році суб'єктам господарювання надано 1 висновок оцінки впливу на довкілля щодо видобування підземних вод; 5 висновків щодо видобування горючих копалин та 1 висновок з видобування суглинку.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Харківській області суб'єктами господарювання у 2023 році видано 87 дозволів на спеціальне водокористування.

Аналіз родовищ Харківської області демонструє вагомий потенціал для розвитку ключових галузей економіки. Значні запаси нафти, газу та будівельного піску сприяють розвитку енергетичного і будівельного секторів, а розробка підземних вод забезпечує стабільне водопостачання. Потенціал деяких корисних копалин, таких як торф і будівельний камінь, відкриває додаткові можливості для подальшого економічного розвитку регіону.

Ерозія ґрунтів, пошкодження земельних ресурсів та мінерально-сировинної бази внаслідок бойових дій створюють значні перешкоди для ефективного використання природно-ресурсного потенціалу регіону.

Попри значні запаси нафти, газу та будівельних матеріалів, а також високий природно-рекреаційний потенціал, ресурсна база Харківської області використовується не повною мірою, що стримує її економічний розвиток.

Ймовірні зміни стану надр, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо План заходів не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території області. Можливе порушення земельного покриву, у зв'язку з реалізацією рішень Стратегії щодо: нарощування ресурсної бази та видобуванні паливно-енергетичних корисних копалин

Флора, фауна та біорізноманіття

В 2023 році з огляду на військову агресію, окупацію та активні бойові дії на території Харківської області основними чинниками впливу на біологічне та ландшафтне біорізноманіття є масове безконтрольне полювання, пожежі від вибухів, мінування території, шумове забруднення, забруднення паливномастильними матеріалами та речовинами які містяться у боєприпасах, руйнування ландшафтів та знищення біоти внаслідок вибухів тощо.

Харківська область розташована в межах Лівобережного степу і північно-степової зони України.

Флора Сучасний стан біологічного різноманіття Харківської області визначається сукупністю природних та антропогенних чинників. Насамперед, географічним положенням території області, розташованої в межах двох ландшафтно-кліматичних зон – лісостепової та степової, що обумовило відносно багатство біотопів та наявність відповідних непорушених біоценозів, які збереглися лише поза межами населених пунктів. Особливістю області також є те, що вона знаходиться в межах двох річкових басейнів Сіверського Донця (притока Дону) та Дніпра.

Специфічною для біоти Харківщини є наявність на її території: сфагнових боліт надлучних терас річок Мерла, Уди, Мжа, Сіверський Донець, де мешкають релікти льодовикового періоду; солончаків в урочищі «Горіла Долина», де виявлені релікти ксеротермічного періоду; крейдових крутосхилів річок Вовча та Оскіл, де збереглися третинні й ксеротермічні релікти; піщаних степів й відкритих пісків в районі «Ізюмської Луки» та в околицях с. Кицівка, де зафіксовано релікти середньоазіатського походження.

По спектру основних життєвих форм флора цілком типова для областей помірного клімату. В ній представлені наступні основні типи: дерева – 27 видів, чагарники – 48, чагарники і напівчагарники – 26, багаторічні трав'янисті рослини – 873, дворічні – 95, однорічні трав'янисті рослини – 188 видів.

У складі флори Харківської області було відмічено 349 кормових культур, 340 – декоративних, 337 – медоносних, 571 вид лікарських, 112 – харчових, 74 – отруйних, 64 – дубильних, 60 – вітаміновмісних, 59 – фарбувальних, 57 – технічних, 36 видів жиро- та ефіроолійних рослин.

До списку рослин Харківської області, занесених до Червоної книги України, входить 113 видів рослин, серед них за природоохоронним статусом: вразливих – 57, рідкісних – 18, недостатньо відомих – 3 та інші цінні види рослин.

Харківська область розташована в межах двох природних зон: лісостепової та степової. На її території представлені як зональні (нагірні діброви, байрачні дубові ліси, березові ліси, суходільні луки, лучні степи, різнотравно-типчаково-ковилові степи, рослинність крейдових відслонень), так і азональні (заплавні ліси, соснові і широколистяно-соснові ліси, заплавні луки, галофітна рослинність, осоково-злакові і мохово-осокові болота, прибережно-водна рослинність) типи рослинності.

В лісостеповій частині області поширені лучні степи, а різнотравно-типчаково-ковилові степи – у південних районах області.

Лучні степи – перехідний типу від степів до луків, поряд із степовими злаками (ковила, типчак) поширені лучні злаки (тонконіг, мітлиця), а також лучно-степове різнотрав'я – жовтець, конюшина, шавлія лучна, горицвіт.

Різнотравно-типчаково-ковилові степи сухіші ніж лучні, рослинність має дуже виражене пристосування до нестачі вологи. Велика кількість степів на території області розорена та майже не зберіглася, а де зберіглася, сильно видозмінена під впливом господарської діяльності людини.

Рослинність боліт росте переважно в сторичних заглибленнях річок, часто болота заростають вербами, березою, вільхою, крушиною, а також зозулиним льоном, осокою та чередою.

Характерні рослини водоймищ: комиш озерний, стрілолист звичайний, глечики жовті, рогіз широколистяний, ряска мала та інше.

Перелік видів рослин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області, було затверджено рішенням Харківської обласної ради від 25.09.2001 з метою збереження цінних в природному та господарському відношенні рідкісних або таких, що перебувають під загрозою зникнення на території Харківської області, видів рослин і підвищення відповідальності за їх незаконний збір, пошкодження або знищення. До списку входять 182 види судинних рослин.

Ліси. Під лісами та іншими лісовкритими площами на території Харківської області знаходиться 417,25 тис. га, це 13,3% від загальної площі території, з них вкрито лісовою рослинністю 377,93 тис. га (12% від загальної площі).

Найбільша площа лісових земель перебуває у користуванні лісогосподарських підприємств, які координуються Державним агентством лісових ресурсів України. Основна частина лісів області підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів України, уповноваженим органом в області є Харківське обласне управління лісового та мисливського господарства з 10 державними лісогосподарськими підприємствами та національним природним парком «Гомільшанські ліси». В постійному підпорядкуванні підприємств Управління перебуває 301,4 тис. га земель лісового фонду.

Загальна площа лісів та інших лісовкритих площ області, згідно з державним лісовим кадастром, становить 419,4 тис. га. Лісистість області до 24 лютого 2022 року становила 12,1%. Загальний запас деревини у лісах області до початку збройної агресії РФ обліковувався в об'ємі понад 68,0 млн м³.

Основна площа лісів області (324,9 тис. га або 77,5%) підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів України.

Частина території Харківської області упродовж тривалого часу 2022 року знаходилася в окупації, що не могло не позначитися негативно на стані ведення лісового господарства.

Протягом 2022 року заготівля деревини здійснювалась в порядку рубок головного користування, а також при здійсненні заходів з формування і оздоровлення лісів та інших рубок. Постійні лісокористувачі Харківської області у 2022 році заготовили 269,01 тис. м³ деревини (46% до обсягів 2021 року), у т. ч. від рубок головного користування – 14,98 тис. м³, від рубок формування і оздоровлення лісів та проведення інших заходів – 254,03 тис. м³. У 2022 році лісогосподарськими підприємствами регіону проведено лісовідновлення на площі 265,8 га (у 2021 році – 958 га).

В умовах антропогенного впливу на природний рослинний покрив найважливішим природоохоронним завданням є збереження видового різноманіття рослинних угруповань, та, перш за все, забезпечення охорони рідкісних видів рослин.

До списку рослин Харківської області, занесених до Червоної книги України, входить 117 видів рослин, з них: 101 вид судинних рослин, водоростей – 7, лишайників – 2, грибів – 7. Серед них за природоохоронним статусом: вразливих – 57, рідкісних – 18, недостатньо відомих – 3, неоцінених – 32, зникаючих – 7.

Фауна Важливою складовою частиною навколишнього середовища області є тваринний світ. Безхребетні тварини Харківської області заселяють два різко відмінні між собою середовища: наземне і водне.

Наземні безхребетні у межах області заселяють різноманітні біотопи, як природні, так і антропогенні; як зональні (лісові, степові), так і а зональні з реліктовою фауною (крейдові відслонення, піски, солончаки).

Тваринне населення водної біоти Харківської області налічує понад 2 000 видів і представлене різними систематичними групами (найпростіші, губки, олігохети, п'явки, молюски, ракоподібні, водяні кліщі й павуки, водяні комахи), які заселяють різноманітні біотопи (річки, стариці, водосховища, озера, ставки, болота різних типів, струмки, степові поди, джерела типу реокрена чи гелокрена). Рідкісні види тварин виступають індикаторами фауністичного різноманіття. Аналіз розподілу рідкісних видів безхребетних Харківщини за систематичним складом свідчить, що до класу комахи належить понад 97% вивченого біорізноманіття (із 229 видів – 223), по 2 види відносяться до класів п'явки та ракоподібні, по 1 виду до класів дощові черви і молюски.

Місцеположення Харківської області на межі лісу зі степом визначило межі поширення як степових видів на північ, так і лісових на південь. Теж саме можна зазначити і про водно-болотні види. Тут проходить межа поширення на північ лежня, дерихвоста степового, жайворонка степового, жайворонка малого, щеврика польового, чаплі рудої, чепури великої і чепури малої, розташовані північні гніздові поселення квака,

кулика-довгонога. По області проходить південна межа таких лісових видів, як синиця чубата, дрізд-омелюх, чикотень, чиж, слуква, журавель сірий.

На цей час антропогенна трансформація найбільше торкнулась навколоводних просторів і, перш за все, долинних ландшафтів. Зі створенням на території області великих водосховищ (Печенізьке, Червонооскільське, Краснопавлівське, Орільське, Рогозянське, тощо) орнітофауна поповнилась елементами, нетиповими для внутрішньоматерикових водойм, або видами, що вкрай рідко зустрічались до появи водосховищ. З'явилися птахи – мешканці морських узбереж, що в пролітний час зустрічаються на великих озерах і водосховищах, і зимують на незамерзаючих ділянках моря. Збільшилось видове різноманіття, змінився статус і чисельність мартинів, крячків, куликів, чапель. На водосховищах під час прольоту зареєстровані нові види птахів, що раніше не зустрічались (баклан великий, казарка білощока, казарка червоноголова, луток, морянка, крохаль довгоносий, турпан, чернь морська, гага звичайна).

У «Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області», затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.06.2018 № 237, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.07.2018 за № 847/32299, занесено 212 видів тварин.

Природно-заповідний фонд. Природні території та об'єкти заповідного фонду Харківської області представлені національними природними парками, регіональними ландшафтними парками, ботанічними садами, зоологічними парками, заказниками загальнодержавного і місцевого значення, пам'ятками природи та заповідними урочищами місцевого значення.

Станом на 01 січня 2024 року природно-заповідний фонд Харківської області налічує 247 заповідних об'єктів, загальна площа заповідних територій становить 74,877 тис. га. Із загальної кількості – 13 об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення і 234 – місцевого значення.

Питома вага площі природно-заповідного фонду у площі адміністративно-територіальної одиниці складає 2,4% від загальної площі області.

Таблиця 2.13 Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2024.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ					
	Загально-державного значення		місцевого значення		разом	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	3	22 690,0	-	-	3	22 690,0
Регіональні ландшафтні парки	-	-	7	20 544,33	7	20 544,33
Заказники, всього	3	1 038,0	167	37 207,16	170	38 245,16
у тому числі:						
ландшафтні	-	-	13	26 043,17	13	26 043,17
лісові	-	-	9	3 207,1	9	3 207,1
ботанічні	1	185,0	51	3 169,99	52	3 346,19
загальнозоологічні	2	853,0	5	1 292,4	7	2 145,4
орнітологічні	-	-	7	787,9	7	787,9
ентомологічні	-	-	66	652,46	66	652,46
іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	18	2 160,6	18	2 160,6
загальногеологічні	-	-	1	14,6	1	14,6
палеонтологічні	-	-	-	-	-	-
карстово-спелеологічні	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи, всього	-	-	44	645,9	44	645,9
у тому числі:						
комплексні	-	-	2	176,3	2	176,3
ботанічні	-	-	38	455,2	38	455,2
зоологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	4	14,4	4	14,4
геологічні	-	-	-	-	-	-
Заповідні урочища	-	-	9	2 537,2	9	2 537,2
Ботанічні сади	1	41,9	1	13,25	2	55,15
Дендрологічні парки	1	22,8	1	51,5	2	74,3
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	4	169,9	1	10,8	5	180,7
Зоологічні парки	1	22,0	-	-	1	22,0
РАЗОМ	13	23 984,6	233	61 416,8	246	74 843,6

Розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду є одним із основних пріоритетів екологічної політики в Україні, саме створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду можна назвати не лише основним, але і найбільш ефективним механізмом в процесі охорони природних екосистем, унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин. Тому на території Харківської області постійно триває робота зі створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області.

За інформацією Науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» в окупації перебувало 103 об'єкти у Ізюмському, Куп'янському, Харківському, Чугуївському районах (41,7% до загальної кількості об'єктів ПЗФ), з них безпосередньо в зоні активних бойових дій – 58 об'єктів ПЗФ.

Значні пошкодження та знищення зазнали окремі території та об'єкти природно-заповідного фонду, такі як РЛП «Червонооскільський», «Фельдман-Екопарк». На сьогодні активні бойові дії ведуться на території Дворічанської селищної ради Куп'янського району, де розташований національний природний парк «Дворічанський».

Більша частина території Харківської області упродовж тривалого часу знаходилася в тимчасовій окупації, що не могло не позначитися негативно на стані лісового фонду. Із загальної площі лісів натеper 10,1 тис. га перебувають у тимчасовій окупації, 180,4 тис. га лісових насаджень потребують проведення робіт з розмінування, з яких станом на 16.09.2024 розмінувано 3462,03 га, в т.ч. на деокупованих територіях - на площі 3243,65 га.

Екологічна мережа

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Природні ландшафти спостерігаються майже на 30,4 % території Харківщини. У найменш зміненому вигляді вони збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами, на відкритих землях, площа яких становить лише 14,6 % території області. Таким чином, стан, близький до притаманного природного, мають тільки ці території, і вони можуть бути віднесені до регіональної системи екомережі.

Переважає більшість рідкісних видів на території Харківської області знаходиться нині в долинах річок. Місця концентрації їх на ділянках непорушеної рослинності слід вважати екологічними ядрами, а ділянки, що поєднують ядра між собою, – екологічними коридорами.

Рисунок 2.5 – Схема регіональної екологічної мережі Харківської області

Роботу щодо створення (розширення) територій природно-заповідного фонду в області буде активізовано після скасування воєнного стану.

Смарагдова мережа

Відповідно до Закону України від 29.10.1996 № 436/96-ВР «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі» Україна взяла зобов'язання вживати необхідних заходів для підтримання популяцій дикої флори та фауни на такому рівні або для приведення їх до такого рівня, який відповідає, зокрема, екологічним, науковим і культурним вимогам, та що враховують при цьому економічні та рекреаційні вимоги, а також потреби підвидів, різновидів чи форм, що перебувають під загрозою на місцевому рівні.

За інформацією науково-дослідної установи «Український науководослідний інститут екологічних проблем» European Environment Agency у Emerald Network – General Viewer представило перелік територій по Харківській області, які включені до Смарагдової мережі та затверджені Постійним комітетом Бернської конвенції (надані в таблиці 2.14).

Таблиця 2.14 Структура Смарагдової мережі області станом на 01.01.2023

Код сайту	Назва території	Орієнтовна площа, га
UA0000034	Гомільшанський національний природний	14 тис.
UA0000074	Дворічанський національний природний парк	3 тис.
UA0000075	Слобожанський національний природний парк	5 тис.
UA0000088	Сіверськодонецький	4 тис.
UA0000104	Червонооскільське водосховище	10 тис.
UA0000105	Печенізьке	27 тис.
UA0000134	Приорільський	33 тис.
UA0000273	Бишкінські	17 тис.
UA0000274	Мілова	2 тис.
UA0000275	Спасів Скит	4 тис.
UA0000276	Муром	1,7 тис.
UA0000278	Роганка	2 тис.
UA0000279	Липці	4,5 тис.
UA0000280	Кам'янка Ізюмська	5 тис.
UA0000281	Ізбицьке	5 тис.
UA0000282	Сухий та Мокрий Ізюмці	6 тис.
UA0000283	Дергачівський ліс	8,5 тис.
UA0000285	Горіла Долина	1 тис.
UA0000286	Верхня частина річки Велика Бабка	8 тис.
UA0000288	Полігон	2 тис.
UA0000289	Балаклійки	7 тис.
UA0000290	Циркунівський ліс	11 тис.
UA0000291	Заводи	1 тис.
UA0000292	Верхня частина долини річки Уда	13 тис.
UA0000293	Система озера Лиман	3 тис.
UA0000294	Лозовенька і Олексіївській ліси	900
UA0000295	Нижня частина долини річки Уда	10 тис.
UA0000297	Протопопівка-Петрівське	7 тис.
UA0000298	Петрівські балки	2 тис.
UA0000299	Долина річки Мож	12 тис.
UA0000301	Барвінківські степи	10 тис.
UA0000316	Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 1	14 тис.
UA0000317	Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 2	81 тис.

Після прийняття Закону України «Про території Смарагдової мережі» необхідно в натурі уточнити остаточні площі і межі територій, а також їх землевласників та землекористувачів.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території Харківської області відсутні офіційно визнані водно-болотні угіддя міжнародного значення. У той же час, за інформацією фахівців науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» на території області присутні водно-болотні угіддя, які в подальшому можуть бути визнані угіддями міжнародного значення за критеріями Рамсарської угоди.

Біосферні резервати програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера»

Мережу біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні було організовано з метою охорони, раціонального використання та відновлення природних основ життя і здоров'я людини, збереження біотичного і ландшафтного різноманіття з урахуванням положень Севільської стратегії для біосферних резерватів ЮНЕСКО та Положення про Всесвітню мережу біосферних резерватів ЮНЕСКО. Враховувалися також наукові рекомендації щодо природної зональності території України, зокрема у природних зонах і транскордонних регіонах.

Біосферні резервати України мають особливе значення для формування на регіональному рівні нового уявлення про взаємозв'язок між вирішенням проблем збереження навколишнього середовища і сталого розвитку, оптимізації різноманіття біологічних видів і ландшафтних екосистем на основі їх захищеності «екологічними коридорами».

Біосферні резервати України виконують такі взаємодоповнювальні функції:

- збереження і захист генетичних ресурсів, видів екосистем та ландшафтів;
- активне сприяння сталому розвитку на основі відповідного наукового і матеріально-технічного забезпечення;
- підтримка освітніх та навчальних проєктів, проведення наукових досліджень і здійснення моніторингу на локальному, регіональному, національному й міжнародному рівнях.

Оптимізація і гармонізація зазначених функцій сприяли перетворенню біосферних резерватів України на моделі обґрунтованої гармонізації взаємодії людини і навколишнього середовища в процесі вирішення відповідних регіональних проблем на принципах сталого розвитку.

Завданням біосферних резерватів є також розвиток принципово нового бачення процесу неподільності збереження і розвитку. Практичне вирішення цього завдання потребує розбудови наукових досліджень і застосування сучасного підходу до біогеографічної класифікації територій на міжнародному, національному і регіональному рівнях, враховуючи відповідні соціальні й економічні чинники.

Біосферні резервати України сприяють розробленню нових моделей землеустрою і обґрунтованих підходів до процесу переходу на засади сталого розвитку, спираючись при цьому на підтримку населення та місцевих владних структур регіону. Це, в свою чергу, сприяє збереженню якості навколишнього середовища на основі впровадження прогресивних технологій регіонального землекористування. Підсилюється також функція біосферних резерватів як регіональних наукових центрів ефективного розвитку наукових досліджень, моніторингу, освіти і навчання.

Національні програми діяльності біосферних резерватів зосереджують їх зусилля на системному моніторингу навколишнього середовища, оцінюванні наукових аспектів інвентаризації флори і фауни, проведенні метеорологічних і гідробіологічних спостережень, збиранні й систематизації соціально-економічної інформації та інформації щодо збереження навколишнього середовища.

Принципи Севільської стратегії для біосферних резерватів ЮНЕСКО мають як наукове, так і практичне значення для розроблення обґрунтованої моделі переходу

України на засади сталого розвитку з урахуванням необхідності першочергового природного і штучного відновлення деградованих природних екосистем.

Наступним стратегічно важливим документом ЮНЕСКО щодо подальшого функціонування і розвитку планетарної мережі біосферних резерватів став Мадридський план дій для біосферних резерватів ЮНЕСКО на період до 2013 р., затверджений у 2008 р на III Всесвітньому конгресі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Універсальним і найоптимальнішим засобом взаємодії людського суспільства з природним середовищем є ідеологія сталого розвитку природних регіонів, в основу якої покладено концепцію екологічної мережі.

Транскордонні природно-заповідні території є сполучними ланками між національними екологічними мережами сусідніх з Україною держав у загальній Пан'європейській екологічній мережі. У такому разі залежно від статусу природно-заповідні території набувають функцій елемента екологічної мережі, до складу якої вони входять. Україна бере участь у формуванні Пан'європейської екологічної мережі насамперед через розширення переліків водно-болотних угідь міжнародного значення (Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, 1971 р.), кількості територій у складі Смарагдової мережі Європи (Бернська конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, 1979 р.), Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Значна увага приділялася різноплановим науковим дослідженням щодо з'ясування тенденцій трансформації екосистем біосферних резерватів під впливом зміни клімату. Так, на 36-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (25 жовтня — 10 листопада 2011 р., Париж) було розглянуто і схвалено Дрезденську декларацію щодо біосферних резерватів і зміни клімату. Зокрема, в Декларації зазначено, що біосферні резервати є ефективним інструментом для пом'якшення можливих наслідків зміни клімату та слугують моделями щодо адаптації до такої зміни.

У документі визначено заходи, що мають здійснюватися на рівні країн — членів ЮНЕСКО (політична складова) та на рівні біосферних резерватів (практична складова). Відзначено необхідність подальшого забезпечення стратегічної керівної ролі програми МАБ та Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО у вирішенні питання переходу до сталого розвитку, реалізації Мадридського плану дій для біосферних резерватів, а також ролі ЮНЕСКО у здійсненні глобальної діяльності щодо зміни клімату. Актуальною також залишається проблема формування транскордонних природоохоронних територій, зокрема транскордонних біосферних резерватів ЮНЕСКО (ТБР), які є інструментом загального управління. Вони дістали офіційне визнання на міжнародному рівні як установи ООН, створені для співпраці в галузі збереження і сталого використання біорізноманіття завдяки загальному управлінню спільними екосистемами.

Карта розташування біосферних резерватів ЮНЕСКО на території України: 1 — Чорноморський (1982); 2 — «Асканія-Нова» (1982); 3 — Карпатський (1992); 4 — Дунайський (1998); 5 — Шацький (2002); 6 — Деснянський (2009); 7 — «Розточчя» (2011); 8 — «Східні Карпати» (Польща/Словаччина/Україна) (1998); 9 — «Дельта Дунаю» (Румунія/Україна) (1998); 10 — «Західне Полісся» (Білорусь/Польща/Україна) (2012)

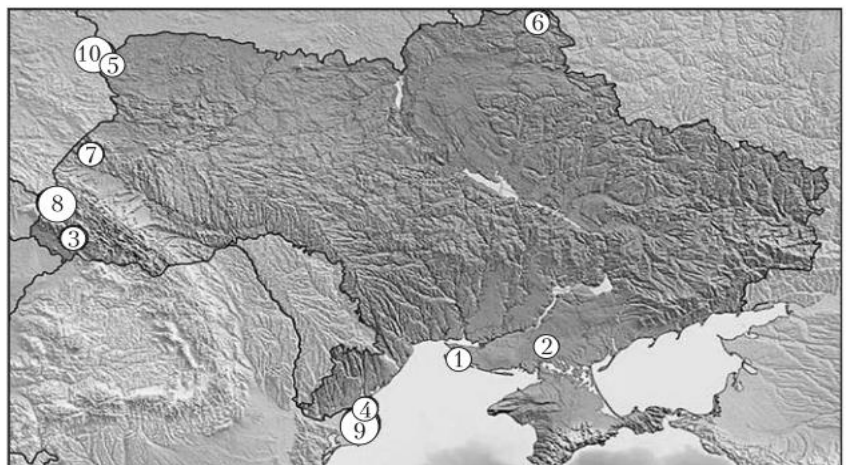

Рисунок 2.6 Карта розташування біосферних резерватів ЮНЕСКО

Слід зазначити, що на території Харківської області біосферні резервати ЮНЕСКО відсутні. Вплив відсутній.

Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

На території Харківської області об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО відсутні. Вплив не передбачається.

Ймовірні зміни стану рослинного та тваринного світу природно-заповідного фонду та територій смарагдової мережі, якщо ДДП не буде затверджено

Якщо План заходів не буде затверджено, біорізноманіття на території області, скоріше за все, залишиться на сталому рівні, але впровадження оперативних завдань ДДП щодо охорони навколишнього природного середовища може позитивно вплинути на чисельність різних видів флори та фауни.

З метою збереження в природному стані типових або унікальних комплексів на території області, задля збереження біологічного та ландшафтного різноманіття на території області Планом заходів заплановано ряд завдань:

- Проведення розмінування територій Харківської області;
- Створення нових (розширення існуючих) територій та об'єктів природно-заповідного фонду області.

Усі вище перелічені завдання Плану заходів передбачають найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та призведуть до поліпшення екологічної ситуації на території області.

Відходи

У 2023 році серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 739,024 тис. тонн або 98,54% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,140 тис. тонн (0,019%) – до I класу небезпеки; 0,202 тис. тонн (0,027%) – до II класу небезпеки; 10,650 тис. тонн (1,420%) віднесено до III класу.

За попередніми даними Головного управління статистики у Харківській області протягом 2023 року в області утворилося 750,015 тис тонн відходів I–IV класів небезпеки. Серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 739,024 тис тонн або 98,54% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,140 тис тонн (0,019%) – до I класу небезпеки; 0,202 тис тонн (0,027%) – до II класу небезпеки; 10,650 тис тонн (1,420%) віднесено до III класу.

У Харківській області найбільшу питому вагу в утворенні промислових відходів IV класу небезпеки енергетичної галузі займає Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго». Відходи шлаку паливного, які утворюються цим підприємством, розміщуються на золошлаковідвалі. Згідно зі ст. 246 Податкового Кодексу України, ставка податку за розміщення відходів IV класу небезпеки становить 5,0 грн за тону. Підприємствам економічно вигідно залишати на зберіганні відходи, а не шукати шляхи їх утилізації та впроваджувати у виробництво нові технології використання відходів. З метою поліпшення ситуації у сфері утилізації відходів енергетичної галузі доцільно на законодавчому рівні створити ефективний економічний механізм зобов'язання підприємств щодо необхідності утилізації відходів.

Таблиця 2.15 Основні показники поводження з відходами (тис. т)

№ з/п	Показник	2021	2022	2023
1.	Утворено	1249,098	635,822	750,015
2.	Одержано від інших підприємств	1 757,748	855,969	967,779
3.	Спалено	28,351	13,876	7,033

4.	Використано (утилізовано)	52,867	27,209	8,325
5.	Направлено в сховища	893,995	277,748	463,223
6.	Направлено іншим підприємствам	396,051	647,464	622,302

Таблиця 2.16 Динаміка утворення відходів за класами небезпеки (тонн).

Роки	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Усього (тонн) у тому числі	1 249 098,4	635 822,1	750 014,8
I класу небезпеки	131,6	36,0	139,9
II класу небезпеки	313,3	117,7	201,7
III класу небезпеки	37 412,1	7 637,8	10 649,6
IV класу небезпеки	1 211 241,4	628 030,6	739 023,6

Основним напрямком роботи у сфері поводження з відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства. В області діє мережа підприємств, які здійснюють відповідні операції у сфері поводження з небезпечними відходами. Серед них ТОВ НВП «НОВІНТЕХ», ТОВ «ЮПІТЕР ЕКО», ТОВ «ХАРКІВ-ЕКО», ТОВ НВП «КОР-МЕТ», ТОВ «ЕКОТЕК», ТОВ «ПК «ЕКОСФЕРА», та інші, які здійснюють збирання, перевезення, зберігання, знешкодження, утилізацію відпрацьованих ламп та приладів, що містять ртуть, відпрацьовані нафто відходи, відпрацьовані лужні та кислотні акумуляторні батареї, відходи гальванічного та термічного виробництва, відходи застосування фото хімікатів тощо. Контроль за дотриманням ліцензійних умов провадження діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами та видача ліцензій покладено на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Таблиця 2.17 Інформація про кількість діючих місць видалення твердих побутових відходів.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно - територіального устрою регіону (район, місто)	Кількість*	Площі під твердими побутовими відходами, га*
Сміттєзвалища			
1	Берестинський	21	37,3806
2	Богодухівський район	12	21,115
3	Ізюмський район	15	59,4228
4	Куп'янський район	5	25,511
5	Лозівський район	5	21,2898
6	Харківський район	8	27,800
7	Чугуївський район	11	39,893
Усього по районах області		77	232,4122
Полігони			
1	Харківський район (ТОВ «Перероблюючий завод»)	1	21,200
2	м. Харків (Дергачівський полігон)	1	27,0184
Усього:		2	48,2184
Усього по області:		79	266,8122

* За даними районних державних адміністрацій та виконкомів міських рад міст обласного значення

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається у Харківській області проблема утилізації побутових відходів. На території Харківської області розташовано 79 організованих місць видалення твердих побутових відходів. В більшості випадків, під час експлуатації місць видалення відходів, проєктні рішення не дотримуються.

У зв'язку з військовими діями до цього часу не завершено реалізацію проєкту будівництва комплексу з переробки твердих побутових відходів з системою збору, утилізації полігонного газу та виробництва електричної енергії в м. Дергачі Харківської області (потужністю 30-40 тис. т/рік), замовником якого є комунальне підприємство «Муніципальна компанія поводження з відходами» Харківської міської ради.

Окрім довоєнних проблемних питань у сфері поводження з відходами наразі у області з'явилися і інші проблеми. Так, кількість відходів руйнувань співставна з кількістю утворюваних побутових та промислових відходів, проте потужності щодо оброблення відходів війни в області недостатні. Зазначені відходи містять певну кількість небезпечних відходів, які не підлягають захороненню в місцях видалення відходів. Крім того, утворюються відходи від бойових дій (нерозірвані снаряди та уламки від них, згорілий транспорт та військова техніка, акумулятори, нафтопродукти тощо). Поводження з такими відходами потребує окремого законодавчого врегулювання. Враховуючи відсутність досвіду з питання такої складності, необхідно вирішувати його комплексно, з урахуванням екологічного, санітарно-епідеміологічного, земельного законодавства.

На тимчасово окупованих територіях знаходилося 26 місць видалення твердих побутових відходів, які протягом тривалого часу залишалися без належної експлуатації та охорони. На цих об'єктах на даний час не визначено завдану шкоду та збитки. Зазначені місця функціонують лише там, де це дозволяє безпекова ситуація, тобто проведене розмінування та не ведуться активні бойові дії.

Проблема відходів є однією з ключових екологічних проблем Харківської області. Існуюча система управління відходами як в Україні, так і на Харківщині характеризується такими тенденціями:

- накопичення відходів як у промисловому, так і побутовому секторі, що негативно впливає на стан довкілля і здоров'я людей;
- здійснення неналежним чином утилізації та видалення небезпечних відходів;
- розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків;
- неналежний рівень використання відходів як вторинної сировини внаслідок недосконалості організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;
- неефективність впроваджених економічних інструментів у сфері поводження з відходами.

Незважаючи на тенденцію деякого зменшення обсягів утворення відходів виробництва, в області триває процес накопичення відходів різних видів.

Невирішеними залишаються такі проблеми поводження з відходами:

- не запроваджена чітка система утилізації продуктів переробки макулатури, склобою, автомобільних шин, полімерних відходів, відходів легкої та харчової промисловості, відпрацьованих нафтопродуктів тощо;
- не впроваджена система поводження (знешкодження) з токсичними відходами;
- не організовано утилізацію шламів паливного-енергетичного комплексу та металургійних виробництв, золошламових відходів, гірничої породи;
- не вирішена проблема знешкодження непридатних для використання агрохімікатів і тари та упаковки від них.

Залишається актуальною проблема утилізації побутових відходів. Існуюча система поводження з твердими побутовими відходами не дозволяє в повному обсязі виділити із загальної маси відходів фракції ресурсноцінних матеріалів (паперу, картону, скла, металу, пластмас тощо). Утворення значних обсягів відходів в області, захаращення території відходами зумовлено наступними основними факторами:

- неефективні технології переробки первинної сировини і матеріалів;

- недоліки в розробці нових та використанні наявних (вже розроблених і відомих у світовій практиці) технологій утилізації відходів на місцях їх безпосереднього утворення;
 - недоліки системи поводження з відходами, що не були утилізовані в місцях їх утворення, а також недоліки системи очищення міста від відходів.
- Існуюча система видалення побутових відходів не забезпечує регулярного вивозу і знешкодження побутових відходів, що призводить до стихійних звалищ.

Побутові відходи є одним з небезпечних джерел забруднення, перш за все бактеріального, земельних ресурсів та ґрунтів, поверхневих і підземних водних ресурсів та атмосферного повітря.

З метою реалізації вимог Закону України «Про управління відходами», Національної стратегії управління відходами до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. А також положення Національного плану управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р необхідно визначити технологічні схеми роздільного збирання побутових відходів з урахуванням річної норми надання послуг з вивезення побутових відходів, складових, що входять до побутових відходів, потреби у вторинних енергетичних та матеріальних ресурсах, органічних добривах, економічних факторів та інших вимог, впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівнях, зменшення обсягів утворення відходів шляхом збільшення обсягу їх переробки та повторного використання.

Роздільне збирання побутових відходів повинно здійснюватися за компонентами, що входять до складу побутових відходів, які відображаються у відсотках від їх загальної маси або об'єму та визначаються шляхом проведення вимірів у населеному пункті протягом чотирьох сезонів року, відповідно до Правил визначення норм надання послуг з вивезення побутових відходів, затверджених наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 30.07.2010 № 259.

Під час зберігання побутових відходів у контейнерах повинна бути виключена можливість їх загнивання, розкладання, розвіювання та розпилювання. Термін зберігання в холодний період року (при середньо добовій температурі -5 град. С і нижче) повинен бути не більше ніж три доби, а в теплий період року (при середньодобовій температурі більше ніж +5 град. С)) - не більше ніж одна доба (щоденне перевезення).

Державними будівельними нормами встановлено ряд вимог відносно місць розташування майданчиків для сміттєзбірників, а саме:

- мінімальне віддалення від вікон і дверей житлових будинків і громадських будівель повинно бути не менше 20 м;
- величина радіуса обслуговування - не більше 100 м;
- можливість проїзду транспорту для вивозу сміття у будь-яку пору року;
- розміри майданчиків для сміттєзбірників залежать від кількості контейнерів, що на них встановлюються, і приймаються площею від 9 до 45 м²;
- періодичність вивозу твердих побутових відходів залежить від сезону, кліматичної зони і екологічних умов місцевості і узгоджується з місцевими органами санітарно-епідеміологічної служби.

Накопичення обсягів відходів на сміттєзвалищах без належного їх утримання у місцях видалення відходів, відсутність дієвої системи вилучення вторинних ресурсів та сучасного підприємства з переробки ТПВ, утворення стихійних смітників створює ризики негативного впливу на довкілля та здоров'я населення. Розвиток системи поводження з відходами є одним з пріоритетних завдань органів у сфері охорони навколишнього природного середовища. В згаданій сфері розроблені програми державного та місцевого рівня, очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів у сфері поводження з відходами на місцевому рівні.

Ймовірні зміни стану поводження з відходами, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо План заходів не буде затверджений, а оперативні завдання щодо управління відходами не будуть реалізовані, фактор поводження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території Харківської області. Але за умов впровадження завдань Плану заходів, що спрямовані на забезпечення екологічно безпечного управління відходами:

- Розробка, затвердження регіонального та місцевих планів управління відходами.
- Забезпечення розбудови та модернізації інфраструктури управління відходами територіальних громад Харківської області (без м. Харків) шляхом відновлення діяльності комунальних підприємств (оновлення автомобільного парків, іншої необхідної спецтехніки).
- Створення інфраструктури для управління відходами руйнування. Очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері поводження з відходами і на місцевому рівні.

Розвиток системи поводження з промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Здоров'я населення

Харківська область має розгалужену інфраструктуру охорони здоров'я та потужний потенціал розвитку галузі. Тут зосереджені наукові шкли в багатьох галузях медицини, надаються складні медичні послуги, ціла низка з яких є унікальними для України. В регіоні функціонує понад 900 закладів охорони здоров'я різних форм власності та підпорядкування. Існує розвинена система підготовки медичних кадрів вищої кваліфікації. Область традиційно виступає пілотним регіоном для реалізації міжнародних проектів з реформування охорони здоров'я.

Протягом останнього десятиріччя рівень захворюваності населення в Харківській області залишається вищим за середньо український, хоча простежуються тенденції до його поступового зниження.

За даними Департаменту охорони здоров'я Харківської обласної державної (військової) адміністрації у 2017 році в області зареєстровано понад 5,1 млн захворювань, у тому числі вперше – понад 1,7 млн. Станом на 2018 рік було зареєстровано понад 4,9 млн захворювань, у тому числі вперше – понад 1,6 млн.

На 100 тис. населення у 2017 році показник загальної поширеності становив 190 729,02: по закладах районів області – 187 568,67; по закладах м. Харкова – 189 606,40, захворюваності – 66 176,08. В 2018 році показник загальної поширеності становив 183 217,07: по закладах районів області – 185 165,76; по закладах м. Харкова – 177 672,87, захворюваності – 63 177,80

В цілому найвищим рівнем захворюваності населення характеризуються Балаклійський, Дергачівський, Зміївський, Ізюмський, Куп'янський та Лозівський райони. Найбільшою поширеністю хвороб на 100 тис. населення – Барвінківський, Борівський, Кегичівський, Лозівський та Нововодолазький райони.

Наслідки повномасштабного вторгнення РФ призвели до численних викликів у системі охорони здоров'я.

Тривале перебування на окупованих територіях понад 20 медичних закладів, релокація з регіону частини галузевих установ, руйнація та пошкодження об'єктів, кадрові та ресурсні диспропорції, велика кількість внутрішньо переміщених осіб, постійні обстріли території стали об'єктивною реальністю, в якій доводиться працювати місцевим органам влади разом із медичним загалом.

На теперішній час по мережі зареєстровано 192 комунальні заклади/некомерційні підприємства охорони здоров'я, що розташовані на підконтрольній території закладів обласного підпорядкування, 26% центральні районні лікарні, 15% амбулаторно-поліклінічні

заклади в районах області, 23% заклади у м. Харків, 37% 7 закладів обласного підпорядкування (13 % від загальної кількості) тимчасово переміщено в інші райони області, регіони України та держави.

Роботу закладів за даними піврічної галузевої звітності за 2023 рік забезпечують понад 37,0 тис. працівників, у т.ч.: 7,9 тис. лікарів, 13,9 тис. молодших працівників з медичною освітою, 7,0 тис. молодших працівників, 65 тис. фармацевтів, 27 тис. асистентів фармацевтів та 7,8 тис. іншого персоналу.

Опитування, проведене соціологічною групою «Рейтинг» у квітні-травні 2024 року, виявило рівень задоволеності мешканців Харкова якістю медичних послуг. Зокрема, 10% бенефіціарів медичних послуг оцінили їх як «відмінні», а 32% — як «добрі»; Ще 29% вважають їх «середніми» тоді як 9% і 11% респондентів назвали якість медичних послуг «поганою»; та «жахливою» відповідно. Ці результати є важливим фактором для врахування потреб стейкхолдерів.

Загальний індекс якості медичних послуг у Харкові склав 3,4 із 5 можливих балів, що є одним із найвищих результатів серед обласних центрів України. Це свідчить про порівняно високий рівень задоволеності мешканців послугами навіть в умовах воєнного часу.

За оперативними моніторинговими даними в області пошкоджено 347 об'єкти охорони здоров'я.

Основними викликами для системи охорони здоров'я Харківської області є значна шкода, завдана внаслідок повномасштабного вторгнення, включаючи руйнацію 347 об'єктів охорони здоров'я, тривале перебування понад 20 закладів на окупованій території, кадрові диспропорції через релокацію фахівців та зростання навантаження через велику кількість внутрішньо переміщених осіб. Попри це, мережа з 192 комунальних закладів охорони здоров'я продовжує функціонувати, обслуговуючи регіон завдяки роботі понад 37 тисяч медичних працівників, що свідчить про здатність системи адаптуватися до екстремальних умов.

Ймовірні зміни стану здоров'я населення, якщо ДДП не буде затверджено

Виконання оперативних завдань Стратегії щодо:

- Реконструкція будівель літ. Ч-9 та М'9 Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна лікарня» з улаштування захисної споруди цивільного захисту (сховища) за адресою: проспект Незалежності, 13 в м. Харків.
- Капітальний ремонт, реконструкція та відновлення закладів охорони здоров'я на території області із впровадження заходів з енергоефективності на енергозбереження.
- розробка комплексної Програми соціального захисту населення Харківської області на 2026 – 2030 роки;
- Впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій для зменшення забруднення, викидів та скидів;
- Підвищення доступності якісного водопостачання, шляхом реалізації заходів з реконструкції систем постачання, відведення та очистки води, зменшення скидів та ліквідації джерел забруднення.
- Зменшення викидів забруднюючих речовин. Крім того, з метою поліпшення здоров'я мешканців громади, забезпечення доступу всіх громадян до медичних послуг належної якості, покращення якості та доступності надання всіх рівнів медичної допомоги населенню, формування у громадян пріоритету здорового способу життя Стратегією передбачається реалізація наступних завдань щодо:

У разі, якщо План заходів не буде затверджено, всі завдання не будуть комплексними, інтегрованими та ефективними, адже інерційний характер розвитку ситуації в економіці та соціальному житті громади сприятиме накопиченню екологічних проблем, серед яких значна амортизація комунального обладнання та незадовільний стан інфраструктури, що можуть нести загрози техногенного характеру. Більш того, може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що ускладнить існуючу екологічну ситуацію.

Особливу загрозу може становити проблема накопичення та утилізації твердих побутових та промислових відходів, підвищиться ризик використання небезпечних технологій утилізації ТПВ та будівництва об'єктів та підприємств, викиди яких можуть погіршити якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних водних ресурсів, земельних ресурсів та ґрунтів, а це, в свою чергу, може підвищити ризик виникнення новоутворень і хвороб органів дихання у населення, призвести до зниження біорізноманіття тощо.

Матеріальні активи та об'єкти культурної спадщини

Серед матеріальних активів на території області можна визначити наступні:

1. Земельні ресурси:

Сільськогосподарські угіддя: Поля, пасовища, сади, виноградники, які використовуються для вирощування сільськогосподарських культур і розведення худоби.

Земельні ділянки під забудову: Території, придатні для будівництва житлових, господарських або комерційних об'єктів.

Виробничі підприємства: земельні ділянки.

2. Будівлі та споруди:

Житлові будинки: Приватні будинки, фермерські господарства, садиби.

Господарські споруди: Комори, сараї, стайні, гаражі, майстерні та інші будівлі для зберігання сільськогосподарського інвентарю, техніки і продукції.

Громадські будівлі: Школи, дитячі садки, медичні пункти, будинки культури, церкви, бібліотеки, музеї.

Комунальні споруди: Водонапірні башти, очисні споруди, електростанції, трансформаторні підстанції.

Виробничі підприємства: цехи, корпуси, склади та інш.

3. Інфраструктура:

Дороги: Місцеві дороги та вулиці, що з'єднують місто Харків з іншими населеними пунктами.

Мережі комунікацій: Електропостачання, водопровід, каналізація, газопостачання, інтернет та зв'язок.

Транспортні засоби: Сільськогосподарська, комунальна та промислова техніка, трактори, автомобілі, вантажівки, тролейбуси, трамваї та інш.

4. Економічні ресурси:

Місцеві підприємства: Фермерські господарства, молокозаводи, млини, пекарні, ковбасні цехи, торгові точки та інш.

Комунальні підприємства: Сільськогосподарські кооперативи, переробні підприємства, ринки.

5. Соціальні активи:

Рекреаційні зони: Парки, ліси, зони відпочинку, спортивні майданчики, стадіони.

Культурні об'єкти: Пам'ятки архітектури, історичні місця, музеї, етнографічні комплекси.

Проектом Плану заходів передбачається впорядкування та реконструкція об'єктів комунального фонду, організацію зон природно-заповідного фонду, що позитивно вплине на розвиток області.

За офіційною інформацією Харківської обласної військової адміністрації станом на 25.02.2019 року на території Харківської області налічується понад 550 пам'яток історії та монументального мистецтва.

Якщо під час проведення будь-яких земляних робіт буде виявлено знахідку археологічного або історичного характеру, у відповідності до вимог статті 36 Закону України «Про охорону культурної спадщини», подальше ведення робіт буде припинено і протягом однієї доби буде повідомлено про це відповідний орган охорони культурної спадщини, на території якого проводяться земляні роботи.

Земляні роботи будуть відновлені лише згідно з письмовим дозволом відповідного органу охорони культурної спадщини після завершення археологічних досліджень відповідної території.

Крім того, в процесі реалізації Програми будуть дотримані відповідні принципи щодо охорони архітектурної, археологічної та культурної спадщини визначені ратифікованою Конвенцією про охорону архітектурної спадщини Європи, Конвенцією про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Європейською конвенцією про охорону археологічної спадщини.

Відповідно до вимог чинного законодавства, режими використання у межах територій об'єктів археології призначаються для збереження об'єктів в автентичному стані або до їх повного дослідження та можливої музеєфікації.

На території об'єктів можуть виконуватись лише роботи, пов'язані зі збереженням, дослідженням та музеєфікацією об'єктів археологічної спадщини. На території об'єктів забороняється здійснення будь-яких земельних або будівельних робіт, що не пов'язані з дослідженням об'єктів культурної спадщини, їх збереженням та музеєфікацією. Територія об'єкту може використовуватися для ведення лісового господарства, але без корчування дерев.

У зоні охорони об'єкту забороняється будівництво та інші земельні роботи без попереднього проведення охоронних археологічних досліджень. Зона охорони об'єкту може використовуватися для ведення лісового господарства, але без корчування дерев.

Будь-які ландшафтні перетворення в зоні охорони об'єкту та на території об'єкту археології повинні узгоджуватися з органом охорони культурної спадщини.

Фізичні фактори впливу (шумове, вібраційне, світлове, теплове та радіаційне навантаження, випромінювання)

Джерелами зовнішнього техногенного шумового та вібраційного навантаження в на території області є транспорт (автомобільний та залізничний), та комунальні об'єкти.

В межах території області знаходяться автомобільні та залізничні дороги, проїзди.

Враховуючи це необхідно здійснити благоустрій вуличної мережі та дотримуватись нормативних вимог щодо акустичного режиму на території населених пунктів області, що забезпечить позитивний режим на території області. Джерела шуму та вібрації на об'єктах за своїм рівнем звукового навантаження не перевищуватиме нормативних рівнів звукового тиску у відповідності санітарним нормам допустимого шуму на території житлової забудови, відповідно до вимог статті 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення».

Система організації руху та реконструкція вуличної мережі, з визначенням червоних ліній, спрямована на вирішення акустичної транспортної проблеми. Відповідно до вимог ДСП 173-96 Планувальні рішення вулично-дорожньої мережі повинні виключати перевезення промислових і будівельних вантажів, транзитні транспортні потоки на сільбищних територіях.

Для зменшення акустичного навантаження на здоров'я населення від автодороги за можливості необхідно застосовувати транспортні засоби із мінімальним рівнем шуму, проведення ремонтно-будівельних робіт вулиць і доріг, поліпшення якості дорожнього покриття, створення придорожніх захисних зелених насаджень та дотримання правил землекористування в межах захисних смуг доріг.

Можливі джерела світлового навантаження, ультразвукового та іонізуючого випромінювання на території області відсутні.

Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря в Харківській області зумовлено наявністю підприємств, організацій та установ, що використовують радіоактивні речовини у відкритому вигляді. На території Харківської області відсутні підприємства, організації та установи, які використовують радіоактивні речовини.

Територія проектування не відноситься до територій, забруднених у результаті аварії на ЧАЕС (Відповідно Постанови Кабінету Міністрів України від 23.07.1991 № 106 та від 29.01.1994 № 600).

Природна радіоактивність середовища не перевищує допустимих значень, техногенні джерела радіаційного забруднення відсутні. Природні виходи радону не зареєстровані. Природна радіоактивність не перевищує допустимі норми. Стан радіаційної безпеки області задовільний.

Нешкідливі для людей рівні інтенсивності електромагнітних випромінювань встановлені «Державними санітарними нормами і правилами захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань», Київ, наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.1996 № 239. В електричній мережі напругою більше 1000 В можуть утворювались електромагнітні поля частотою 50 Гц, які чинять теплову і іншу дію, що виявляється в різного роду порушеннях життєдіяльності організму людини.

Електромагнітні випромінювання можуть шкідливо впливати на навколишнє середовище при використанні струму промислової частоти напругою 220 кВ і більше. Тому необхідно враховувати вимоги постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.1997 № 209 «Про затвердження Правил охорони електричних мереж» щодо дотримання охоронних зон, так як дані обмеження встановлюються для постійного фактору присутності.

З метою зменшення електромагнітного навантаження на здоров'я населення необхідно проводити ремонт та обслуговування існуючих повітряних ліній електромереж та обладнання, заміну зношеного та морально застарілого обладнання, а також розглянути можливість щодо впровадження енергозберігаючого обладнання та технологій.

Ймовірні наслідки, якщо ДДП не буде затверджено

При неприйнятті рішень ДДП фізичні фактори впливу на території Харківської області залишаться без змін, що може негативно позначатися на стані здоров'я місцевих мешканців. Зношеність електричних мереж може провокувати аварії, окрім того, розривання, падіння електричних кабелів можуть становити небезпеку для мешканців в плані раптового ураження струмом. Без проведення ремонту та обслуговування існуючих повітряних ліній електромереж та обладнання, без проведення ремонтно-будівельних робіт вулиць і доріг, поліпшення якості дорожнього покриття, без створення придорожніх захисних зелених насаджень та без озеленення територій санітарно-захисних зон електромагнітне та акустичне навантаження залишаться на сталому рівні. Саме тому запропоновані рішення ДДП необхідно обов'язково вживати.

Соціально-економічні проблеми та ризики території, що розглядаються:

- старіння населення, зростання демографічного навантаження на осіб працездатного віку, поступове зменшення кількості населення;
- недостатня кількість місць прикладання праці;
- відставання рівня розвитку соціальної сфери від потреб населення;
- недостатній розвиток інженерно - транспортної інфраструктури;
- невирішеність проблем утилізації побутових відходів, санітарної очистки тощо.

Головним завданням соціально-економічного розвитку на перспективу є створення повноцінного середовища життєдіяльності населення на основі раціонального використання його ресурсного потенціалу, а також вдосконалення та розвиток інженерної інфраструктури й головне – збереження природних об'єктів з метою створення оптимального екологічного стану в населеному пункті.

Враховуючи вищевикладене, загальний стан навколишнього середовища Харківської області можна вважати задовільним.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

План заходів з реалізації Стратегії спрямований на запровадження механізмів щодо ефективної реалізації у регіоні структурних національних реформ і секторальних політик, зменшення територіальних диспропорцій, мінімізації можливих негативних явищ і підвищення фінансової та управлінської спроможності територіальних громад області із забезпеченням захисту прав та інтересів найбільш вразливих соціальних груп населення.

У 2027 році (у результаті втілення Стратегії) Харківська область повинна стати регіоном, який, незважаючи на складну геополітичну ситуацію, сприяє розвитку інноваційних технологій, зміцненню національної безпеки, відновленню економіки через залучення інвестицій та технологічних партнерів, та поліпшенню рівня життя своїх громадян. Технологічний прогрес, сильна економіка, стабільне соціальне середовище та активна громадянська позиція стануть запорукою нових можливостей для області, що дозволить їй стати одним із провідних центрів розвитку в Україні.

Реалізація Плану заходів та Стратегії передбачається в рамках стратегічного партнерства влади, громад та бізнесу, де кожен партнер зможе знайти своє місце і свої інтереси та внести відповідний вклад у розвиток регіону.

Стратегія містить два компоненти – «стратегічний», тобто систему стратегічних і оперативних цілей, досягнення яких повинно призвести до стратегічного бачення розвитку регіону, та «оперативний», як окремі програми по кожному стратегічному напрямку, що складається з проєктів місцевого розвитку, в рамках яких передбачені реалістичні цілі, конкретні заходи, потенційні виконавці та фінансові ресурси, необхідні для реалізації проєкту.

Документ має модульний характер – окремі його напрямки є самодостатніми, автономними, сформованими в розрахунку на подальше впровадження через реалізацію проєктів, кожен із яких є окремим елементом впровадження Стратегії, але впливатиме на загальний результат. При потребі, документ може бути доповнений іншими напрямами розвитку.

Стратегія ґрунтується на інших документах стратегічного характеру, зокрема, генеральних планах, місцевих регіональних програмах, які вже прийняті обласною і місцевими радами і впроваджуються їх виконавчими органами.

Основні положення Стратегії мають враховуватися при розробці щорічних та середньострокових Програм області, галузевих програм розвитку.

Одними із основних пріоритетів розвитку регіону стане регіональний розвиток, у тому числі розвиток людських ресурсів, створення нових високотехнологічних наукомістких та інноваційних підприємств як в промисловому, так і в аграрному секторах економіки, активізація міжмуніципального співробітництва, формування фінансово спроможних територіальних громад, покращенню їх соціальної інфраструктури, створенню нових робочих місць, розвиток інфраструктури медичних послуг, розвиток внутрішнього туризму та ін.

Впровадження Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 (зі змінами) роки забезпечить: покращення якості життя кожного члена суспільства, стабільне зростання людського капіталу, підвищення конкурентоспроможності економіки регіону та розвиток інфраструктури підтримки бізнесу, розвиток нових місцевих і регіональних продуктів і послуг, зокрема у сфері рекреації та туризму, покращення стану навколишнього середовища.

З метою реалізації заходів Плану заходів з реалізації Стратегії заплановано будівництво, розширення та реконструкція об'єктів планованої діяльності та передбачається розробка низки проєктів, серед яких можуть бути проєкти, які відповідно до пунктів 4, 5, 10, 11, 13 частини третьої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT – аналізу екологічної ситуації на території Харківської області наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз екологічної ситуації на території Харківської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Наявність природних ресурсів; 2. Наявність унікальних ландшафтів; 3. Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні; 4. Існуюча програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області; 5. Існуюча обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки; 6. Існуюча концепція розвитку водного господарства Харківської області; 7. Досвід виховання екологічної свідомості дітей та юнацтва, інформаційного забезпечення населення; 8. Наявність екологічних громадських організацій та спілок, а також активних зоозахисних волонтерських організацій (досить численні, добре згуртовані, користуються довірою суспільства та широко відомі загалом своєю роботою). 9. Наявний потенціал культурних та історичних пам'яток, потенційно привабливих для туристів; 10. Значний рекреаційний потенціал, основою якого є багаті, різноманітні природні та екоресурси, можливості капіталізації багатого екоресурсного потенціалу; 11. Високий агро-природний потенціал, що може забезпечувати високі показники економічної віддачі від багатьох напрямків рослинництва та тваринництва; 12. Наявність промислових підприємств; 13. Наявність Центрів надання соціальних послуг в громадах. 14. Наявність об'єктів ПЗФ, об'єктів Смарагдової мережі, природно-рекреаційного	1. Значне техногенне навантаження на довкілля (забруднення водних об'єктів та атмосферного повітря, погіршення стану земель), зокрема: - наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість підприємств-забруднювачів; - наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; - накопичення великої кількості промислових відходів та відходів війни; - забруднення водою скидами підприємств, замулення та засмічення водних об'єктів; - незадовільний стан очисних споруд; 2. Недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами (сортувальні станції, сміттєпереробні заводи, підприємства з утилізації, знешкодження відходів), недостатньо розвинута система роздільного збору сміття; 3. Низький рівень лісистості території, який майже вдвічі нижчий за середній показник по Україні та нижче оптимального рівня; 4. Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах; 5. Неефективне управління у сфері поводження з відходами на рівні органів місцевого самоврядування. 6. Виникнення екологообумовлених захворювань, зокрема через наявність техногенно забруднених територій та забруднення питної води. 7. Велика площа замінованих територій; 8. Наявність об'єктів забруднення довкілля (у т.ч. викиди промпідприємств, автотранспорту, як наслідків - парникових

потенціалу, водних ресурсів, лісових масивів, що дозволяє розвивати зелений туризм. Наявність біологічного та ландшафтного різноманіття	газів). Наслідки воєнних дій на Україні.
Можливості	Загрози
1. Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля; 2. Формування системного підходу до поводження з відходами в регіоні, зокрема: - удосконалення та впровадження системи роздільного збору та сортування; - будівництво інфраструктурних об'єктів з сортування та комплексної переробки відходів тощо; 3. Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері; 4. Впровадження енергоощадних технологій та використання відновлюваних джерел енергії; 5. Подальший розвиток екологічного управління; 6. Підвищення рівня екоосвідомості представників місцевих громад та бізнесу, розвиток громадського екологічного руху; 7. Збільшення кількості та площі об'єктів природно-заповідного фонду; 8. Поліпшення стану лісів і зелених насаджень області. 9. Наявність природних ресурсів, зокрема земельних ділянок для використання в комерційних цілях; 10. Значна кількість неформально зайнятого населення для залучення до інноваційних проєктів.	1. Політична нестабільність. Продовження або замороження військового стану на сході України; 2. Залежність місцевої економіки від аграрного сектору; 3. Зростання цін на енергоносії; 4. Тіньовий сектор економіки (ухилення від сплати податків, неформальна зайнятість); 5. Наслідки кліматичних змін, що спричиняють ризики поширення хвороб та шкідників сільськогосподарських культур; 6. Збільшення податкового та іншого роду навантажень на підприємців та потенційних інвесторів; 7. Демографічна криза (старіння населення, низький рівень потенціалу відтворення людності). 8. Зміни клімату; 9. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування; 10. Погіршення стану здоров'я населення внаслідок забруднення довкілля; 11. Загроза підтоплення територій області; 12. Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства; 13. Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства, а також законодавства у сфері захисту тварин; 14. Недостатній рівень впровадження новітніх екологічно безпечних технологій; 15. Низька підтримка населенням створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території області (зокрема, степових та лугових).

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальший стабільний розвиток території Харківської області є проблематичним. Це може призвести до погіршення екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'я населення

Керуючись стратегічними й оперативними цілями та на основі оцінок, представлених в Таблиці 3.1, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Плану заходів:

Земельні ресурси, ґрунти та ландшафт Реалізація Плану заходів з реалізації Стратегії охоплює територію Харківської області, при цьому завдання визначені ним, зосередженні на локальних територіях життєдіяльності населення. Виконання завдань Плану заходів дозволить поліпшити загальну екологічну ситуації на території регіону та позитивно вплинути на умови життєдіяльності і здоров'я населення Харківської області.

Внаслідок реалізації завдань, що визначені Планом заходів не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація завдань не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель.

Планом заходів передбачаються завдання, що стосуються земельних ресурсів та ґрунтів:

- Проведення розмінування територій Харківської області.
- Створення інфраструктури для управління відходами руйнування.
- Виділення органами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель;
- запобігання та мінімізація ґрунтових загроз;
- санітарно-біологічний аналіз та розробка системи відновлення якісного стану земель;
- Створення індустріального парку.

Впровадження планованої діяльності щодо: будівництва трубопроводів для транспортування води; прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду; утилізації, видалення, оброблення, знешкодження, захоронення побутових відходів – може мати значний вплив на довкілля (пункти 10, 11 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Також оперативними завданнями Плану заходів заплановано проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів об'єктів, мереж та споруд, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Ймовірний вплив на ґрунтовий покрив відбудеться при будівельних роботах, прокладанні інженерних комунікацій та вертикальному плануванні території під час реалізації завдань Плану заходів. Можливо відбудеться антропогенна трансформація існуючого рельєфу території від планувальних робіт під час реалізації ДДП. З огляду на тимчасовий характер впливу та його локальність, вплив приймається, як допустимий.

Також можливе забруднення, засмічення та порушення ґрунтів від неочищених господарсько-побутових та поверхневих (дошових і талих) стічних вод. З метою недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів на території регіону завданнями Плану заходів, що відповідають основним засадам (стратегіям) державної екологічної політики України та забезпечують поліпшення екологічної ситуації і підвищення рівня екологічної безпеки, передбачається: будівництво та реконструкція систем каналізаційних мереж, каналізаційних насосних станцій, очисних споруд та інше.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.

Рослинний та тваринний світ Планом заходів з реалізації Стратегії не передбачається реалізація заходів, які можуть призвести до негативного впливу на флору, фауну, існуючі чи заплановані до заповідання території, об'єкти природно-заповідного фонду, Екологічну та Смарагдову мережу.

Реалізація завдань запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду, територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову і естетичну цінність та об'єктів комплексної охорони, в зв'язку з чим можна зробити висновок, що реалізація оперативних завдань ДДП не має впливу на території з природоохоронним статусом.

Крім того, з метою охорони природних ресурсів та їх раціонального використання, збереження природного стану наявних біоценозів, поліпшення екологічної ситуації на території регіону, задля збереження біологічного та ландшафтного різноманіття на території регіону Планом заходів заплановані наступні завдання:

- Проведення розмінування територій Харківської області;
- Виділення органами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель;
- Створення нових (розширення існуючих) територій та об'єктів природно-заповідного фонду області.

Ймовірний вплив Реалізація заходів не матиме суттєвого впливу на зміни та динаміку розвитку природних популяцій. Помірний вплив на тваринний світ відбуватиметься за рахунок техногенного шуму від будівельної техніки та механізмів під час реалізації заходів Плану щодо будівництва планованих об'єктів, споруд та комунікацій. Але такий вплив носитиме тимчасовий характер, припиняється по закінченню будівельних робіт, такий вплив можна оцінити як допустимий.

Натомість Планом заходів передбачено реалізацію завдань щодо збільшення площі зелених насаджень, що підтримає загальний екологічний баланс на території області.

Смарагдова мережа. Документом державного планування не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі території Смарагдової мережі.

Покращенню стану території може сприяти реалізація заходів щодо збільшення відсотку площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, з метою встановлення їх актуальної цінності та розміру збитків та розроблення проєкту регіональної схеми формування екомережі.

Безпека життєдіяльності та здоров'я населення. Реалізація всіх вище перелічених завдань Плану заходів з реалізації Стратегії забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля, і як наслідок, послабить вплив на здоров'я населення. Виконання таких завдань як підвищення доступності якісного водопостачання, шляхом реалізації заходів з реконструкції систем постачання, відведення та очистки води, зменшення скидів та ліквідації джерел забруднення – унеможливить ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.

Реалізація заходів «Стратегічної цілі 1. Забезпечення високої якості життя населення на всьому просторі регіону» – підвищить доступність, ефективність та якість медичного обслуговування населення.

Ці зміни можуть сприяти створенню необхідних умов для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортивного резерву на території Харківської області.

Виконання оперативних цілей Стратегічної цілі 1, ймовірно, може призвести до покращення життя та стану здоров'я населення.

Надра

Планом заходів з реалізації Стратегії не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на надра області.

Покращенню стану може сприяти реалізація заходів щодо будівництва, реконструкції та капітальному ремонту різних видів мереж та споруд, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель та забрудненням земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Геологічні та гідрографічні умови

Планом заходів з реалізації Стратегії не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище на території регіону.

Планом заходів передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище такі як:

- Проведення розмінування територій Харківської області.
- Вжиття заходів щодо реконструкції систем водопостачання, водовідведення та очистки води, зменшення обсягу скидів та ліквідація джерел забруднення.
- Забезпечення реконструкції, модернізації, будівництва і капітального ремонту інфраструктури водопостачання, відведення та очистки води на території громад Харківської області та м. Харків.

Ймовірний вплив на геологічне середовище під час реалізації завдань Плану заходів з реалізації Стратегії можливий та матиме незначний вплив для геологічного середовища та тимчасовий характер, після закінчення будівельних робіт прилеглу територію необхідно упорядкувати за рахунок проведення благоустрою та упорядкування. При проведенні будівельних робіт вплив на геологічне середовище можна оцінити як помірний. Впровадження заходів, не призведе до зміни водно-фізичних та інших властивостей ґрунтів.

Планом заходів з реалізації Стратегії передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище.

Вплив на навколишнє природне середовища планованої діяльності, що передбачена завданнями та може мати значний вплив на довкілля, необхідно оцінити під час здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Водні ресурси Документом державного планування не передбачається створення нових підприємств із значними обсягами скидів у підземні водні об'єкти. Проте, з метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання в Стратегії визначено за необхідне виконання ряду завдань щодо вирішення проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів на території області:

- Підвищення доступності якісного водопостачання, шляхом реалізації заходів з реконструкції систем постачання, відведення та очистки води, зменшення скидів та ліквідації джерел забруднення.
- Ревіталізація річки Сіверський Донець з встановленням прибережних захисних смуг в межах Слобожанської ТГ Чугуївського району, річки Сухий Торець (басейн р. Казенний Торець) з встановленням прибережних захисних смуг в межах Близнюківської ТГ Лозівського району та Барвінківської ТГ Ізюмського району

Такі види планованої діяльності, як будівництво у населених пунктах споруд для очищення стічних вод, очищення господарсько-побутових стічних вод, ймовірно проводиться на землях водного фонду та найчастіше призводять до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Впровадження господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, впровадження планованої діяльності з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду може мати значний вплив на довкілля (пункти 10, 13 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Слід зазначити, що роботи на землях водного фонду повинні проводитися з обмеженнями відповідно до вимог статті 89 Водного Кодексу України та статті 61 Земельного Кодексу України. У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

- 1) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;

2) зберігання та застосування пестицидів і добрив;
 3) влаштування літніх таборів для худоби;
 4) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;

5) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;
 6) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватись, якщо при цьому не порушується її режим. Замовник зобов'язаний:

- виконувати заходи щодо охорони земель від ерозії, підтоплення, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами та від інших процесів руйнування;
- суворо дотримуватися встановленого режиму для прибережних захисних смуг;
- запобігати проникненню у водні об'єкти стічних вод, пестицидів і добрив через прибережні захисні смуги.

Роботи в межах земель водного фонду (прибережна захисна смуга та водна поверхня) потребують отримання дозволу згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 № 557 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду». Дозвіл видається Держводагентством за погодженням з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України. При цьому гарантується недопущення:

- порушення стійкості прибережних схилів (берегообвали, ерозійні та зсувні процеси, осідання);
- зосередження будь-яких забруднюючих речовин, сміття, деревини тощо;
- утворення перетинів водних потоків;
- перекриття течії води через водопропускні споруди різних типів та прогони мостів;
- затоплення та підтоплення прибережних територій.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо реалізації заходів, спрямованих на поліпшення стану водних ресурсів, зокрема:

- сприяння розробці та встановленню прибережних захисних смуг навколо поверхневих водних об'єктів на території громади;
- отримання дозволу на спеціальне водокористування (в разі провадження господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти);
- отримання дозволу на проведення робіт на землях водного фонду (в разі провадження планованої діяльності в межах прибережних захисних смуг уздовж річок, навколо водойм).

Ймовірний вплив. З метою покращення екологічного стану водойм області, Документом державного планування запланована реалізація завдань, що спрямовані на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; створення водоохоронних зон, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.

Заходи щодо створення водоохоронних зон, винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг проводяться з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності та задля недопущення забруднення підземних водних ресурсів.

Якщо вищезазначені завдання не будуть реалізовані, подальший розвиток території області може спричинити техногенне навантаження на водні ресурси. Зокрема відсутність споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку може призвести до забруднення поверхневих та підземних водних ресурсів.

Атмосферне повітря. Планом заходів з реалізації Стратегії заплановано залучення компаній та банківських структур задля економічного стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, що сприятиме будівництву нових підприємств, спрямованих на випуск найсучаснішої продукції, освоєнню передових технологій. Тому можливе забруднення від стаціонарних джерел та пересувних джерел під час будівництва, розширення та реконструкції об'єктів планованої діяльності, що передбачаються завданнями ДДП.

З метою покращення стану атмосферного повітря на території регіону Стратегією розглядається можливість впровадження завдань Стратегії, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря:

- Впровадження системи моніторингу на базі мобільної лабораторії та індикативних постів на території області;
- Вжиття заходів щодо зменшення викидів забруднюючих речовин;
- розробка рекомендацій для підприємств агропромислового комплексу щодо ведення господарської діяльності в умовах змін клімату;
- Ремонт та утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення;
- Забезпечення реконструкції, модернізації, будівництва і капітального ремонту енергетичної інфраструктури територіальних громад Харківської області.

Ймовірний вплив. Проведення будівельних робіт з метою реалізації завдань Плану заходів супроводжується роботами, в процесі яких забруднюється атмосферне повітря. Найбільший вплив чинять будівельні машини та обладнання. Всі будівельні роботи мають пересувний характер, виконуються послідовно. Такі джерела умовно можна віднести до джерел нерегулярного забруднення атмосфери, тобто викиди в атмосферу забруднюючої речовини проводяться через нерівномірні проміжки часу. Характерною особливістю цих викидів є мала часова тривалість. Даний вид забруднення носить тимчасовий характер і обмежується терміном будівництва.

З метою покращення стану атмосферного повітря на території регіону, Планом заходів з реалізації Стратегії заплановано реалізацію вище перелічених завдань, що забезпечить поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки на території області.

Кліматичні умови території. Однією з ключових глобальних проблем сьогодення є негативний антропогенний вплив на довкілля, що є, зокрема причиною зростання концентрації парникових газів в атмосферному повітрі. Причиною зміни клімату є динамічні процеси зумовлені природними та антропогенними чинниками. Основними джерелами викидів парникових газів є промисловість, енергетика та транспорт. До парникових газів відносяться: двоокис вуглецю (CO_2), метан (CH_4), закис азоту (N_2O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF_6).

Попри окремі спостереження за наслідками глобальних змін клімату в громаді немає системних досліджень, які б стали основою для планування та реалізації заходів з попередження шкідливих впливів на клімат і адаптації всіх сферах життєдіяльності населення до його змін.

Планом заходів з реалізації Стратегії заплановано завдання, що спрямовані запобігання змінам клімату:

- розробка рекомендацій для підприємств агропромислового комплексу щодо ведення господарської діяльності в умовах змін клімату.

Впровадження необхідних завдань призведе до зменшення кількості викидів парникових газів від стаціонарних джерел, що забезпечить покращення кліматичних умов території Харківської області.

Ймовірні вплив Негативний вплив на кліматичні умови території під час впровадження оперативних завдань не передбачається. Змін мікроклімату у результаті реалізації заходів, що визначені ДДП не очікується. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів запланованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні.

Поводження з відходами.

Харківська область характеризується високим рівнем утворення і накопичення твердих побутових відходів.

Важливим залишається питання потрапляння ресурсоцінних відходів на полігони та сміттєзвалища ТПВ і разом з тим, впровадження у населених пунктах системи роздільного збирання відходів, комплексної переробки та утилізації корисних компонентів побутових відходів.

Попереднє сортування відходів перед видаленням на полігон та впровадження роздільного збирання вторинних компонентів ТПВ дасть можливість зменшити обсяги розміщення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах.

Одним із альтернативних шляхів вирішення даного питання є будівництво сміттєпереробних та сміттєсортувальних комплексів (заводів, ліній).

З метою забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів на території області Документом державного планування визначено за необхідне виконання ряду наступних завдань таких як:

- Створення інфраструктури для управління відходами руйнування.
- Забезпечення розбудови та модернізації інфраструктури управління відходами територіальних громад Харківської області (без м. Харків) шляхом відновлення діяльності комунальних підприємств (оновлення автомобільного парків, іншої необхідної спецтехніки).
- Розробка, затвердження регіонального та місцевих планів управління відходами.

Ймовірний вплив. Протягом виконання підготовчих, будівельних робіт, що передбачені завданнями, очікується епізодичний і незначний вплив зумовлений операціями у сфері поводження з відходами. Негативного впливу на довкілля під час провадження діяльності з реалізації заходів ДДП не передбачається.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо обов'язкового здійснення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Здоров'я населення

Ймовірний вплив З метою охорони навколишнього середовища та здоров'я населення Документом державного планування передбачаються завдання щодо охорони навколишнього природного середовища. Реалізація всіх вище перелічених завдань ДДП забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля, і як слідство послабить вплив на здоров'я населення.

Виконання таких завдань, як:

- Реконструкція будівель літ. Ч-9 та М'9 Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна лікарня» з улаштування захисної споруди цивільного захисту (сховища) за адресою: проспект Незалежності, 13 в м. Харків.
- Капітальний ремонт, реконструкція та відновлення закладів охорони здоров'я на території області із впровадження заходів з енергоефективності на енергозбереження;

- охоплення вразливих категорій населення комплексною соціальною послугою з формування життєстійкості;
- розробка проєкту регіонального плану трансформації психоневрологічних інтернатів, будинків-інтернатів для осіб з інвалідністю та осіб старшого віку, молодіжних дитячих будинків інтернатів;
- запровадження у територіальних громадах соціальних послуг підтриманого проживання та стаціонарного догляду шляхом створення малих групових будинків та соціальних квартир для підтриманого проживання осіб з інвалідністю та осіб похилого віку;
- Відновлення через туризм: розвиток рекреаційного, військово-патріотичного та індустріального туризму
- Впровадження системи моніторингу на базі мобільної лабораторії та індикативних постів на території області;
- Створення інфраструктури для управління відходами руйнування;
- Проведення розмінування територій Харківської області;
- Будівництво захисних споруд цивільного захисту;
- Вжиття заходів щодо реконструкції систем водопостачання, водовідведення та очистки води, зменшення обсягу скидів та ліквідація джерел забруднення;
- Забезпечення реконструкції, модернізації, будівництва і капітального ремонту інфраструктури водопостачання, відведення та очистки води на території громад Харківської області та м. Харків;
- Вжиття заходів щодо зменшення викидів забруднюючих речовин;
- Виділення органами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель;
- санітарно-біологічний аналіз та розробка системи відновлення якісного стану земель;
- Ревіталізація річки Сіверський Донець з встановленням прибережних захисних смуг в межах Слобожанської ТГ Чугуївського району, річки Сухий Торець (басейн р. Казенний Торець) з встановленням прибережних захисних смуг в межах Близнюківської ТГ Лозівського району та Барвінківської ТГ Ізюмського району – поліпшить здоров'я мешканців області, забезпечить доступ всіх громадян до медичних послуг належної якості, покращить якість та доступності надання всіх рівнів медичної допомоги населенню.

Виконання завдань забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля та здоров'я населення.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо обов'язкового здійснення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Матеріальні активи та культурна спадщина

ДДП передбачається впорядкування та реконструкція об'єктів комунального фонду, організацію зон природно-заповідного фонду, що позитивно вплине на стан об'єктів комунального фонду.

Виконання переліку інвестиційних проєктів по галузях стратегічних цілей, ймовірно, може призвести до покращення стану матеріальних активів області.

Екологічне управління, моніторинг та інше Документом державного планування не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість передбачено реалізація заходів щодо покращення стану навколишнього природного середовища.

Виникнення негативного впливу, який у майбутньому може спричинити погіршення стану навколишнього природного середовища, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я після реалізації рішень ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)» не очікується та не прогнозується.

Ймовірність того, що реалізація Плану заходів з реалізації Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я населення, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

При впровадженні завдань Стратегії, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

4. Екологічні проблеми у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами дослідження)

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту документу державного планування «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)» визначені основні проблеми для навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, надані характеристики даних впливів.

В рамках даної роботи визначені ключові екологічні цілі та завдання в сфері охорони довкілля, їх відповідність заходам та визначені можливості їх врахування при розробленні ДДП. На основі аналізу екологічної ситуації та запланованих заходів Плану були визначені ключові актуальні питання, що потребують оцінки.

Таблиця 4.1. Ключові потенційні екологічні проблеми і ризики, які стосуються ДДП.

Основні ризики	Характеристика ризиків	Заходи, що визначенні ДДП
Можливе користування водою незадовільної якості.	Відсутність мереж водопостачання (водних свердловин, як джерел для водопостачання) в подальшому залишатиме певні ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.	Підвищення доступності якісного водопостачання, шляхом реалізації заходів з реконструкції систем постачання, відведення та очистки води, зменшення скидів та ліквідації джерел забруднення.
Можливе забруднення водних та земельних ресурсів, ґрунтів.	Відсутність мереж водовідведення, відсутність каналізаційних очисних споруд або їх технічна зношеність – може призвести до погіршення якісних характеристик поверхневих водних ресурсів та ґрунтів через інфільтрацію забруднених вод з мереж водовідведення.	Проведення розмінування територій Харківської області. Створення інфраструктури для управління відходами руйнування. Вжиття заходів щодо реконструкції систем водопостачання, водовідведення та очистки води, зменшення обсягу скидів та ліквідація джерел забруднення. санітарно-біологічний аналіз та розробка системи відновлення якісного стану земель. Ревіталізація річки Сіверський Донець з встановленням прибережних захисних смуг в межах Слобожанської ТГ Чугуївського району, річки Сухий Торець (басейн р. Казенний Торець) з встановленням прибережних захисних смуг в межах Близнюківської ТГ Лозівського району та Барвінківської ТГ Ізюмського району.

Можливе забруднення і засмічення земельних ресурсів, ґрунтів, забруднення ґрунтових вод.	Відсутність спеціальних обладнаних місць видалення побутових відходів. Накопичення, розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків.	Створення інфраструктури для управління відходами руйнування. Забезпечення розбудови та модернізації інфраструктури управління відходами територіальних громад Харківської області (без м. Харків) шляхом відновлення діяльності комунальних підприємств (оновлення автомобільного парків, іншої необхідної спецтехніки). Розробка, затвердження регіонального та місцевих планів управління відходами
Можливе забруднення атмосферного повітря.	Відсутність системи централізованого тепло- та газопостачання може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами.	Впровадження системи моніторингу на базі мобільної лабораторії та індикативних постів на території області. Вжиття заходів щодо зменшення викидів забруднюючих речовин
Можливе зменшення біорізноманіття.	Незабезпечення постійного збільшення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що призведе до припинення розвитку створення запланованих до заповідання природних екосистем, унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин.	Виділення органами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель. Створення нових (розширення існуючих) територій та об'єктів природно-заповідного фонду області.
Можливий вплив на здоров'я населення.	Усі вище описані ризики є чинниками, що послаблюють здоров'я населення.	Необхідне здійснення усіх заходів, які передбачені Планом заходів з реалізації Стратегії.

Серед екологічних проблем, що можуть спричиняти негативний вплив на здоров'я населення, варто виділити:

1) Забруднення атмосфери: провокує захворювання органів дихання, кровотворення, алергічні реакції, онкологічні захворювання, нервово-психічні розлади, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

2) Забруднення водних ресурсів: погіршення анафелогенної ситуації, збільшення кількості хвороб органів кровотворення, шлунково-кишкового тракту, сечовидільної, нервової, ендокринної систем, зниження імунітету, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

3) Забруднення ґрунтів: провокує потрапляння токсичних речовин в організм людини через продукцію городництва та садівництва. Забруднені ґрунти є ідеальним субстратом для появи шкідливих мікроорганізмів, гельмінтів, що сприяє збільшенню захворюваності людей та тварин;

4) Деградація геологічного середовища: сприяє погіршенню анафелогеного стану, умов проживання населення, санітарного стану житлових приміщень, що, у підсумку, провокує захворювання органів дихання, застуди, ГРВІ та зниження імунітету;

5) Проблема накопичення відходів: відходи є небезпечною основою для розмноження хвороботворних мікроорганізмів, вони забруднюють усі компоненти навколишнього природного середовища. Таким чином, накопичення відходів має загальну

шкідливу дію на організм людини, що, у підсумку, може призвести до розладу будь-якої системи організму людини;

6) Наявність шумового, електромагнітного забруднення: спричиняє нервові розлади, підвищує втомлюваність, знижує імунітет, може бути причиною порушення сну;

7) Деградація біорізноманіття: зменшення кількості зелених рослин сприяє збільшенню забруднення атмосфери, пригнічує психоемоційний стан людини, може провокувати кількість збільшення хвороб органів дихання. В той же час інвазійні рослини активізують алергічні реакції в організмі людини, збільшення кількості кліщів, гельмінтів провокує серйозні неврологічні хвороби та захворювання шлунково-кишкового тракту.

Для усунення усіх можливих проблем, які можуть спричиняти негативний вплив на здоров'я населення, необхідне впровадження рішень, що передбачені ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)».

Під час реалізації заходів та проєктів Документу державного планування План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) необхідно врахувати наявні проблеми території, на якій заплановано впровадження діяльності та запропонувати найбільш екологічно вигідну територіально-планувальну організацію з урахуванням всіх планувальних обмежень (згідно із Державними будівельними нормами України планування та забудова територій ДБН Б.2.2-12-2019 «Планування та забудова територій» та Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів ДСП 173-96 та інше).

Планувальні обмеження на території, які заплановані для впровадження діяльності, визначають загальні вимоги до режиму використання земельних ділянок, по яких проходять інженерні та транспортні комунікації, вимоги до експлуатації та проєктування інженерних мереж, а також режим використання земельних ділянок, що потрапляють в санітарно-захисні та охоронні зони.

Обмеження за вимогами охорони здоров'я та захисту життя – визначається санітарно-гігієнічними нормами.

Обмеження за природоохоронними вимогами – визначається на підставі Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими документами у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Обмеження за інженерно-геологічними умовами – визначається за даними інженерно-геологічних пошукових робіт.

Умови і обмеження забудови земельних ділянок враховуються при розробленні землевпорядної документації відповідної земельної ділянки.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

В розділі висвітлюється інформація про різні стратегії, плани і програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, які в тій чи іншій мірі визначають передумови для прийняття запланованих заходів та проєктів в ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)».

Розділ ґрунтується на аналізі цілей документів державної політики у сфері охорони довкілля та здоров'я населення, які мають відношення до цілей розвитку на місцевому рівні та безпосередньо стосуються ДДП. Результати аналізу визначають ступінь врахування вищезазначених цілей документів державної політики та їх впровадження в ДДП.

Проведений огляд відповідних цілей екологічної політики передбачає загальні орієнтири, на основі яких оцінюються цілі та заходи ДДП.

Міжнародні зобов'язання у сфері охорони довкілля Україна взяла на себе, підписавши більш ніж 50 міжнародних багатосторонніх угод, що стосуються збереження та збалансованого використання біорізноманіття, серед яких:

- Конвенція про біологічне різноманіття, яка була започаткована під час Всесвітньої конференції глав держав та міністрів довкілля у 1992р. в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 р.;
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 р.);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);
- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995р.);
- Угоди про збереження кажанів в Європі (1991р.);
- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція);
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29 жовтня 1996р.);
- Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Валлетта, 1992 р.);
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 1 липня 1999 р.;
- Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольм, 2001 р.), яка ратифікована в Україні від 18 квітня 2007 року.

На виконання Бернської конвенції в Європі створена мережа територій особливого природоохоронного значення – Смарагдова мережа, важливих для збереження біорізноманіття в країнах Європи і деяких країнах Африки. Смарагдова мережа України є українською частиною Смарагдової мережі Європи, розробляється з 2009 року. В листопаді 2016 року було затверджено першу версію Смарагдової мережі для України, яка потребує доопрацювання на основі наукових даних.

Станом на 01.01.2016 мережа займала близько 8 % території України і, в основному, складається з існуючих територій природно-заповідного фонду.

Відповідно до Рамсарської конвенції, стороною якої є Україна, на території держави здійснюються заходи для збереження мігруючих водно-болотних птахів, шляхом виділення певних територій та надання їм охоронного статусу. На території України виділено 39 водно-болотних угідь міжнародного значення, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією, а ряд водно-болотних угідь є перспективними для визнання.

Деякі водно-болотні угіддя погоджені розпорядженням Кабінету Міністрів України і подані на розгляд Секретаріату Рамсарської конвенції.

Стосовно дотримання міжнародних зобов'язань по інших напрямках співробітництва, таким як зміна клімату, охорона озонового шару, поводження з відходами та іншим, слід зазначити, що вони не мають прямого відношення до головних цілей та завдань проєкту Плану заходів з реалізації Стратегії, що є документом державного планування місцевого рівня. Дотримання перелічених вище зобов'язань може бути реалізоване в сфері науково-технічних розробок, вибору технічно-конструкторських рішень при проєктуванні певних об'єктів та споруд, видання певних нормативно-правових актів та державних стандартів в різних галузях господарської діяльності. Проте слід зазначити, що більшість заходів, визначених ДДП в частині розвитку систем інженерної інфраструктури, поводження з відходами, пропонують впровадження сучасних «дружніх» до оточуючого середовища технологій, що відповідає загальносвітовим принципам охорони довкілля та сприяє дотриманню міжнародних зобов'язань у даній сфері.

Основними міжнародними правовими документами щодо стратегічної екологічної оцінки є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (далі – Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Верховною Радою України 01.07.2015 № 562-VIII, та Детектива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, яка внесена до виконання Плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною (з однієї сторони) та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і іншими державами-членами (з іншої сторони), який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2017 № 1106, Бернської Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ, існуючих в Європі.

Стратегічна екологічна оцінка ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2025 рік» проводиться з забезпеченням захисту навколишнього середовища, зокрема здоров'я населення та дотриманням визначеної в Протоколі про СЕО мети.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Мета державної екологічної політики та її стратегічні цілі наведені на рис. 5.1.

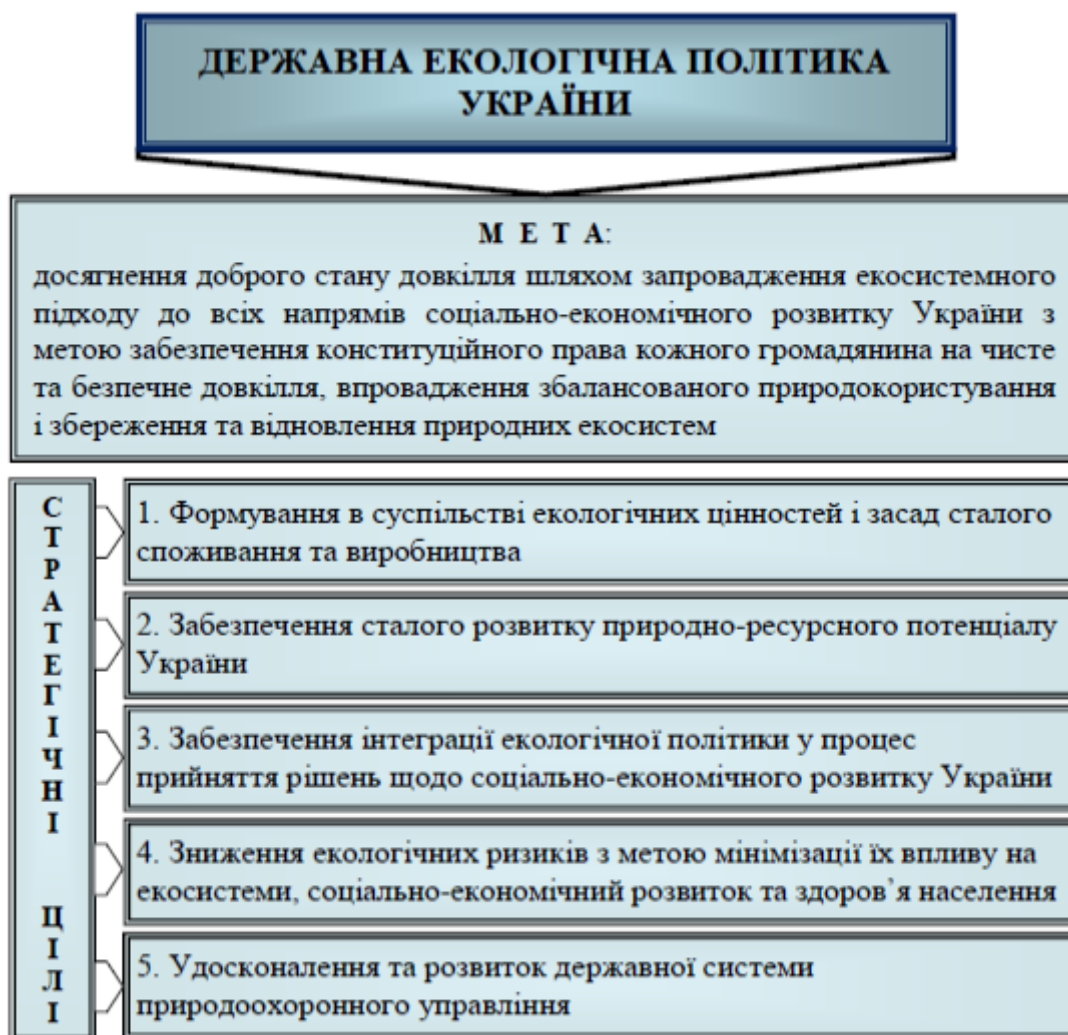

Рисунок 5.1 Мета та стратегічні цілі державної екологічної політики.

Аналіз відповідності цілей напрямів Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) стратегічним цілям державної екологічної політики України наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1 Аналіз відповідності напрямків Плану заходів стратегічним цілям державної екологічної політики України.

Напрями Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)	Стратегічні цілі державної екологічної політики України				
	1. Формування у суспільстві екологічних цілей і засад сталого споживання та виробництва	2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-екологічного розвитку України	4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	5. Удосконалення та розвиток державної системи природо-охоронного управління
1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.	x	+	+	+	x
2. Охорона атмосферного повітря.	x	+	+	+	x
3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу).	x	+	+	+	x
4. Збереження природно-заповідного фонду.	x	+	+	+	+
5. Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.	x	x	+	+	x
6. Розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.	+	x	+	+	+

* Для оцінки відповідності цілей виконувалась наступна методика:
«+/-» стратегічні цілі враховано/не враховано у напрямках ДДП
«x» стратегічні цілі нейтральні по відношенню до напрямів ДДП

ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)» розроблено відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та інше. Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань на місцевому рівні:

- I. Забезпечення загальної доступності ДДП та самого звіту про СЕО відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на офіційному вебсайті Харківської обласної державної (військової) адміністрації на сторінці Департаменту економіки і міжнародних відносин, в Єдиному реєстрі Стратегічної екологічної оцінки, а також у загальнодоступному місці – в приміщенні Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 3-й під'їзд, 8-й поверх, що розкриває питання щодо гласності і демократизму при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;
- II. Проведення громадського обговорення шляхом надання письмових зауважень і пропозицій у відповідності до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- III. Пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів;
- IV. Гарантування екологічно безпечного середовища для життя, праці та здоров'я населення;
- V. Проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;
- VI. Вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;
- VII. Запровадження здійснення постійного в часі моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Крім того, зобов'язаннями у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаними із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, що безпосередньо стосуються виконання заходів та проєктів Документу державного планування, є:

- ✓ розробка документів дозвільного характеру у сфері охорони навколишнього середовища – висновку з оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел (у відповідності до вимог Закону України «Про охорону атмосферного повітря»), дозволу на спеціальне водокористування (у відповідності до вимог Водного кодексу України);
- ✓ встановлення та дотримання санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами викидів/скидів шкідливих речовин, підвищених рівнів шуму, вібрації;
- ✓ використання сучасних технологій в системах опалення та використання альтернативних джерел енергії;
- ✓ недопущення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- ✓ скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;
- ✓ впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин;
- ✓ недопущення скидання стічних вод, використовуючи рельєф місцевості;

- ✓ недопущення скидання недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон навколо очисних та інших водогосподарських споруд та технічних пристроїв;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон водних об'єктів.

Відповідно до нормативно-правової бази України План заходів з реалізації Стратегії відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

Головні стратегічні державні документи, що мають відношення до Стратегії, перераховані нижче.

1) *Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки*. Стратегія затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 зі змінами від 13 серпня 2024 р. № 940.

Головними цілями Стратегії є: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів полягає у створенні оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки.

Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку передбачає створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики – механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком, що сприятиме розв'язанню проблем регіонів, вимагає, насамперед, децентралізації державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконалення процесів стратегічного планування та виконання поставлених завдань на всіх рівнях, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях.

2) *Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року*. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року затверджені Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII.

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Державна екологічна політика спрямована на досягнення стратегічних цілей: формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва; забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України; забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного

розвитку України; зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення; удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

3) *Національна стратегія управління відходами в Україні на період до 2030 року.* Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. із змінами, внесеними згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р.

Цілями Стратегії є: визначення та розв'язання ключових проблем розвитку управління відходами в Україні на інноваційних засадах; визначення пріоритетних напрямів діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств, громадських організацій та суспільства в цілому щодо переходу системи управління відходами на інноваційну модель; визначення шляхів та методів удосконалення існуючої інфраструктури з управління відходами, які не суперечать інноваційній моделі; забезпечення сталого розвитку України шляхом виконання завдань, спрямованих на екологічну та ресурсну безпеку; зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, підвищення якості надання адміністративних послуг; забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій.

4) *Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки.* Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII.

Пріоритетними напрямками Програми є: охорона та раціональне використання водних ресурсів; охорона атмосферного повітря; охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу); збереження природно-заповідного фонду; раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів; розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.

Серед основних заходів Програми можна виділити:

1. заходи з метою покращення стану атмосферного повітря в області:
 - організація виробництва, встановлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря;
 - організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря;
 - розроблення, організація виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів;
2. заходи щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів в області:
 - будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
3. заходи з метою захисту від підтоплення і затоплення ґрунтів, запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або зниження до допустимого рівня їх негативного впливу:
 - будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів та інше;
4. заходи щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області:

- будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів;
 - будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів;
 - будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів;
 - будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах;
 - будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів;
5. заходи щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області:
- будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
 - створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг;
 - будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій;
 - ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше;
6. заходи щодо збереження природно-заповідного фонду в області:
- розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій;
 - ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

5) *Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки*, затверджена Рішенням обласної ради від 24 грудня 2022 року № 464-VIII (XIV сесія VIII скликання).

Метою Програми є реалізація основних пріоритетів державної соціальної політики у сфері охорони здоров'я Харківської області з огляду на конкретні завдання соціально-економічного розвитку регіону в 2023 – 2025 роках та на підставі конкретних показників обласного бюджету Харківської області по галузі на відповідний період.

Забезпечення подальшого підвищення доступності та покращання якості медичної допомоги, надання безоплатних медичних послуг для споживачів передбачається проводити шляхом:

- планування відповідних обсягів фінансових ресурсів у межах обласного бюджету;
- розвитку сучасних технологій діагностики, лікування та реабілітації на базі високоспеціалізованих закладів охорони здоров'я (некомерційних підприємств) та закладів обласного підпорядкування, за умови їхньої взаємодії із медичними навчальними закладами та установами НАМН України;
- удосконалення медичної допомоги громадянам на первинному рівні, а також у закладах охорони здоров'я (некомерційних підприємствах), що знаходяться у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст Харківської області, та закладах, що знаходяться у комунальній власності окремих територіальних громад Харківської області або у їхній спільній власності, з урахуванням суттєвих нормативних змін щодо реформування галузі, зокрема, її фінансування та оптимізації мережі закладів охорони здоров'я та їхнього ліжкового фонду.

6) *Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України 21.04.2021 № 443-р.*

Основні цілі полягають у:

1. Формуванні в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва;
2. Забезпеченні сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України;
3. Забезпеченні інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України;
4. Зниженні екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення;
5. Удосконаленні та розвитку державної системи природоохоронного управління.

7) *План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 932-р;*

Метою Концепції є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян.

Концепція визначає підстави для розроблення проектів законів та інших нормативно-правових актів, стратегій та планів заходів щодо їх реалізації для різних складових державної політики у сфері зміни клімату.

Реалізація Концепції здійснюватиметься до 2030 року.

8) *Національний план управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р;*

Основні питання якого полягають у: адаптації національного законодавства до вимог європейського законодавства, впровадження економічних інструментів для удосконалення управління відходами; вдосконаленні інституційної структури сфери управління відходами; зміцненні кадрового потенціалу у сфері управління відходами, реформування системи інформаційного забезпечення сфери управління відходами; підвищенні обізнаності населення щодо управління відходами; формуванні державної політики у сфері управління побутовими відходами; створенні ефективної системи збирання та вивезення побутових відходів; створенні інфраструктури для відновлення побутових відходів; створенні інфраструктури для видалення побутових відходів; створенні ефективної системи управління осадом стічних вод; формуванні державної політики у сфері управління небезпечними відходами; створенні інфраструктури для оброблення небезпечних відходів; формуванні державної політики у сфері управління відпрацьованими нафтопродуктами; створенні інфраструктури для оброблення відпрацьованих нафтопродуктів; формуванні державної політики у сфері управління промисловими відходами; створенні інфраструктури для оброблення промислових відходів; формуванні державної політики у сфері управління відходами видобувної промисловості; створенні інфраструктури для оброблення відходів видобувної промисловості; формуванні державної політики у сфері управління відходами будівельно-ремонтних робіт; створенні інфраструктури для оброблення відходів будівельно-ремонтних робіт; формуванні державної політики у сфері управління відходами виробництва продукції сільського господарства; створенні інфраструктури для управління відходами рослинного походження; створенні інфраструктури для управління відходами тваринного походження; вдосконаленні управління хімічними засобами захисту рослин; формуванні державної

політики у сфері управління відходами упаковки; формуванні державної політики у сфері управління відходами електричного та електронного обладнання; створенні інфраструктури для оброблення відходів електричного та електронного обладнання; формуванні державної політики у сфері управління відпрацьованими батареями, батареями і акумуляторами; створенні інфраструктури для оброблення відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів; формуванні державної політики та створенні інфраструктури у сфері управління медичними відходами, формування державної політики у сфері управління знятими з експлуатації транспортними засобами та створенні інфраструктури для збирання, зберігання, розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів, повторного використання та відновлення відходів, що утворилися після розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів.

9) Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р;

Метою Стратегії є визначення стратегічних напрямів державної політики щодо зрошення та дренажу, забезпечення сталого екобалансованого розвитку землеробства в Україні.

Мета Стратегії досягатиметься шляхом:

реформування системи державного управління щодо зрошення та дренажу на засадах інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та з урахуванням необхідності відокремлення функції управління водними ресурсами (зокрема реалізації державної політики, планування водокористування та розподілу води між користувачами) від функції управління інфраструктурою водного господарства;

збереження та відтворення родючості ґрунтів, захисту територій та населених пунктів від шкідливої дії води, досягнення та підтримання доброго стану районів річкових басейнів;

відновлення та збільшення площ зрошуваних земель, дренажних систем;

стимулювання механізму державно-приватного партнерства;

участі заінтересованих сторін у процесі прийняття рішень у відповідній сфері державної політики;

створення передумов для підвищення конкурентоспроможності національного сільськогосподарського виробництва на світовому ринку;

поліпшення якості надання послуг із зрошення та дренажу і прозорості формування тарифів;

підтримки наукових досліджень, підготовки кваліфікованих кадрів

10) Державна стратегія управління лісами України до 2035 року та операційним планом її реалізації у 2022 – 2024 роках, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;

Метою розроблення Стратегії є забезпечення ефективного управління лісами на основі забезпечення сталого ведення лісового господарства, збереження біорізноманіття в лісах, адаптованого до кліматичних змін лісового господарства, популяризація професії лісвника у суспільстві, забезпечення фінансової стабільності лісової галузі та створення сприятливих умов для активізації розвитку деревообробної та суміжних галузей економіки.

Стратегія розроблена з урахуванням потреби в проведенні єдиної державної політики у сфері лісових відносин, змін, які відбулися у лісовому господарстві за останні роки, та міжнародних зобов'язань України.

Стратегія спрямована на визначення стратегічних цілей та показників для розв'язання екологічних, економічних та соціальних проблем лісового господарства та створення умов для його сталого розвитку з урахуванням географічних та інших особливостей.

11) Водна стратегія України на період до 2050 року та плану її реалізації у 2022 - 2024 роках, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 №1134

Стратегічні цілі якої полягають:

Ціль 1. Забезпечення рівного доступу до якісної і безпечної для здоров'я людини питної води і належних санітарно-профілактичних заходів;

Ціль 2. Поліпшення якісного стану водних об'єктів шляхом досягнення та підтримання «доброго» екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод, екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масивів поверхневих вод, кількісного та хімічного стану масивів підземних вод розмір збитків, завданих державі внаслідок порушення вимог законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, тис. гривень на рік;

Ціль 3. Забезпечення необхідної кількості водних ресурсів для відновлення та оздоровлення водних екосистем і досягнення стійкого водозабору та водопостачання;

Ціль 4. Скорочення зростаючих ризиків нестачі води та надлишку води;

Ціль 5. Запровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та принципів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо водного врядування в районах річкових басейнів, у прибережних і морських водах.

При аналізі цілей державної екологічної політики розглядалися також галузеві програми регіонального та місцевого рівня.

Оцінка відповідності ДДП цілям програм державного та місцевого рівня, галузевих програм.

В процесі стратегічної екологічної оцінки проєкту План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) було розглянуто стратегії та програми державного, регіонального та місцевого рівня, що містять екологічні цілі, а також відповідні завдання у сфері охорони здоров'я та соціально-економічного розвитку. В процесі аналізу було виявлено, що різні програми розвитку містять подібні, хоча і не завжди ідентичні, екологічні цілі. Аналіз також включав цілі, які мають відношення до ДДП, та цілі, які можуть бути вирішені на іншому рівні планування. На основі аналізу змісту Плану заходів був оцінений рівень відповідності цілей, викладених у ДДП, екологічним цілям, встановленим на регіональному рівні, та ключовим відповідним цілям.

Звітом про СЕО також проведена оцінка відповідності даного Плану заходів зобов'язанням у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаним із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП, встановленим нормативно-законодавчими актами у сфері охорони довкілля.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, забезпечуються виконанням вимог нормативно-законодавчих актів у сфері охорони довкілля, державних будівельних норм та державних санітарних правил при плануванні населених пунктів. Врахування таких зобов'язань з урахуванням визначених параметрів санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, електронних полів, іонізуючих випромінювань, зон санітарної охорони від підземних джерел водопостачання, охоронних зон інженерних мереж та території природоохоронного призначення, а також дотримання режимів господарського використання, встановлених в їх межах – звітом про СЕО пропонується на подальших стадіях реалізації заходів та проєктів Плану заходів, а саме під час здійснення оцінки впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

За результатами аналізу можна зробити висновок, що ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)» в достатньо високій мірі відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному, регіональному та місцевому рівнях; враховує більшість з них та пропонує комплекс заходів, які сприятимуть їх виконанню.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років (постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків)

Згідно із «Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 18 жовтня 2023 року № 705, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років) при реалізації будівництва різних об'єктів комунальних, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості. При цьому на кожному етапі в процесі будівництва та подальшої експлуатації об'єктів будуть виникати негативні наслідки у вигляді утворення відходів, порушення рослинного покриву під час провадження планованої діяльності, збільшення кількості автотранспорту. Можливо, потрібно буде проводити видалення зелених насаджень, зняття і складування поверхневого шару ґрунту. Також під час виконання будівельних і монтажних робіт слід очікувати допустимий негативний вплив на атмосферне повітря, рослинний і тваринний світи, ґрунти та водні ресурси. Крім того, при роботі двигунів будівельних машин, механізмів та автотранспорту на навколишнє середовище буде чинитися шумовий вплив – акустичне забруднення. За тривалістю зазначені види впливу будуть носити тимчасовий характер, обмежений розрахунковим терміном будівництва, по межах впливу – локальне, обмежене простором ведення будівельних робіт. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги екосистем населеного пункту.

До довгострокових наслідків (50-100 років) відносяться впливи постійного характеру – викиди і скиди, шум, утворення відходів, додаткове споживання ресурсів. Основна кількість забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, це відпрацьовані гази техніки та автотранспорту. Токсичність відпрацьованих газів обумовлюється змістом у них окису вуглецю й діоксиду азоту, кількість яких залежить від кількості спожитого палива та технічного стану двигунів.

Непостійними довгостроковими впливами є роботи, пов'язані з реконструкцією об'єктів, консервацією, припиненням їх існування, перепрофілюванням, заміною обладнання та устаткування, модернізацією тощо.

Кумулятивні наслідки – розвиток негативних процесів через нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація ДДП призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності будуть мати значний сумарний негативний вплив на довкілля, – є незначною. Це пов'язане з тим, що всі види впливів на навколишнє середовище мають незначну за силою та масштабом дію (незначне збільшення чисельності населення, додаткове енерго- та ресурсоспоживання). Тому наявність та розвиток кумулятивних наслідків малоімовірні. Для стовідсоткового виявлення кумулятивних наслідків необхідно проводити постійний контроль за якістю ґрунту, харчових продуктів місцевого виробництва, питної води тощо.

Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом певного часу перевершують можливість їх

асиміляції або трансформації. На прилеглій території великі підприємства забруднювачі – відсутні. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжується негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин, не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації території з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті впровадження проєктних рішень відсутні значні виділення теплоти та парникових газів. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні. Обрана технологія розміщення забудови є більш екологічно безпечна.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту. Можливий сумарний ефект деяких речовин при викиді забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років). З боку соціально-економічних умов провадження діяльності буде мати позитивний наслідок: збільшення території під забудову садибними ділянками, що призведе до збільшення чисельності населення, створення нових робочих місць, що сприятиме зайнятості населення.

Тимчасові наслідки для довкілля – при виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короткочасний та локальний характер, викиди здійснюватимуться при роботі будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь, при функціонуванні планованих підприємств.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань Плану заходів з реалізації Стратегії для, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, смарагдової мережі, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації завдань та проєктів Плану заходів з реалізації Стратегії як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час впровадження діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Таблиця 6.1

ПОЗНАЧЕННЯ	Пояснення
-2	Значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним.
-1	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу.
+ 1	Помірний позитивний вплив.
+ 2	Значний позитивний вплив.
(?)	Значення впливу не може бути оцінено з певністю через відсутність даних про компоненти довкілля, заплановану діяльність або з інших причин.

П/Нп	Прямий / Непрямий
ДС/ СС/КС	Довгостроковий (10-15 років) / Середньостроковий (3-5 років) / Короткостроковий (1 рік)
М/Р	Місцевий / Регіональний
К/С/ТрК	Кумулятивний / Синергічний / Транскордонний

Коротко-термінового впливу (1 рік) наразі не очікується. Середньо- та довгострокові наслідки будуть пов'язані з реалізацією рішень Плану заходів з реалізації Стратегії. Тимчасові наслідки для довкілля - загальні впливи будівництва (під час будівництва головних та допоміжних об'єктів - земляні роботи, пил, викиди в атмосферу від транспортних засобів та ін). Постійні наслідки для довкілля – відсутні. До довготермінових наслідків відноситься планована діяльність підприємства та вторинні процеси пов'язані з нею.

Табл.6.2. Оцінку наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, пов'язаних із запропонованими змінами функціонального використання територій

Планувальні рішення за функціональним призначенням	Компоненти, що підлягають оцінці впливу, можливі впливи						
	Атмосфера повітря	Клімат	Вода	Ґрунти	Природоохоронні території	Біорізноманіття	Здоров'я населення
Зелені насадження загального користування	+2,П, ДС,М	+1,П, ДС,М	+1,Нп, ДС,М	+2,П ДС,М	0	+1,П, ДС,М	+1,П, ДС,М
Зелені насадження спеціального призначення	+2,П, ДС,М	+1,П, ДС,М	+1,П, ДС,М	+1,П, ДС,М	0	+1,П, ДС,М	+1,П, ДС,М
Території вулиць та доріг	-2,П, ДС,М	-1,П ДС,М	-1,П, ДС,М	-1,П, ДС,М	0	-1,П ДС,М	-1,Нп, ДС,М
Території громадської забудови	-1,Нп,ДС,М	-1,Нп, ДС,М	-2,П, ДС,М	-1,П, ДС,М	0	-1,Нп, ДС,М	0,Нп, ДС,М
Території житлової садибної забудови	-1,Нп,ДС,М	-1,Нп, ДС,М	-2,П, ДС,М	-1,П, ДС,М	0	-1,Нп, ДС,М	0,Нп, ДС,М
Території під ріллею та перелогами	-1,П, ДС,М	-1,П, ДС,М	-1,П, ДС,М	-2,П, ДС,М	0	-1,Нп, ДС,М	0,Нп, ДС,М
Території підприємств	-1,П,СС,М	-1,П, СС,М	-1,П, СС,М	-1,П, СС,М	0	-1,П, СС,М	-1,П, СС,М
Території об'єктів природно-заповідного фонду, екологічної та Смарагдової мережі	+2,П, ДС,М	+1,П, ДС,М	+1,П, ДС,М	+1,П, ДС,М	0	+1,П, ДС,М	+1,П, ДС,М

Для оцінки сумарного впливу об'єктів функціонального призначення використана бальна оцінка. Кількість балів, які можуть отримати території певного функціонального призначення, при розробці проектних рішень, залежить від низки факторів, які згадувались вище (особливості потенційного впливу, загальна площа територій, кількість об'єктів, їх місцезнаходження).

Бальна оцінка дозволяє зменшити можливі конфлікти природокористування шляхом оптимізації розташування об'єктів, що входять до територій різного функціонального

призначення та можливого коригування їх площ та форми. Відтак, сумарна оцінка впливу на компоненти, що охороняються, не може бути однаковою для територій різних територій, та залежить від особливостей і стану компонентів навколишнього середовища та особливостей планувальних рішень. Результат такої оцінки наведено в таблиці 6.3.

Використання комплексної покомпонентної характеристики територій, в місцях пропонуваного розташування об'єктів одного функціонального призначення, та вирахування їх можливого впливу у відповідності з характеристиками об'єкту та місця його розташування є основою для вибору можливих альтернатив їх розміщення з точки зору упередження і мінімізації негативного впливу на довкілля. Таким чином відбувається візуалізація наслідків планувальних рішень у подальшому для громади, різних зацікавлених сторін.

Табл.6.3. Наслідки для довкілля планувальних рішень різного функціонального призначення на компоненти, що охороняються

Планувальні рішення за функціональним призначенням	Складова довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
Зелені насадження загального користування	Повітря	+2	Покращують стан атмосферного повітря.
	Вода	0	Зелені насадження допомагають фільтрувати дощову воду, видаляючи забруднювачі перед тим, як вода потрапить у водоносні горизонти або водні об'єкти.
	Ґрунти	+2	Коренева система рослин закріплює ґрунти, запобігаючи ерозії.
	Біорізноманіття	+1	Зелені насадження створюють середовище проживання для багатьох видів тварин та рослин.
	Соціально-економічне середовище	+1	Зелені насадження сприяють покращенню фізичного та психічного здоров'я населення, забезпечуючи місця для відпочинку, спорту та релаксації.
Зелені насадження спеціального призначення	Повітря	+2	Зелені насадження спеціального призначення можуть ефективно поглинати забруднювачі повітря, такі як пил, оксиди азоту, сірки та інші шкідливі речовини.
	Вода	+1	Діють як природні фільтри, очищаючи дощову воду від забруднювачів перед тим, як вона потрапить у водоносні горизонти.
	Ґрунти	+1	Спеціалізовані насадження, такі як лісосмуги, закріплюють ґрунти та запобігають їх ерозії, особливо в сільськогосподарських районах.
	Біорізноманіття	+1	Створюють місця проживання для багатьох видів рослин і тварин, сприяючи збереженню біорізноманіття.
	Соціально-економічне середовище	+1	Можуть знижувати витрати на охорону здоров'я, пов'язані з забрудненням повітря та води.
Території вулиць та доріг	Повітря	-2	Викиди вихлопних газів автомобілів, що містять оксиди азоту, вуглекислий газ, дрібнодисперсний пил та інші забруднювачі.
	Вода	-1	Дощова вода, яка стікає з доріг, може містити нафтопродукти, важкі метали, хімікати та інші забруднювачі, що потрапляють у водні об'єкти, забруднюючи їх.
	Ґрунти	-1	Дорожні поверхні та прилеглі зони можуть бути забруднені нафтовими продуктами, важкими металами та іншими шкідливими речовинами, що негативно впливає на якість ґрунтів.

	Біорізноманіття	-1	Дорожній рух може призводити до загибелі тварин, які перетинають дороги.
	Соціально-економічне середовище	+1	Дороги є критично важливими для економічного розвитку, забезпечуючи транспорт товарів та пасажирів, що сприяє зростанню економіки та покращенню доступу до послуг.
Території громадської забудови	Повітря	-1	Дороги є критично важливими для економічного розвитку, забезпечуючи транспорт товарів та пасажирів, що сприяє зростанню економіки та покращенню доступу до послуг.
	Вода	-2	Стічні води з громадських будівель та інфраструктури можуть забруднювати річки, озера та підземні води.
	Ґрунти	-1	Призводить до ущільнення та зміни ґрунтового покриву, зменшуючи його природну родючість та здатність до водопоглинання.
	Біорізноманіття	-1	Громадська забудова може призводити до втрати місць проживання для дикої природи.
	Соціально-економічне середовище	+1	Якість та доступність житла впливають на рівень життя населення. Наявність якісного житлового фонду знижує соціальну напругу та сприяє добробуту мешканців.
Території житлової садибної забудови	Повітря	-1	Використання твердого палива або старих систем опалення може призводити до викидів шкідливих речовин в атмосферу.
	Вода	-2	Житлова садибна забудова зазвичай включає великі ділянки землі, що може призводити до високого споживання води для полив садів та газонів.
	Ґрунти	-1	Може призводити до ущільнення ґрунту, зменшуючи його природну родючість та здатність до водопоглинання.
	Біорізноманіття	-1	Розвиток садибної забудови часто відбувається за рахунок природних територій, що призводить до втрати середовищ проживання для дикої природи.
	Соціально-економічне середовище	+1	Садибна забудова забезпечує простір та комфортні умови проживання, що сприяє підвищенню якості життя мешканців.
Території під ріллею та перелогами	Повітря	-1	Під час обробки земель може відбуватися викид газів, таких як діоксид азоту (NO ₂) та аміак (NH ₃), особливо при використанні добрив та інших хімічних речовин.
	Вода	-1	Використання добрив та пестицидів під час сільськогосподарських робіт може спричиняти забруднення ґрунтів та водойм шкідливими хімічними речовинами, які потрапляють до водних екосистем через виведення підземних вод та дощових стічних вод.
	Ґрунти	-2	Використання хімічних добрив та пестицидів може спричиняти забруднення ґрунтів та зниження його якості.
	Біорізноманіття	-1	Зміна використання земель для сільського господарства може призводити до втрати природних середовищ, включаючи ліси та інші екосистеми.
	Соціально-економічне середовище	+1	Сільське господарство може бути важливим джерелом зайнятості та доходів для сільського населення, тому його стан має велике значення для соціально-економічного розвитку регіонів.

Території підприємств	Повітря	-1	Під час роботи підприємств відбувається викид забруднюючих речовин в атмосферне повітря у тому числі парникових газів.
	Вода	-1	Скид неочищених стічних вод з підприємств може спричинити забруднення ґрунтів та водойм шкідливими хімічними речовинами, які потрапляють до водних екосистем через виведення підземних вод та дощових стічних вод.
	Ґрунти	-2	Будівництво підприємств може спричинити як ущільнення так і забруднення ґрунтів та зниження його якості.
	Біорізноманіття	-1	Зміна використання земель для промисловості може призводити до втрати природних середовищ, включаючи ліси та інші екосистеми.
	Соціально-економічне середовище	+1	Промислові підприємства є важливим джерелом зайнятості та доходів для населення, тому його стан має велике значення для соціально-економічного розвитку регіонів.
Території об'єктів природно-заповідного фонду, екологічної та Смарагдової мереж	Повітря	+2	Зелені насадження, що переставленні об'єктами ПЗФ покращують стан атмосферного повітря.
	Вода	0	Зелені насадження допомагають фільтрувати дощову воду, видаляючи забруднювачі перед тим, як вода потрапить у водоносні горизонти або водні об'єкти.
	Ґрунти	+2	Коренева система рослин закріплює ґрунти, запобігаючи ерозії.
	Біорізноманіття	+1	Зелені насадження створюють середовище проживання для багатьох видів тварин та рослин.
	Соціально-економічне середовище	+1	Зелені насадження сприяють покращенню фізичного та психічного здоров'я населення, забезпечуючи місця для відпочинку.

Серед основних ймовірних екологічних наслідків, пов'язаних з реалізацією Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції), наступні:

а) для довкілля:

- Атмосферне повітря – можливе забруднення від стаціонарних джерел (сільськогосподарські, комунально-складські та промислові підприємства) та пересувних джерел (автомобільний та залізничний транспорт). З метою покращення стану атмосферного повітря в області Планом заходів з реалізації Стратегії розглядається можливість зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за рахунок впровадження заходів по охороні атмосферного повітря;

- Ґрунти – можливе забруднення, засмічення та порушення ґрунтів від неочищених господарсько-побутових стічних вод, від поверхневих вод та від несанкціонованих місць складування побутових відходів. Основними заходами Плану заходів з реалізації Стратегії щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів є реконструкція каналізаційних очисних споруд та вжиття заходів у сфері управління з відходами;

- Поводження з відходами – можливе забруднення і засмічення ґрунтів, забруднення ґрунтових вод та інше, в зв'язку з незадовільною організацією планової очистки по збору та своєчасному видаленню відходів. Основними напрямком Стратегії вирішення питання щодо покращення ситуації щодо утилізації побутових відходів у населених пунктах області вжиття заходів у сфері управління з відходами;

- Водні ресурси – можливе забруднення ґрунтових вод від неочищених побутових стічних вод з вигрібних ям приватних будинків, можливе забруднення ґрунтових вод від

поверхневих вод. Основними заходами Стратегії щодо вирішення проблемних питань є реконструкція, будівництво мереж водопостачання, водовідведення та каналізаційних очисних споруд;

- Безпека життєдіяльності та здоров'я населення – рішеннями Плану заходів з реалізації Стратегії передбачено заходи у відновленні, реконструкції та модернізації закладів медичної інфраструктури з впровадженням безпекового компоненту, безбар'єрного та гендерного підходів, використанням альтернативних джерел життєзабезпечення та інші, що позитивно вплине на життєдіяльність населення області;

- Флора, фауна та біорізноманіття – реалізація проектних рішень щодо інвентаризації територій та об'єктів природно-заповідного фонду матиме позитивні наслідки для збереження та збагачення біорізноманіття. Проектними рішеннями передбачається Розроблення проекту регіональної схеми формування екомережі та інш.;

- Надра – можливе порушення земельного покриву, у зв'язку з реалізацією рішень Планом заходів з реалізації Стратегії щодо: наросування ресурсної бази та видобуванні паливно-енергетичних корисних копалин;

- Клімат – негативні наслідки від заходів Плану заходів з реалізації Стратегії на клімат, а також вплив фізичних факторів впливу на житлову зону відсутні. Зміни клімату, що безпосередньо пов'язані з відсутністю активних масштабних впливів діяльності (значних виділень теплоти, вологи) не відбудуться.

- Ландшафт – негативні ендегенні та екзогенні процеси, явища природного та техногенного походження (тектонічні, сейсмічні, зсувні, селеві, зміни напруженого стану і властивостей порід, деформації земної поверхні) не передбачаються.

- Матеріальні активи – передбачається впорядкування та реконструкція об'єктів комунального фонду, організацію зон природно-заповідного фонду тощо. Вплив оцінюється як позитивний;

- Об'єкти культурної спадщини – Вплив помірний. Рішеннями Плану заходів з реалізації Стратегії передбачено проведення ремонтно-реставраційних робіт на об'єктах культури, які постраждали внаслідок збройної агресії рф.

б) для територій з природоохоронним статусом – проектні рішення матимуть позитивні наслідки Проектними рішеннями передбачається збільшення площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області та інш;

в) транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – проектні рішення ДДП не мають впливу.

Реалізація Плану заходів з реалізації Стратегії не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань Плану заходів з реалізації Стратегії має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Затвердження Плану заходів з реалізації Стратегії, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень Плану заходів з реалізації Стратегії буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

До довгострокових наслідків відноситься питання забруднення атмосферного повітря, що склалися під впливом фізико-географічних умов басейну, насамперед кліматичних умов.

Значного негативного впливу під час реалізації заходів та проєктів ДДП на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Плану заходів з реалізації Стратегії визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в табл. 6.4.

Таблиця 6.4. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Стратегії спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		●		+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?	●			+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		●		+
4. Появу джерел неприємних запахів?			●	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			●	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		●		+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			●	
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			●	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населення?			●	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?		●		+
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			●	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			●	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			●	+
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			●	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			●	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			●	

Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		•		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		•		+
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?		•		+
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			•	+
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	+
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?		•		
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			•	
Біорізноманіття				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	+
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?		•		
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	+
Рекреаційні зони та культурна спадщина				
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	+
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?	•			
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?	•			
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для			•	+

здоров'я людей?				
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			•	+
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			•	
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

На основі аналізів, представлених у попередніх розділах, та з метою сприяння досягненню цілей екологічної політики, встановлених на регіональному та місцевому рівнях, запропоновано ряд заходів для пом'якшення виявлених потенційних негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення, що можуть виявлятися в процесі впровадження завдань і проєктів запланованих Планом заходів з реалізації Стратегії. Термін «пом'якшення» відноситься до усунення, зменшення, запобігання або контролю негативних впливів на навколишнє середовище, які можуть виникнути внаслідок впровадження ДДП. Заплановані завдання складаються з тих, що були визначені в процесі розроблення даного Плану заходів з реалізації Стратегії і рекомендацій що виникли в результаті виконання СЕО.

Реалізація ДДП «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)» потребує виконання великої кількості оперативних завдань, що стосуються шляхів розв'язання основних проблем регіону та досягнення головних цілей Стратегії, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища населених пунктів на території громади.

Найбільш позитивними для довкілля та здоров'я населення мають стати завдання, пов'язані з поліпшенням екологічної ситуації на території Харківської області. Стратегією заплановані наступні оперативні завдання, що направлені на запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання ДДП:

- Проведення розмінування територій Харківської області.
- Впровадження системи моніторингу на базі мобільної лабораторії та індикативних постів на території області.
- Створення інфраструктури для управління відходами руйнування.
- Вжиття заходів щодо реконструкції систем водопостачання, водовідведення та очистки води, зменшення обсягу скидів та ліквідація джерел забруднення.
- Забезпечення реконструкції, модернізації, будівництва і капітального ремонту інфраструктури водопостачання, відведення та очистки води на території громад Харківської області та м. Харків.
- Вжиття заходів щодо зменшення викидів забруднюючих речовин.
- Виділення органами місцевого самоврядування придатних для заліснення земель;
- Створення нових (розширення існуючих) територій та об'єктів природно-заповідного фонду області
- запобігання та мінімізація ґрунтових загроз;
- Ревіталізація річки Сіверський Донець з встановленням прибережних захисних смуг в межах Слобожанської ТГ Чугуївського району, річки Сухий Торець (басейн р. Казенний Торець) з встановленням прибережних захисних смуг в межах Близнюківської ТГ Лозівського району та Барвінківської ТГ Ізюмського району та інше.

Сукупність оперативних завдань забезпечать сприятливі умови для досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.

Виконання завдань передбачених Планом заходів сприятиме запобіганню погіршенню екологічної ситуації та здоров'я населення, створюватиме сприятливі умови для відтворення природних ресурсів і як наслідок досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, що є основою екологічної безпеки громади.

Основними складовими результативності у сфері охорони навколишнього природного середовища є:

- поліпшення екологічної ситуації на території області;
- зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля;
- забезпечення раціонального природокористування;
- покращення якості води природних джерел;
- озеленення населених пунктів;
- забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;
- запровадження системи роздільного збирання побутових відходів з метою використання відходів у якості вторинної сировини;
- модернізації інфраструктури;
- здійснення заходів пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, капітальним та поточним ремонтом в сфері ЖКГ;
- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт систем водопостачання та водовідведення;
- впровадження енергозберігаючих заходів;
- продовження впровадження заходів плану дій сталого енергетичного розвитку громади;
- запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та організації ліквідації їх наслідків;
- залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони навколишнього природного середовища;
- проведення просвітницької роботи та формування проекологічного мислення населення;
- створення умов для стабілізації чисельності населення, народжуваності та зростання середньої тривалості життя та зменшення рівня міграції.

Заходи щодо охорони атмосферного повітря, як життєво-важливого компоненту навколишнього природного середовища.

1. Суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та діяльність яких пов'язана з впливом фізичних та біологічних факторів на його стан, зобов'язані:

- ✓ отримати дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- ✓ своєчасно і в повному обсязі сплачувати екологічний податок;
- ✓ вживати заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів;
- ✓ здійснювати контроль за обсягом і складом забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, і рівнями фізичного впливу та вести їх постійний облік.

2. Дотримання заборони на будівництво та введення в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств та інших об'єктів, які не відповідають встановленим законодавством вимогам про охорону атмосферного повітря.

3. Проведення реконструкції, модернізації обладнання об'єктів водопостачання шляхом впровадження новітніх енергоефективних технологій.

4. Встановлення та подальше дотримання санітарно-захисних зон всіх об'єктів, приміщень та ділянок (згідно з ДСП 173-96) з метою забезпечення оптимальних умов життєдіяльності людини в районах житлової забудови, особливу увагу звертаючи на озеленення спеціального призначення та їх охорону із врахуванням пило-, газо- та димостійкості рослин.

5. Реалізація заходів щодо зменшення та відвернення забруднення атмосферного повітря викидами транспортних та інших пересувних засобів і установок та впливу їх фізичних факторів:

- створення системи зелених насаджень санітарно-захисних зон;
- раціональне планування та забудова території;
- використання якісних паливно-мастильних матеріалів і переведення транспортних та інших пересувних засобів і установок на менш токсичні види палива.

6. Вирішення основних проблем, пов'язаних з екологічно безпечним збором, зберіганням, утилізацією, переробкою усіх видів відходів для запобігання утворенню токсичного звалищного газу виконуючи вимоги Закону України «Про управління відходами», Національної стратегії управління відходами.

Заходи щодо охорони водних ресурсів, як життєво-важливого компоненту навколишнього природного середовища.

1. Організувати обмеження, тимчасової заборони (зупинення) в установленому порядку функціонування систем питного водопостачання, які не забезпечують нормативної якості питної води, а також діяльності, що негативно впливає на якість питної води.

2. Організувати екологічно безпечне водовідведення поверхневих (дощових і талих) стічних вод із використанням сучасних очисних споруд (Згідно з п.11.1.1, 11.1.21 ДБН В.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій» і п. 5.8 ДБН В.2.5-75:2013 «Каналізація. Зовнішні мережі та споруди»).

3. Рекомендується при будівництві очисних споруд зменшувати викиди в атмосферне повітря забруднювальних газів (NH_3 , H_2S) (відповідно до вимог ДБН В.2.5-75:2013 «Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування»).

4. Дотримання встановлених розмірів санітарно-захисних зон від каналізаційних очисних споруд, прописаних в додатку 3 ДБН В.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій».

5. Забезпечення раціонального використання вод (економія води, заборона використання питної води для промислових цілей).

Заходи щодо охорони ґрунтів та земельних ресурсів, як основного національного багатства Українського народу.

1. Реалізація заходів щодо зменшення скидів – організаційні заходи щодо діяльності підприємств та нагляд за обладнанням, встановлення сучасного фільтрового обладнання, технологічні заходи влаштування модернізованого обладнання.

2. Вирішення основних проблем, пов'язаних з екологічно безпечним збором, зберіганням, утилізацією, переробкою відходів для запобігання подальшої міграції поллютантів.

3. Благоустрій існуючих зелених насаджень та створення нових зон озеленення.

4. Раціональне використання та охорона земель шляхом заміни їхнього функціонального призначення для більш ефективного їх використання.

5. Застосування природоохоронних заходів, направлених на збереження родючого шару ґрунту при освоєнні вільних територій.

6. Запровадження системи постійного екологічного моніторингу за фізико-хімічним станом ґрунтів.

Заходи щодо захисту від акустичного забруднення.

1. Забезпечити ефективне застосування організаційно-технічних та/або лікувально-профілактичних заходів для дотримання допустимих рівнів шуму (за умов підтвердження перевищення рівнів шуму за результатами замірів).

2. Дотримання нормативних відстаней від трас автомобільних доріг для забезпечення гігієнічних нормативів якості атмосферного повітря та дозволених рівнів шуму: для доріг державного та місцевого значення – не менше 100 м від бровки земляного полотна до житлової забудови та садівницьких товариств; для доріг IV категорії – 50 м від бровки земляного полотна (у відповідності до вимог ДСП 173-96, пункт 5.25).

3. Санітарне та протишумове озеленення: для захисту від шуму та загазованості вздовж доріг необхідно передбачити смуги зелених насаджень шириною не менше 10 м із поточним доглядом за зеленими насадженнями загального користування.

Ліквідація зон екологічного ризику, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя

1. Налагодження ефективної системи санітарного очищення території, організація системи ведення постійного моніторингу за станом всіх складових навколишнього природного середовища.

2. Реконструкція, будівництво, забезпечення подальшої модернізації водопровідних систем;

3. Функціональне планування території з дотриманням нормативних санітарно-захисних зон від нових об'єктів.

Збереження біологічного різноманіття, охорона ландшафтів, розвиток екологічної мережі

1. Забезпечити максимальне збереження існуючих ландшафтів природних екосистем при освоєнні вільних від забудови територій.

2. При створенні озелених територій різного функціонального призначення, враховувати необхідність та можливість створення біологічного різноманіття видів, рослинних угруповань, тваринних комплексів, ландшафтів.

Заходи щодо охорони об'єктів природно-заповідного фонду, екологічної та Смарагдової мережі

1. Забезпечити здійснення протипожежних заходів, облаштування протипожежних розривів від об'єкту пзф відповідно до вимог законодавства;

2. Дотримання режим охоронних зон територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

3. Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

4. відновлення порушених природних оселищ та оселищ виду;

5. підтримання сприятливого статусу збереження природних оселищ та видів фауни і флори та управління ними відповідно до екологічних потреб та здійснення необхідних заходів;

6. здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на території Смарагдової мережі;

7. проведення моніторингу стану збереження природних оселищ, видів флори та фауни;

8. встановлення заборон і обмежень на провадження господарської діяльності, інших втручань у природне середовище і ландшафти в межах території Смарагдової мережі, якщо така діяльність може мати негативний вплив на ці території;

9. встановлення заборон на знищення, відлов, погіршення умов проживання видів фауни;

10. встановлення заборон на використання природних ресурсів, порушення стану та умов місцезростання видів флори;

11. сприяння освіті та просвіті щодо цінності територій Смарагдової мережі,

природних оселищ та видів фауни і флори;

12. врахування цілей збереження територій Смарагдової мережі, досягнення сприятливого статусу збереження природного оселища та сприятливого статусу збереження виду при розробленні нормативно-правових актів та прийнятті рішень органами влади та органами місцевого самоврядування;

13. здійснення інших заходів, спрямованих на збереження природних оселищ та видів фауни і флори.

Охорона і раціональне використання природних тваринних ресурсів

1. Забезпечення охорони рослинного та тваринного світу.

Для забезпечення нормативного стану навколишнього середовища та обмеження негативного впливу запропонованих генеральним планом до розміщення проєктних об'єктів також передбачено комплекс заходів, що включає:

Ресурсозберігаючі заходи

- раціональне використання території;
- дотримання пропозицій щодо планувальної структури території.

Відновлювальні заходи

- створення нових територій зелених насаджень різного призначення.
- улаштування озелених територій спеціального призначення та висадка дерев і чагарників.

Компенсаційні заходи

- сплата компенсаційних стягнень (екологічний податок) за викиди забруднюючих речовин, за вивіз та утилізацію виробничих та побутових відходів, плата за спеціальне водокористування;
- в разі знесення зелених насаджень компенсується створенням рівновеликих (або більших за об'ємом) та рівноцінних нових насаджень у місцях, визначених відповідними державними органами.

Охоронні заходи

Охоронні заходи містять, проведення багаторічного (постійного) моніторингу навколишнього природного середовища в зоні розміщення проєктованих об'єктів з узагальненням результатів та із подальшим впровадженням заходів по обмеженню та недопущенню негативного впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище та здоров'я населення.

Адміністративні заходи:

Також пропонується низка заходів адміністративного характеру, які сприятимуть впровадженню ДДП (проєкту генерального плану). Під час процесу стратегічної екологічної оцінки ДДП на етапі збору даних та аналізу поточної ситуації було визначено необхідність проведення наступних заходів:

- для забезпечення ефективної роботи органів місцевого самоврядування, органів охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я при прийнятті обґрунтованих рішень слід здійснювати розвиток системи моніторингу якості повітря в сельбищній зоні населеного пункту, з організацією стаціонарних постів та пунктів контролю в межах житлової та рекреаційної зон, та в зоні впливу промислових підприємств на межі СЗЗ;

- здійснювати моніторинг якості питної води з децентралізованих джерел водопостачання на ділянках садибної забудови, що не охоплені системою централізованого водопостачання до моменту будівництва централізованого водопостачання на всій території житлової забудови;
- здійснювати моніторинг якості води у водоймах, зокрема у місцях водокористування населенням (пляж) за хімічними та бактеріологічними показниками; після будівництва системи дощової каналізації з очисними спорудами доцільним є створення моніторингу стану поверхневих вод у місцях випуску зливових вод після очисних споруд, з метою контролю якості систем очищення;
- здійснювати моніторинг виконання заходів з санітарного очищення території населеного пункту та поводження з відходами;
- здійснювати моніторинг фізичних факторів впливу на навколишнє середовище та здоров'я населення в межах сельбищної зони: зокрема вимірювання рівнів акустичного впливу на території житлової забудови на ділянках високої інтенсивності транспортного руху (магістральні вулиці);
- дотримання порядку, визначеного чинним законодавством України, під час вилучення/переведення земель сільськогосподарського призначення, до інших видів цільового призначення згідно містобудівної документації;
- вивчення ресурсів фінансування для інвестування в природоохоронні заходи.

Узагальнений перелік заходів, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків у досягненні оперативних завдань Плану заходів з реалізації Стратегії:

1. Доопрацювання і експертне вдосконалення системи реалізації завдань та проєктів (з фокусуванням на випереджаючий аналіз кількісних даних по атмосферному повітрю; водним ресурсам; земельним ресурсам та ґрунтам; територіям природно-заповідного фонду; відходам і забрудненим промисловим і комунальним стічними водами; стану громадського здоров'я – складовим стану довкілля).

2. Організація і впровадження ефективної системи постійного моніторингу фактичного впливу на довкілля реалізації завдань та проєктів, включаючи добір кваліфікованих експертів, формування зворотнього зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до проєктів за даними моніторингу складових стану довкілля.

3. Забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням, а також – стандартизованими методиками вимірювань стану довкілля і обчислення та узагальнення результатів вимірювань складових стану довкілля.

4. Формування системи інформування громадськості та організації ефективних форм громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля у процесі виконання завдань та проєктів, у т.ч. на основі даних моніторингу та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалась стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

8.1 Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися

Звітом про стратегічну екологічну оцінку Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) розглядаються 3 сценарії розвитку регіону: базовий (інерційний), оптимістичний (інноваційний) і песимістичний. Умовою формування сценаріїв є їх альтернативність з врахуванням засад смарт-спеціалізації як інструменту підвищення конкурентоспроможності.

Сценарії розроблено за трьома варіантами:

1. Базовий сценарій
2. Оптимістичний сценарій
3. Песимістичний сценарій

1. Базовий сценарій

Прогнозні умови:

До 2027 року в Україні та Харківській області відновлюється стабільність після завершення активних бойових дій, але процес відновлення економіки та інфраструктури йде поступово, з певними складнощами. Стратегічно важливі галузі Харківської області – промисловість, сільське господарство, енергетика та інформаційні технології – відновлюються, однак на це впливають обмежені ресурси, економічні труднощі та брак інвестицій. У цей період значна частина внутрішньо переміщених осіб (ВПО) повертається до регіону, але повне відновлення міграційних потоків і нормалізація ситуації на ринку праці займають більше часу, ніж було передбачено у оптимістичному сценарії.

Міжнародні інвестиції поступово надходять, але через загальну невизначеність в Україні та Харкові, частина потенційних інвесторів зберігає обережність. І хоча цифровізація і наукові розробки активно підтримуються державними програмами, рівень впровадження інноваційних технологій у реальний сектор економіки не досягає таких масштабів, як у оптимістичному сценарії. Регіон стикається з труднощами в сфері інфраструктурного відновлення через потребу в значних коштах та наявні дефіцити кадрів.

Процес інтеграції в європейські економічні простори триває, але його розвиток сповільнюється через економічні труднощі та адміністративні бар'єри, що виникають через часткову відсутність модернізації законодавства та управлінських структур.

2. Оптимістичний сценарій

Прогнозні умови:

До 2027 року в Україні та Харківській області встановлюється стабільність після завершення військових дій. Активно відновлюються економіка та інфраструктура регіону завдяки значному залученню міжнародних інвестицій, розвитку цифрових технологій, наукових ініціатив та нових високотехнологічних галузей. Харківська область стає важливим

регіоном для залучення інвестицій у інноваційні стартапи та розвиток високотехнологічних індустрій, зокрема в ІТ, біотехнологіях, екологічних та енергетичних технологіях.

Особливе значення має позитивний тренд у міграційних процесах. Повернення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) до Харківської області набуває масштабів. Це створює нові можливості для відновлення бізнесу та соціальної інфраструктури. Завдяки поверненню ВПО та залученню робочої сили з інших регіонів України та з-за кордону, регіон стабільно підтримує рівень зайнятості, забезпечуючи кадровий потенціал для відбудови ключових секторів економіки. Сприятливі умови для розвитку бізнесу, стимулювання інвестицій і програми підтримки сприяють активному поверненню підприємців, а також утриманню кваліфікованих кадрів.

Окрім того, Харківська область активно інтегрується в європейські економічні простори, розширюючи торгові відносини з країнами ЄС. Прогнозується активне співробітництво з міжнародними партнерами, що дозволить залучати додаткові інвестиції у відновлення інфраструктури, розвиток нових галузей та стартапів. Влада активно підтримує економічне відновлення через державні програми фінансування, гранти та створення сприятливого інвестиційного клімату

3. Песимістичний сценарій

Прогнозні умови:

У песимістичному сценарії розвитку Харківської області до 2027 року економіка та інфраструктура регіону відновлюються значно повільніше, ніж очікувалося, через тривалі наслідки війни, обмежені інвестиції та високий рівень економічної невизначеності в країні. Прогнозується значна втрата кадрового потенціалу, а також зниження конкурентоспроможності регіону через тривалу відсутність інвестицій у високотехнологічні галузі. Харківська область стикається з серйозними викликами у відновленні інфраструктури, підприємства працюють на низькому рівні завантаження, а деякі ключові галузі залишаються частково зруйнованими. Міжнародні інвестиції, що могли б сприяти відновленню, поступають дуже обмежено, оскільки багато потенційних інвесторів відмовляються через політичну та економічну нестабільність у країні.

Відсутність чіткої державної стратегії та підтримки інновацій не дає змоги досягти значного прогресу в цифровізації, а місцеві підприємства стикаються з труднощами у впровадженні новітніх технологій. Харківська область не стає важливим регіоном для залучення інвестицій, а рівень повернення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) залишається низьким через обмежені економічні можливості та відсутність робочих місць.

Соціальна ситуація в регіоні погіршується через високий рівень безробіття, зниження рівня життя, нестабільність на ринку праці та проблеми з соціальними виплатами. Це призводить до поглиблення соціальних відносин, зростання нерівності та напруги між різними групами населення.

Отже, найкращою виправданою альтернативою є реалізація оптимістичного (інноваційного) сценарію розвитку.

Таблиця 8.1

№	Альтернатива	Ключові складові альтернативи	Ключові переваги та недоліки	Обрана альтернатива та її обґрунтування
1	Песимістичний сценарій	Продовження існуючої ситуації	Переваги Не порушується існуюча соціально-економічна структура області Недоліки Незабезпеченість населення життєво-необхідними послугами (водопостачання, водовідведення, очищення стічних вод, утилізація ТВП). Подальше забруднення території побутовими відходами. Ризики захворювань населення, можливість поширення захворювань, у тому числі екологообумовлених.	Рекомендується обрати Альтернативу 3, оскільки вона сприяє: 1) залученню інвестицій (планування інвестиційно-привабливих територій) та збільшенню надходжень до бюджету громади; 2) соціально-економічному розвитку населених пунктів (створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури, покращення умов життя мешканців, доступ до освіти, охорони здоров'я, культурних та розважальних послуг, а також розвиток інфраструктури для підтримки соціального благополуччя); 3) оптимізації використання земельних ділянок, забезпечення ефективного планування та розподіл ресурсів, а також створення нових можливостей для розвитку інфраструктури та житлових зон, що в свою чергу сприятиме загальному розвитку Харківської області та підвищенню якості життя її мешканців.
2	Базовий сценарій	Відмова від деяких завдань Стратегії та Плану.	Переваги Скорочення певних заходів Стратегії та Плану дозволить оперативно вирішувати питання з їх впровадження та слідкувати за наслідками їх впровадження. Недоліки Не повне вирішення питань за рахунок скорочення заходів і рішень.	Обрана альтернатива реалізує цілі та завдання: 1) Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Стратегія затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 зі змінами від 13 серпня 2024 р. № 940 зокрема цілей гарантування безпечної життєдіяльності мешканців області, підвищення якості освіти, покращання матеріально-технічної бази підприємств та закладів комунальної власності громади; розвитку культури, збереження національних традицій культурної спадщини; залучення інвестицій в
3	Оптимістичний сценарій	Впровадження всіх заходів передбачених Стратегією та Планом	Переваги Повне охоплення всіх галузей та напрямків визначених Стратегією та Планом. Підтримка, визначених Стратегією та Планом, всіх сфер. Забезпечення населення якісними послугами з охорони здоров'я, вдосконалення мереж водовідведення. Підтримка агропромислового та промислового комплексів, забезпечення охорони навколишнього середовища та інш. Забезпечення роздільного збирання побутових відходів. Недоліки Порушення існуючої соціальної/економічної діяльності під час будівництва, шумове навантаження. Тимчасове збільшення кількості побутових відходів при будівництві нових та реконструкції існуючих об'єктів.	

				економіку громади; зменшення рівня забруднення навколишнього природного середовища. 2) Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки. Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII., зокрема в поліпшенні санітарно-екологічного стану, охорону водних ресурсів, атмосферного повітря, раціонального використання і зберігання промислових та побутових відходів, охорону земельних ресурсів та забезпечення здорових умов проживання населення. 3) Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки, затверджена Рішенням обласної ради від 24 грудня 2022 року № 464-VIII (XIV сесія VIII скликання) Зокрема в забезпеченні подальшого підвищення доступності та покращання якості медичної допомоги, надання безоплатних медичних послуг для споживачів.
--	--	--	--	---

8.2 Ускладнення, що виникли в процесі проведення СЕО

- відсутність офіційних статистичних даних про стан довкілля та здоров'я населення на рівні територіальної громади, що пов'язано з військовою агресією російської федерації;
- відсутність рекомендацій щодо вибору методів аналізу відповідно стадії ДДП;
- відсутність методики, що дозволяють здійснювати довгострокові прогнози впливу об'єкту на довкілля;
- відсутність актуальних даних характеристики сучасного стану складових навколишнього природного середовища, біорізноманіття, інвентаризації природних ресурсів та особливо моніторингу довкілля безпосередньо для території громади, що розглядається у відкритому доступі;
- відсутність у відкритому доступі текстових та графічних даних щодо моніторингу проявів екзогенних та ендогенних геологічних процесів.

Під час здійснення стратегічної екологічної оцінки виконано:

- збір та аналіз інформації про поточний стан компонентів навколишнього природного середовища при використанні даних, зазначених у Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2023 році, Екологічному паспорті Харківській області, тощо;
- проведення аналізу слабких та сильних сторін документу державного планування з точки зору екологічної ситуації;
- проведення консультацій із органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я населення;
- проведення консультацій з громадськістю.

При цьому використані такі методи:

- ✓ історичний метод – вивчення та аналіз формування й розвитку об'єктів території проектування у хронологічній послідовності;
- ✓ таксономічні методи – оцінка та ранжування ризиків впливу екологічних чинників на стан здоров'я населення та навколишнього середовища;
- ✓ метод ведення екологічного моніторингу – запровадження постійних у часі спостережень.

Вищевказані методи та підходи базуються на ключових принципах прийняття екологічно безпечних рішень – попередження та запобігання шкодочинному антропогенного впливу.

Основним критерієм під час проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту ДДП є її відповідність державним будівельним нормам, санітарним нормам і правилам України, законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи під час стратегічної екологічної оцінки:

1) аналіз проєкту ДДП з точки зору екологічної ситуації, а саме:

- проаналізовано в регіональному плані природні умови території, включаючи характеристику поверхневих водних систем, ландшафтів (рельєф, родючі ґрунти, рослинність та ін.), гідрогеологічні особливості території та інших компонентів природного середовища;
- розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі забруднення атмосферного середовища;

- оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;
- проаналізовано склад ґрунтів, рівні залягання підземних вод, особливості гідрогеологічних умов майданчика за результатами інженерно-геологічних вишукувань.
 - 2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;
 - 3) розглянуто способи ліквідації наслідків;
 - 4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення планованої діяльності;
 - 5) отриманні зауваження і пропозиції до проєкту ДДП;

При розвитку сценарію реалізації проєкту Плану заходів передбачається розвиток Харківської області згідно діючого законодавства. При цьому визначається комплекс заходів для забезпечення природоохоронного законодавства та певною мірою регулює засади господарської діяльності з метою досягнення санітарно-гігієнічних норм планування.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення Харківською обласною радою «Про затвердження Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)». Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації документу державного планування, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля. Відповідно ст.17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник (Департамент економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної (військової) адміністрації) у межах компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Згідно з частиною першою статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті. Оцінка впливу на довкілля спрямована на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Тому при реалізації заходів Плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) щодо впровадження планованої діяльності відповідно до законодавства України повинна обов'язково бути реалізована процедура ОВД.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО. Для моніторингу проекту ДДП можуть залучатися акредитовані лабораторії.

Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, здійснюватиметься під час реалізації Стратегії та Плану заходів з метою забезпечення неухильного дотримання вимог законодавства та втілення всіх заходів щодо мінімізації ймовірних впливів та наслідків на навколишнє природне та соціальне середовище. Загальною метою моніторингу екологічних та соціальних аспектів даного проекту є забезпечення/гарантування того, що всі заходи пом'якшення та мінімізації впливів та наслідків успішно втілюються та вони є ефективними й достатніми.

Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля також передбачає своєчасне виявлення нових проблем та питань, що викликають занепокоєння. Моніторинг має відбуватись на декількох рівнях та передбачати можливі екологічні загрози та/або виявляти під час його здійснення впливи, що не були передбачені раніше.

Програма екологічного моніторингу буде працювати під час реалізації Стратегії та Плану заходів. Вона складається із переліку дій та заходів, кожний із яких має певну мету та ключові індикатори та критерії для оцінки.

Заходи, які будуть здійснюватися замовником (також визначені замовником засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення) з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання Стратегії та Плану заходів здійснюються, але не обмежуються наступними етапами:

1. вибір параметрів навколишнього природного та соціального середовища для певних аспектів;
2. встановлення ключових параметрів моніторингу;
3. візуальний огляд;
4. регулярний аналіз показників дослідження (за участі спеціалізованих акредитованих лабораторій);
5. регулярні опитування та зустрічі із громадою, яка потенційно потрапляє в зону впливу об'єкту планованої діяльності;
6. аналіз інформації, що була отримана під час моніторингу та за необхідності розробка комплексу заходів, що усувають або максимально пом'якшують вплив об'єкту на навколишнє природне та соціальне середовище;
7. регулярний перегляд (не менше одного разу на рік) програми моніторингу та її коригування в разі необхідності.

Моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, має також включати наступні екологічні параметри, покращення яких прямо чи опосередковано передбачено у результаті реалізації Документу державного планування:

- обсяг утворених відходів;
- обсяг видалених відходів та утилізації ресурсоцінних фракцій;
- приведення місць видалення відходів до норм екобезпеки;
- кількість несанкціонованих звалищ;
- кількість населення, охопленого централізованим водозабезпеченням та водовідведенням; рівень забруднення каналізаційних стічних вод (ефективність очистки на очисних спорудах);

зношеність трубопроводів водозабезпечення та водовідведення;
 відповідність якості питної води нормам ДСанПіН 2.2.4-171-10 (за участі акредитованих лабораторій);
 кількість об'єктів ПЗФ;
 реалізація заходів з озеленення, насадження лісосмуг;
 реалізація заходів покращення лісистості області;
 реалізація заходів щодо підвищення екологічної свідомості населення;
 реалізація заходів щодо залучення альтернативних джерел палива, енергоефективності та енергоощадливості;
 реалізація заходів щодо розчистки русел річок;
 результати хіміко-токсикологічної оцінки якості ґрунтів;
 результати хіміко-токсикологічної оцінки якості поверхневих вод (за участі акредитованих лабораторій);
 результати хіміко-токсикологічної оцінки якості води з децентралізованих джерел водопостачання (за участі акредитованих лабораторій);
 результати оцінки якості атмосферного повітря, зокрема за вмістом парникових газів (за участі акредитованих лабораторій).

Узагальнені індикатори для щорічного моніторингу наслідків виконання Стратегії для довкілля приведені у табл. 9.1, які дозволять виявляти недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогностичні терміни їх усунення.

Таблиця 9.1 - Система ключових індикаторів для моніторингу наслідків виконання Плану заходів з реалізації Стратегії для довкілля

<i>№ п/п</i>	<i>Ключові індикатори та їх одиниці виміру</i>
<i>Атмосферне повітря</i>	
1	Результати оцінки якості атмосферного повітря (порівняння з фоновими та нормативними значеннями)
2	Викиди парникових газів (порівняння з фоновими та нормативними значеннями)
<i>Енергетика</i>	
1	Отримання енергії з нетрадиційних джерел енергії (% до попереднього року)
2	Україні» (Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарств в Україні) має складати 8%)
3	Економія енергоресурсів (% до попереднього року)
<i>Ґрунти</i>	
1	Площа орних земель (ріллі) та їх частка у загальній площі території
2	Площа сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей та пасовищ) та їх частка у загальній площі території
3	Вміст органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь
4	Площа відновлених земель та екосистем, площа рекультивованих земель
5	Результати оцінки токсикологічної оцінки якості ґрунтів на території громади (порівняння з нормативними значеннями)

	<i>ПЗФ, рослинні ресурси, біорізноманіття</i>
1	Реалізація заходів з озеленення, насадження лісосмуг
2	Розроблення документації із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду (% від необхідної)
3	Площа територій ПЗФ
4	Площа лісів та лісистість території
	<i>Управління відходами</i>
1	Обсяг утворених відходів
2	Обсяг видалених відходів
3	Питома вага утилізованих відходів
4	Кількість приведених місць видалення відходів до норм екобезпеки
5	Покращення технічного оснащення сфери управління відходами (% зношеності)
6	Результати оцінки токсикологічної оцінки якості ґрунтів у зоні впливу звалищ ТПВ (порівняння з нормативними значеннями)
7	Обсяг ліквідованих несанкціонованих звалищ (рекультивованих)
	<i>Водні ресурси</i>
1	Кількість населення, охопленого централізованим водозабезпеченням та водовідведенням
2	Рівень забруднення каналізаційних стічних вод (ефективність очистки на очисних спорудах)
3	Зношеність трубопроводів водозабезпечення та водовідведення (%)
4	Відповідність якості питної води (централізованих джерел водопостачання) нормам ДСанПіН 2.2.4-171-10
5	Кількість заходів по розчистці поверхневих водойм
6	Результати оцінки якості поверхневих вод на території громади (порівняння з нормативними значеннями)
7	Площа берегоукріплення
8	Кількість заходів по передбаченню підтоплення території
9	Результати оцінки якості води з децентралізованих джерел водопостачання (порівняння з нормативними значеннями)
	<i>Здоров'я населення</i>
1	Середня очікувана тривалість життя (% до попереднього року)
2	Смертність населення за основними причинами на 1 тисячу населення (% до попереднього року)
3	Смертність дітей до 1 року життя на 1 тисячу живонароджених (% до попереднього року)
4	Захворюваність населення (% до минулого року)
	<i>Інші природоохоронні показники</i>
1	Рівень фінансування природоохоронних заходів (% від необхідних)
2	Реалізація заходів щодо підвищення екологічної свідомості населення (% від запланованих заходів)
3	Кількість поданих проєктів з метою залучення коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, регіональних програм охорони, збереження та оздоровлення природних екологічних систем та ін.
4	Кількість заходів щодо ліквідації можливих наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру

Виконання низки планувальних заходів, визначених в проєкті Документу державного планування є обов'язковою умовою для досягнення стійкості природного середовища до антропогенних навантажень та забезпечення сприятливих санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності населення.

Реалізація моніторингу проєкту ДДП здійснюється відповідно Постанови КМУ від 16 грудня 2020 р. № 1272 «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення». Відповідно даної Постанови, моніторинг здійснюється з метою виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, забезпечення здійснення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування, а також у разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звіт про стратегічну екологічну оцінку, вжиття заходів для їх усунення.

Для здійснення моніторингу замовник документа державного планування (Департамент економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної (військової) адміністрації) розробляє заходи з урахуванням результатів громадського обговорення, консультацій з органами виконавчої влади у процесі проведення стратегічної екологічної оцінки та транскордонних консультацій (у разі їх проведення). Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;
- запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням документа державного планування;
- виявлення не передбачених звіт про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

З метою забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля, у тому числі за станом здоров'я населення, замовник визначає: зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання; кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати; періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями; засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звіт про стратегічну екологічну оцінку.

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу, враховують специфіку документа державного планування, період, на який здійснюється планування, та необхідність здійснення моніторингу на різних стадіях виконання документа державного планування.

Замовник протягом п'яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розміщує на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки затверджений документ державного планування (крім інформації, яка відповідно до закону становить державну таємницю або належить до інформації з обмеженим доступом), рішення про його затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, і письмово повідомляє про це Міндовкілля.

Моніторинг здійснює замовник. З метою забезпечення здійснення моніторингу замовник своїм рішенням може утворювати групи експертів, що відповідальні за здійснення моніторингу (моніторингові групи), визначати їх склад та порядок роботи.

Результати моніторингу замовник оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки один раз на рік протягом строку дії документа державного планування та через рік після закінчення такого строку та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)

Ймовірні транскордонні наслідки для довкілля при реалізації документу державного планування – «План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції)» відсутні.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, передбаченої пунктами 1-10 цієї частини, розраховане на широку аудиторію

План заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (у новій редакції) спрямований на запровадження механізмів ефективної реалізації у регіоні структурних національних реформ і секторальних політик, зменшення територіальних диспропорцій, мінімізації можливих негативних явищ і підвищення фінансової та управлінської спроможності територіальних громад області із забезпеченням захисту прав та інтересів найбільш вразливих соціальних груп населення.

У Стратегії визначені такі стратегічні цілі:

- 1) Забезпечення високої якості життя населення на всьому просторі регіону.
- 2) Забезпечення чистого оточуючого середовища на всьому просторі регіону.
- 3) Побудова конкурентоспроможної та смарт-спеціалізованої просторової економіки з високою доданою вартістю.
- 4) Забезпечення інвестиційно привабливого клімату в регіоні і створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури
- 5) Забезпечення європейського рівня управління та самоврядування в регіоні.

2. Аналіз трендів стану довкілля Харківської області вказує на тенденцію зниження обсягів викидів від стаціонарних джерел; зменшення обсягів забору та використання води; зменшення рівня водовідведення та скидів забруднених вод; високий рівень господарського освоєння земель; незначне зростання площі природно-заповідного фонду за останні 5 років; стабілізацію кількості утворюваних відходів приблизно на одному й тому ж рівні, перероблення невеликої частини утворених відходів, а також невпинне зростання обсягів накопичених відходів.

3. Основними екологічними проблемами області є: забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту; забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства; забруднення підземних водоносних горизонтів; порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону; підтоплення земель та населених пунктів регіону; поведження з відходами I-IV класів небезпеки; утилізація відходів гірничодобувної, металургійної, енергетичної та інших галузей промисловості; охорона, використання та відтворення дикої фауни і флори; проблеми природно-заповідного фонду.

4. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про управління відходами», «Про інвестиційну діяльність», «Про природно-заповідний фонд України», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про мисливське господарство та полювання», Водним кодексом України, Лісовим кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

5. Значні наслідки для довкілля може мати розвиток мережі транспортного регіонального сполучення. Слід очікувати збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел, змін у структурі транспортних потоків та будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень. Ймовірно може відбутися збільшення скидів забруднених вод у поверхневі водні об'єкти, збільшення навантаження на каналізаційні

системи, збільшення кількості утворюваних промислових і твердих побутових відходів, зміни в чинній практиці використання земель і збільшення площі сільськогосподарських угідь.

Реалізація багатьох цілей і завдань Плану заходів з реалізації Стратегії не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги.

Ймовірність того, що реалізація Плану заходів з реалізації Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

6. Реалізація багатьох оперативних цілей Плану заходів з реалізації Стратегії має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Реалізація передбачених у Плані заходів з реалізації Стратегії оперативних цілей 1.1 «Організація доступної та ефективної системи надання медичних послуг і створення умов для здорового способу життя населення» і 1.4 «Забезпечення гармонійного фізичного та духовного розвитку всіх верств населення і реалізація молодіжної політики в умовах збройної агресії» має призвести до покращення стану здоров'я населення.

7. Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Плану заходів з реалізації Стратегії було виявлено ряд оперативних цілей, завдання яких потребують серйозної уваги під час їх реалізації, щоб не припустити негативного впливу на довкілля, або які доцільно скоригувати для того, щоб посилити позитивні наслідки для довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Плану заходів з реалізації Стратегії. Для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків виконання Стратегії запропоновано ряд заходів.

8. У Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки розглядаються 3 сценарії розвитку регіону: базовий (інерційний), оптимістичний (інноваційний) і песимістичний. Умовою формування сценаріїв є їх альтернативність з врахуванням засад смарт-спеціалізації як інструменту підвищення конкурентоспроможності.

Передумовами реалізації базового (інерційного) сценарію розвитку є збереження наявних тенденцій та незначні зміни економічної політики держави. Оптимістичний (інноваційний) сценарій розвитку реалізується у разі виникнення сприятливих умов для розвитку як на національному, так і на глобальному рівні, зниження впливу можливих ризиків. Цей сценарій демонструє позитивну динаміку, яка буде можлива за умови успішної реалізації Стратегії та підтримки сильних сторін регіону зовнішніми можливостями. Основною передумовою реалізації песимістичного сценарію розвитку є посилення загроз і ризиків, зниження впливу сильних сторін, що значно погіршить існуючу ситуацію, незважаючи на зусилля з упровадження Стратегії. Найкращою виправданою альтернативою є реалізація оптимістичного (інноваційного) сценарію розвитку.

9. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Плану заходів з реалізації Стратегії є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Стратегія. Система запропонованих в Плані заходів з реалізації Стратегії індикаторів включає екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення. З метою врахування індикаторів, зазначених в національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», кількість екологічних індикаторів доцільно розширити.

12. ПЕРЕЛІК ВИКОНАВЦІВ ЗВІТУ ПРО СТРЕТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ

№ зп.	Прізвище, ім'я, по- батькові	Кваліфікація	Підпис
1	Юлія МАЛІНОВСЬКА	Інженер-еколог	
2	Олена БОЖКО	Магістр екологічної безпеки	
3	Марія УРАЗОВСЬКА	Магістр екології та охорони навколишнього середовища, викладач	